

GÖTEBORGS STAD
ÅRSREDOVISNING >>
2011

Kommunstyrelsens ordförande sammanfattar 2011

En viktig utgångspunkt för oss, när det gäller att ta ansvar för en stad och dess utveckling, är att förstå vikten av att kunna se flera perspektiv samtidigt. Att styra Göteborg kan vara att utveckla näringslivet och främja jobbskapande, samtidigt som man arbetar för att förbättra tillgången till ekologisk och närproducerad skolmat för våra barn. Att upprätthålla Göteborgs ställning som en ledande evenemangsstad och på samma gång implementera det västsvenska infrastrukturpaketet. Eller att bygga fler förskoleplatser och samtidigt fatta de beslut som krävs för att stärka öppenheten och stadens interna kontroll. Det handlar om att genomföra det som är viktigt för Göteborg och dess invånare idag men att samtidigt se till att det håller för framtiden.

Hela staden – perspektivet

Vår devis är att Göteborgs Stads organisation ska präglas av ett "hela staden"-perspektiv. Göteborg är en stad, en stad som ska ges förutsättningar att hålla ihop och tillsammans arbeta för en hållbar utveckling. Flera beslut och aktiviteter under år 2011 har särskild karaktär av detta "hela staden"-perspektiv. Bland annat har staden under året påbörjat sitt arbete med sikte på stadens 400-årsjubileum som äger rum år 2021. En organisation har tagits fram med uppdraget att ta fram en plan för jubileet och vägen dit. Denna process har engagerat människor med olika kompetenser, från vitt skilda delar av Göteborgs Stad och Göteborgssamhället, som alla aktivt deltagit i idéskapandet. Vi tror att detta sätt att arbeta kan vara en modell för framtiden.

Stabil ekonomi trots finansiell oro

Trots en ekonomiskt orolig omvärld som präglats av stora mått av oro och osäkerhet, har Göteborg under 2011 lyckats behålla en god ekonomi. Det handlar om att i allt högre grad följa de ekonomiska svängningarna och prognoserna och att jämsides med detta, ha förmågan att behålla en stabilitet inför de ekonomiska beslut som krävs. Vi kan se att den stora omorganisation som genomförts inom stadsdelsnämnderna 2010 har krävt resurser men vi tror att organisationen skall vara intrimmad under 2012.

Till följd av det göteborgska näringslivets starka internationella orientering, drabbades vi hårdare av finanskrisen än landet i övrigt. Men sedan var uppgången starkare i Göteborg, fram till i somras då konjunkturen planade ut. Fortfarande är den totala arbetslösheten om drygt nio procent något högre än i riket. Ungdomsarbetslösheten i Göteborg är dock bara tre fjärdedelar av riksgenomsnittet. Våra målmedvetna satsningar på besöks- och evenemangsnäringslivet har bidragit till att arbetsmarknaden för unga är lite starkare här än på andra håll.

Samarbeten över gränser

Vi vet att städer som har förmågan att utveckla en god gränsöverskridande samverkan mellan offentlig sektor, näringsliv, akademi och föreningsliv, förmår mycket mer när det gäller utvecklingen av en stad. Staden har under 2011 fortsatt arbeta efter triple helix-modell och att stödja och främja den samverkan som existerar i staden och regionen. Några exempel från 2011 är stadens delaktighet i Mistra Urban Futures och stadens olika Science Parks. Ytterligare ett samarbete är det som staden gör tillsammans med fackförbund och utbildningsanordnare för att vård- och omsorgsutbildningen ska ha högsta kvalitet och att arbetsgivarna får personal med rätt kompetens. Detta samarbete resulterade i att Göteborg som första storstad certifierades för Vård- och omsorgscollege i juni 2011.

En stad som växer

Staden växer och idag har vi passerat 520 000 invånare. Allt fler barnfamiljer väljer att bo kvar, också i de centrala delarna av staden. Det ställer stora krav på bostadsbyggandet. Totalt pågick byggandet av cirka 2 800 bostäder i Göteborg vid slutet av 2011. Det råder en osäkerhet om huruvida den just nu osäkra konjunkturen och finansiella oron kommer att påverka byggviljan framöver. Antalet färdigställda bostäder 2011 uppgår till 1 702, något lägre än det definierade målet. I detta sammanhang kan det vara värt att nämna att staden under 2011 utarbetat en gemensam byggprocess, med verktyg och en gemensam dokumentdatabas som ett stöd för bolag och förvaltningar. Syftet är att byggprocesserna inom staden ska ske på ett enhetligt och likartat sätt.

I början av juni 2011 kom världen till Göteborg för att se, känna och vara med och påverka hur vi vill bygga, planera och utveckla stadens centrala delar för framtiden. Projektet Centrala Älvstaden genomförde då en stor internationell workshop med representanter från Europa och USA.

Reflekterar över året som gått. Kommunstyrelsens ordförande, Anneli Hulthén, ser tillbaka på 2011.

Foto: Peter Svenson

Barnperspektivet ska råda

Barnperspektivet är det perspektiv som genomsyrar alla beslut som tas inom staden och under året som gått arbetet med barnperspektivet utvecklats ytterligare, särskilt när det gäller stadsutveckling. Barnkullarna i förskolan växer och under 2011 har cirka 1 500 platser färdigställt och prognosen för 2012 är ytterligare 1 500 platser. Denna utveckling ställer krav på att staden kan genomföra en smidig omställning av lokaler och resursutnyttjande.

Vi har under 2011 tagit första steget för att ta fram en social investeringsfond för Göteborg och också bildat ett råd för integration och samhällsgemenskap. Det ska bli mycket spännande att se resultatet av dessa initiativ. Arbetet med Göteborgs nya Stadsbibliotek har fortskridit och på Södra Hamngatan öppnade biblioteket under 2011 sin första filial i samband med den stora ombyggnaden. Ett mycket populärt besöksmål för stadens yngre invånare är lekplatsen Plikta. Under 2011 har staden rustat upp, byggt ut och förvandlat Plikta till Göteborgs första utflyktslekplats som förmår locka både gammal och ung till lek, rörelse och möten.

Anpassa organisationen efter målen

En viktig förutsättning för att kunna utveckla staden för framtiden är att se över dess organisation och att utforma den, med syfte att passa de mål som vi strävar mot. Under 2011 har staden därför påbörjat en översyn av kommunala bolag, i syfte att se över vilka kommunala verksamheter som är lämpliga att driva i bolagsform respektive förvaltning. I uppdraget ingår också att ta hänsyn till ny svensk lagstiftning och tillkommande EU-direktiv.

Under 2011 har staden också arbetat intensivt med att implementera en handlingsplan för att stärka intern kontroll och öppenhet inom Göteborgs Stad. Det ska inte råda några tvivel om stadens etiska regler och förhållningssätt till arbete

Anneli Hulthén (s), ordförande i Kommunstyrelsen i Göteborg

Hur läser du Göteborgs Stads årsredovisning

Göteborgs Stads årsredovisning avlämnas av kommunstyrelsen till kommunfullmäktige. Den vänder sig också till externa intressenter i form av kreditgivare, leverantörer och andra offentliga myndigheter. Årsredovisningen produceras av stadsledningskontoret för kommunstyrelsen.

Inledningsvis i årsredovisningen ger kommunstyrelsens ordförande Anneli Hulthén sin sammanfattande kommentar på det gångna året. Vidare redovisas stadens organisation och ledamöterna i kommunstyrelsen. Göteborgs Stads årsredovisning delas sedan upp i fyra stora block:

BLOCK 1 Förvaltningsberättelse

Det första blocket innehåller förvaltningsberättelsen som enligt kommunal redovisningslag skall upprättas i årsredovisningen. Den utgör en sammanfattning av årsredovisningen, där väsentliga delar av stadens ekonomi och verksamhet fokuseras. I Göteborgs Stads förvaltningsberättelse redovisas inledningsvis en omvärldsanalys och en sammanfattande finansiell analys av kommun och sammanställd redovisning. Vidare presenteras en uppföljning av kommunfullmäktiges prioriterade mål. I förvaltningsberättelsen återfinns också en personalekonomisk redovisning. Avslutningsvis redovisas en framtidsbedömning som belyser Göteborgs Stads möjligheter och risker utifrån kända förhållanden.

BLOCK 3 Göteborgs kommun Finansiell analys och räkenskaper

Blocket inleds med en djuplodande finansiell analys av kommunens räkenskapsrapporter. Med Göteborgs kommun avses nämnderna och finansförvaltningen. Sedan redovisas i avsnittet "finansiella positioner" en analys av Göteborgs kommuns finansiella åtaganden i form av bland annat upplåning. Därefter sammanfattas kommunens finansiella profil. Avsnittet följs av kommunens räkenskapsrapporter, noter och redovisningsprinciper. Avslutningsvis i blocket återfinns en kort beskrivning av stadsdelsnämndernas och övriga nämnders ekonomiska utfall följt av kommunens drift- och investeringsredovisning.

BLOCK 2 Göteborgs Stads verksamhet

I detta block redovisas delar av den verksamhet som bedrevs i Göteborgs Stads nämnder och bolag under 2011. Blocket delas upp utifrån kommunfullmäktiges budget i följande verksamhetsområde: Utbildning, individ- och familjeomsorg, människor med funktionsnedsättning, äldre- och sjukvård i hemmet, stadsutveckling, klimat och miljö, folkhälsa, kultur och fritid, mångfald och integration, jämställdhet och avslutningsvis organisationsutveckling och myndighetsutövning. Inom varje område beskrivs viktiga händelser och trender utifrån olika perspektiv. Varje område avslutas med en kort framtidsbedömning.

BLOCK 4 Sammanställd redovisning Finansiell analys och räkenskaper

Koncernredovisningen kallas i kommunsektorn för sammanställd redovisning. Inledningsvis i detta block redovisas en finansiell analys av den sammanställda redovisningen. Den följs av räkenskapsrapporter och noter. Efter detta görs en sammanfattande analys av ett antal resultat- och investeringsanalyser av några större koncerner och bolag inom Göteborgs Stad. Avslutningsvis redovisas samtliga större koncerner och bolag i tabellform, där resultat, balansomslutning och diverse nyckeltal lyfts fram för varje enskild koncern eller bolag.

Innehållsförteckning

6 Göteborgs Stads organisation

8 Kommunstyrelsens ledamöter 2011

BLOCK 1 I FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

11 Omvärldsanalys

Syftet med detta avsnitt är att ur ett omvärldsperspektiv beskriva samhällsutvecklingen i Göteborg.

14 Sammanfattande finansiell analys

Här genomförs en kort analys av de viktigaste finansiella trenderna både inom kommunen och den sammanställda redovisningen (koncernen).

16 Prioriterade mål 2011

I detta avsnitt följs kommunfullmäktiges 19 prioriterade mål för 2011 upp.

19 Väsentliga personalförhållanden

Här sker en beskrivning av "väsentliga personalförhållande" i Göteborgs Stad.

22 Framtidsbedömning

I framtidsbedömningen diskuteras vilka förväntningar som finns på framtiden utifrån konkreta och kända förhållanden.

BLOCK 2 I GÖTEBORGS STADS VERKSAMHET

25 Verksamheten i Göteborgs Stads nämnder och bolag

I detta block görs en beskrivning och analys av den verksamhet som utfördes av Göteborgs Stads nämnder och bolag under det gångna året. Blocket är uppdelat i ett antal verksamhetsområden.

BLOCK 3 I GÖTEBORGS KOMMUN – FINANSIELL ANALYS OCH RÄKENSKAPER

57 Finansiell analys av Göteborgs kommun

I detta avsnitt genomförs en fördjupad finansiell analys av Göteborgs kommun.

62 Finansiella nyckeltal Göteborgs kommun

På ett uppslag finns ett antal finansiella nyckeltal för Göteborgs kommun.

63 Vad används skattepengarna till?

Här redovisas vad en "hundralapp" i kommunal-skatt används till för verksamheter i kommunen. Det sker också en redovisning av vilka intäkter och kostnader kommunen hade under 2011.

64 Finansiella positioner

I detta avsnitt redovisas Göteborgs Stads finansiella åtagande i form av upplåning.

66 Finansiell profil – jämförelse med andra

Här genomförs en kort analys med hjälp av en finansiell profil hur Göteborgs kommun de senaste åren har utvecklats finansiellt i förhållande till övriga kommuner i Västra Götalands län.

68 Kommunens resultaträkning, balansräkning, kassaflödesanalys, noter och redovisningsprinciper

80 Ekonomisk analys av nämnderna

På två sidor sker en kort analys av stadsdelsnämndernas och övriga nämnders ekonomiska utfall.

82 Drifts- och investeringsredovisning

BLOCK 4 I SAMMANSTÄLLD REDOVISNING – FINANSIELL ANALYS OCH RÄKENSKAPER

87 Finansiell analys av sammanställd redovisning

Här presenteras en finansiell analys av den sammanställda redovisningen.

92 Resultaträkning, balansräkning, kassaflödesanalys, noter och interna mellanhavanden

99 Analys av några stora koncerner och bolag

På dessa sidor utförs en resultat- och investeringsanalys av några koncerners och bolags finansiella ställning och utveckling.

103 Koncerner och bolag i siffror

104 Revisionsberättelse

Här återfinns revisionsberättelsen för 2011.

Göteborgs Stads organisation

KOMMUNFULLMÄKTIGE

KOMMUNSTYRELSEN
DELEGATIONER
STADSLEDNINGSKONTORET

NÄMNDER

STADSDELSNÄMNDER

Förskola, grundskola,
socialtjänst, omsorg,
lokal kultur och fritid

**TEKNISK
FÖRSÖRJNING**
Kretsloppsnämnden
Nämnden för
Göteborg Vatten

UTBILDNING
Utbildningsnämnden
Vuxenutbildningsnämnden

TRAFIK
Färdtjänstnämnden
Trafiknämnden

KULTUR
Kulturnämnden

MILJÖ
Miljö- och klimatnämnden

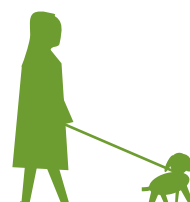
FRITID
Idrotts- och
föreningsnämnden
Park- och naturnämnden
Styrelsen för Keillers park

ÖVRIGA NÄMNDER
Arkivnämnden
Konsumentnämnden
Nämnden för Intraservice
Överförmyndarnämnden
Social resursnämnd

MARK OCH BOENDE
Byggnadsnämnden
Fastighetsnämnden
Lokalnämnden

KOMMUNALFÖRBUND

Räddningstjänsten
StorGöteborg
Stretered

KOMMUNFULLMÄKTIGE

VALBEREDNING

STADSREVISION

VALNÄMNDEN

BOLAG

FASTIGHETER OCH BOSTÄDER

Förvaltnings AB Framtiden
Hantverks- och Industrihus
i Göteborg AB, Higab
Älvstranden Utveckling AB
Boplats Göteborg AB

FRITID

Liseberg AB
Got Event AB
Göteborgsregionens
Fritidshamnar AB, GREFAB

TEKNISK FÖRSÖRJNING

Göteborg Energi AB
Renova AB
Gryaab AB

NÄRINGS- LIV

Göteborgs Hamn AB
Göteborg & Co
Kommunintressent AB
BRG, Business Region
Göteborg AB

KULTUR

Göteborgs Stadsteater AB

ÖVRIGA BOLAG

Göteborgs Kommunala
Förvaltnings AB
Försäkrings AB
Göta Lejon
Kommunleasing
i Göteborg AB
Göteborgs Stads
Upphandlings AB
Utveckling Nordost AB

TRAFIK

Göteborgs Gatu AB
Göteborgs Spårvägar AB

Kommunstyrelsens ledamöter

Anneli Hulthén (S)
Kommunalråd,
ordförande

Jonas Ransgård (M)
Kommunalråd,
vice ordförande

Owe Nilsson (S)
Kommunalråd

Kristina Tharing (M)
Kommunalråd

Kia Andreasson (MP)
Kommunalråd

Maria Rydén (M)
Kommunalråd

Dario Espiga (S)
Kommunalråd

Mats Pilhem (V)
Kommunalråd

Helene Odenjung (FP)
Kommunalråd

Marina Johansson (S)
Kommunalråd

Martin Wannholt (M)
Kommunalråd

Thomas Martinsson (MP)
Kommunalråd

David Lega (KD)
Kommunalråd

Mats Arnsmar (S)
Biträdande
kommunalråd

Hampus Magnusson (M)
Biträdande
kommunalråd

Anna Johansson (S)
Biträdande
kommunalråd

Ann Catrine Fogelgren (FP)
Biträdande
kommunalråd

Robert Hammarstrand (S)
Biträdande
kommunalråd

1 FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE >>

Enligt fjärde kapitlet i den kommunala redovisningslagen skall kommunen upprätta en förvaltningsberättelse i årsredovisningen. Den skall vara en sammanfattning av årsredovisningen där väsentliga delar av stadens ekonomi och verksamhet fokuseras.

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

11 Omvärldsanalys

Syftet med detta avsnitt är att ur ett omvärldsperspektiv beskriva samhällsutvecklingen i Göteborg och regionen.

14 Sammanfattande finansiell analys

Den sammanfattande finansiella analysen lyfter fram de viktigaste finansiella trenderna inom kommunen, vissa större enskilda bolag och den sammanställda redovisningen (koncernen).

16 Uppföljning av prioriterade mål 2011

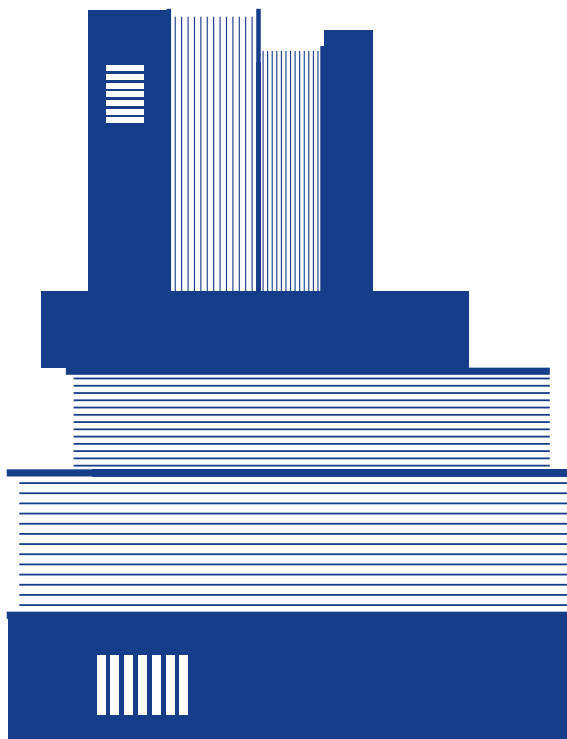
En viktig del av styrningen i Göteborgs Stad utgörs av de 19 prioriterade målen som kommunfullmäktige har fastställt i budgeten. Här sker en uppföljning av dessa mål.

19 Personal

Förvaltningsberättelsen skall beskriva "väsentliga personalförhållanden". Detta avsnitt fokuserar på kommunens personal ur ett antal aspekter.

22 Framtidsbedömning

I detta avsnitt redovisas och diskuteras vilka förväntningar som finns på framtiden utifrån konkreta och kända förhållanden.

Omvärldsanalys

År 2011 inleddes med stark tillväxt och stark ekonomisk framtidstro. Utvecklingen dämpades dock av förnyad internationell finansoro, men trots det ökade tillväxten och sysselsättningen under året. Göteborgarna blev fler, deras hälsa förbättrades och den ökade miljöpåverkan som vanligen följer på ökad tillväxt tycks glädjande nog i viss mån ha uteblivit.

Statsskuldskrisen dämpade återhämtningen från finanskrisen

Återhämtningen efter finanskrisen 2008–2009 inleddes försiktigt under slutet av 2009 och accelererade under 2010, då Sverige upplevde en rekordstark tillväxtutveckling. Under inledningen av 2011 mattades återhämtningen något, såväl globalt som i Sverige. Konjunkturinstitutets (KI) konjunkturbarometer, som sammanfattar stämningssläget i den svenska ekonomin, nådde en toppnotering i februari men låg under hela våren betydligt över det historiska genomsnittet vilket innebar en fortsatt stark tillväxt och stark ekonomisk framtidstro.

Under sommaren tappade återhämtningen hastigt fart på grund av den finansiella turbulens som orsakades av sydeuropeisk skuldskris, politisk och ekonomisk kris för euron och budgetbråk i USA. Fallande börser och stigande osäkerhet om den fortsatta utvecklingen dämpade såväl den globala handeln som den inhemska efterfrågan. Den svenska tillväxten i BNP fortsatte dock även under sensommaren, främst tack vare stark export av industrivaror till tillväxtekonomierna som inte påverkades i samma omfattning som OECD-området. Under hösten föll KI:s konjunkturbarometer och i december låg den klart under genomsnittet vilket innebar att den svenska tillväxten var svagare än normalt.

Göteborgsregionen klarade sig relativt bra

Vårens konjunkturläge var starkt i Göteborgsregionen, +29 på en skala från -100 till +100 i Västra Götalandsregionens konjunkturindex. Företagen bedömde då framtidsutsikterna som goda och prognosen för hösten var att index skulle stiga ytterligare, till en nivå som motsvarar högkonjunktur. Sommarens förnyade oroligheter i omvärlden dämpade istället konjunkturutvecklingen och konjunkturindex stod under hösten på +1, vilket indikerar normalkonjunktur. Index backade för samtliga branscher under året, men byggverksamhet och uppdragsverksamhet har fortfarande god konjunktur och det är bara livsmedelsbranschen och detaljhandeln som räknar med uppsägningar under våren 2012.

Göteborgsregionens näringsliv är väldigt exportinriktat och den minskade internationella efterfrågan fick tydlig effekt under 2011, och kan förväntas få ökad effekt under 2012. Exporten är dock relativt låg till de värst drabbade euroländerna och högre till tillväxtekonomierna, så Göteborgsregionen kom jämförelsevis lindrigt undan. I Västra Götalandsregionens prognos för våren

2012 förväntas index sjunka precis under noll, det är alltså fler företag som förväntar sig en dålig konjunktur än som förväntar sig en bra.

Konjunkturindex

	Vår	Höst	Vår	Höst
	10	10	11	11
Göteborgsregionen	+3	+19	+29	+1
Tillverkningsindustrin	-8	+15	+22	-10
Fordonsindustrin	-46	+18	+30	-11
Byggsektorn	-11	+15	+40	+21

Källa: Västra Götalandsregionen

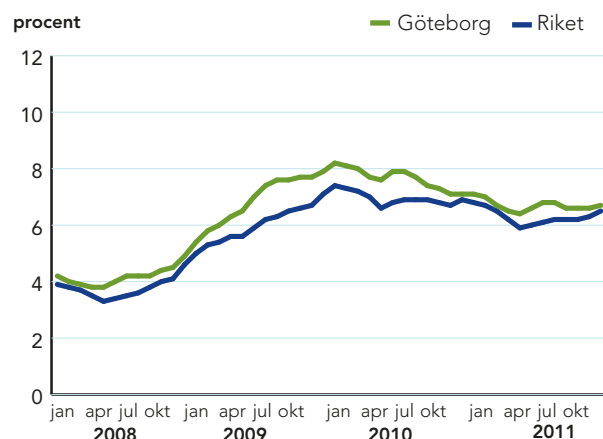
Arbetsmarknadens återhämtning fortsatte

Göteborgsregionen och Stockholmsregionen har varit motorerna i sysselsättningsökningen i riket under de senaste årens ekonomiska återhämtning.

Under 2011 fortsatte sysselsättningen att öka och arbetslösheten att minska, men i allt långsammare takt på grund av det försämrade konjunkturläget under hösten. Antalet arbetslösa och i arbetsmarknadspolitiska program minskade i Göteborg med 1 200 personer till 23 600 under 2011, att jämföra med en minskning med 2 500 personer under 2010.

Ett förväntat ytterligare försämrat konjunkturläge under inledningen av 2012 kommer sannolikt leda till att arbetslösheten åter ökar under det kommande året.

Arbetslöshet i Göteborg och riket jan 2008–dec 2011

Källa: Arbetsförmedlingen

Kompetensbrist trots minskad efterfrågan på arbetskraft

Under den starka återhämtningen 2010 och våren 2011 ökade företagets rekryteringsproblem i länet när det gäller arbetskraft med hög kompetens.

Trots att efterfrågan på arbetskraft bromsade in under hösten 2011 fortsatte dessa rekryteringsproblem att öka. Det är främst civilingenjörer, mjukvaru- och systemutvecklare och liknande nyckelkompetenser inom bland annat industri- och byggnadsverksamhet som det råder brist på.

Göteborgs lokala arbetsmarknad (Göteborgs LA) får varje år ett tillskott av högutbildad arbetskraft genom att inflyttningen av högskoleutbildade är större än utflyttningen. Detta är en förutsättning för att bibehålla och stärka den regionala konkurrenskraften. I ljuset av företagets rekryteringsproblem är det illavarslande att detta tillskott har minskat kraftigt under 2000-talet, från ungefär 1 000 personer om året under första halvan till under 100 år 2010. Utflyttningen av personer med minst treårig teknisk högskoleutbildning var till och med större än inflyttningen under 2009 och 2010.

Stor inflyttning till Göteborg ...

Under 2011 nådde generationsväxlingen på den svenska arbetsmarknaden sin topp; fyrtiotalisternas största årskull fyllde 65 år och den största årskullen i nittiotalets babyboom fyllde 21 år. Generationsväxlingen innebär att Sverige parallellt med en åldrande befolkning paradoxalt nog också upplever en förnying av arbetskraften. Vissa obalanser kommer att uppstå på arbetsmarknaden, speciellt i vårdsektorn och inom skola och barnomsorg, där fyrtiotalisterna är överrepresenterade.

I Göteborg, precis som i övriga universitets- och storstäder, blir effekterna av generationsväxlingen och den åldrande befolkningen mindre påtaglig beroende på den stora påfyllningen av unga vuxna genom flyttningar. Under 2011 resulterade stadens flyttutbyte med övriga riket i det största tillskottet sedan år 2001.

...men färre födda

Antalet födda har ökat varje år under 2000-talet, i Göteborg såväl som i Sverige, vilket till stor del beror på ett återtagande av det barnafödande som sköts upp under nittiotalet då andelen kvinnor som studerade på högskola ökade kraftigt. Under 2011 bröts denna trend då antalet födda barn minskade något, och sannolikt är vi nu "ifatt" och kommer att se ett sjunkande barnafödande även under 2012.

Det ökade tillskottet genom flyttningar vägde upp det minskade antalet födda barn och befolkningsökningen under 2011, 6 600 personer, var något högre än under 2010. Vid utgången av år 2011 fanns det drygt 520 000 göteborgare.

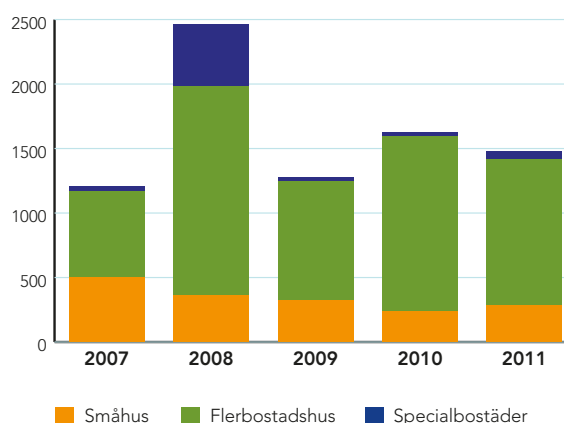
Ökat bostadsbyggande – främst av bostadsrätter

Under 2011 färdigställdes 1 700 bostäder i Göteborg, varav 1 500 genom nybyggnation. Fördelningen av bostäder i småhus och flerbostadshus var ungefär densamma

i nybyggnationen som i stadens bostadsbestånd (ungefär 20 procent i småhus och 80 procent i flerbostadshus). Av de nya lägenheterna i flerbostadshus var 60 procent bostadsrätter, att jämföra med 30 procent i det befintliga bostadsbeståndet. Antalet färdigställda bostäder var något lägre än 2010 vilket i stor utsträckning beror på att det påbörjades betydligt färre byggnationer under krisåren 2008–2009. Under 2011 påbörjades 2 300 bostäder vilket är fler än under 2010 och nästan dubbelt så många som under 2009.

Behovet av lägenheter är fortsatt stort – under året ökade antalet registrerade på Boplatz Göteborg med nästan 20 000 personer till 126 000. Av dessa saknade 50 000 personer eget kontrakt.

Färdigställda bostäder 2007–2011

Specialbostäder omfattar studentbostäder, äldreboenden och gruppboenden. Källa: Fastighetskontoret.

Viss trafikökning men med lägre miljöpåverkan

Ett ökat antal resor är en baksida av befolkningsökningen och sysselsättningsökningen. Trafikökningen var dock relativt liten under 2011, antalet bilresor ökade marginellt medan antalet kollektivtrafikresor ökade med 10 procent. I Göteborg är kollektivtrafikens andel 31 procent av samtliga resor under vardagarna. Resor med bil står för 47 procent, med cykel för 9 procent och till fots för 14 procent. Bilresandet är fortfarande dominerande men andelen miljöbilar ökar för varje år. Vid utgången av 2011 var andelen personbilar som klassas som miljöbil drygt 18 procent i Göteborg. Bland nyregistrerade bilar var andelen 43 procent. Motsvarande siffror för riket var 11 respektive 38 procent. Sammantaget minskade Göteborgstrafikens miljöpåverkan något under 2011, tack vare att effekten av energieffektivare fordon var större än effekten av trafikökningen.

Avfallsmängderna minskar trots ökad konsumtion

Hushållens avfallsmängder har under lång tid följt konjunkturen, när konsumtionen stiger så stiger avfallsmängderna. Under lågkonjunkturen 2008/2009 minskade hushållens konsumtion och med den mängderna blandat avfall/restavfall. Under 2010 och 2011 har konsumtionen

ökat igen medan avfallsmängderna har fortsatt att minska. Möjligen är det ett glädjande trendbrott i sambandet mellan tillväxt och avfallsmängder som har skett.

God hälsa, men ojämnt spridd

Västra Götalandsregionen beställer vart fjärde år ett större urval av den årliga nationella enkätundersökningen Hälsa på lika villkor, vilket gör att resultaten kan brytas ned på kommun- och stadsdelsnivå. Enligt denna undersökning upplevde 73 procent av göteborgarna år 2011 att de hade en bra eller mycket bra hälsa, en ökning med drygt 3 procentenheter jämfört med 2007. Kvinnorna upplever sin hälsa som något sämre än männen, men de har närmat sig under perioden. De centrala stadsdelarna i Göteborg låg i topp bland Västra Götalandsregionens kommuner,

medan Angered låg i botten.

Det finns ett starkt samband mellan socioekonomisk status och hälsoläge. Utlandsfödda personer och personer med kort utbildning har i genomsnitt en sämre självskattad hälsa och högre värden på i princip samtliga riskfaktorer. I nordöstra Göteborg återfanns högst andel med självskattad dålig hälsa, psykiska besvär, dagligrökare och stillasittande fritid. En relativt högre andel hade också avstått från att söka vård trots behov.

En riskfaktor som trotsar det socioekonomiska sambandet är andel som har riskabla alkoholvanor, där stadsdelarna Centrum och Majorna-Linné låg överlägset högst i Västra Götalandsregionen. Ungefär var fjärde svarande i åldern 16–84 år hade här riskabla alkoholvanor, en dubbelt så stor andel som i regionen i sin helhet.

Mår bra. En stor del av göteborgarna, 73 procent, upplever sig ha god eller mycket god hälsa.

Sammanfattande finansiell analys

Göteborgs kommun redovisade 2011 ett positivt resultat med 411 mkr. I resultatet ingick jämförelsestörande engångskostnader på 786 mkr, som till största delen var hänförliga till infrastruktursatsningar.

Exkluderas engångsposterna på 786 mkr, uppgick resultatet till 1 197 mkr. Samma resultatmått under 2010 var 1 479 mkr. Det innebär att det löpande driftsresultatet för kommunen försvagades med 282 mkr mellan 2010 och 2011. Förklaringen var främst att nämndernas kostnader ökade snabbare än kommunens skatteintäkter.

Årets investeringar slutade på 1 438 mkr, vilket var en ökning med 78 mkr jämfört med 2010. Skattefinansieringsgraden av investeringarna uppgick till 82 procent. Detta innebär att merparten av investeringarna under året kunde finansieras med skatteintäkter. De resterande 18 procenten finansierades till stor del av försäljningsinkomster från exploateringar. Kommunens soliditet låg på oförändrade 19 procent för tredje året i följd.

Göteborgs Stad redovisade ett resultat på 752 mkr. Soliditeten låg kvar på 26 procent.

Den finansiella analysen som redovisas på de två följande sidorna skall ses som en sammanfattning av den finansiella utvecklingen och ställningen i kommunen och koncernen Göteborgs Stad (sammanställd redovisning). Mer djuplodande analyser finns i block tre och fyra längre fram i årsredovisningen.

GÖTEBORGS KOMMUN

Skatte- och nettokostnadsutvecklingen

Skatteintäkterna ökade under 2011 med 3,6 procent. Jämfört med 2010 var det en försvagning med 2,5 procentenheter, vilket i huvudsak förklaras av att de tillfälliga konjunkturstöd som tilldelades kommunerna 2010 inte längre ligger kvar 2011.

Kommunens nettokostnader för verksamheten ökade från historiskt låga 0,6 procent under 2010, till 5,2 procent under 2011. Efter att ha bromsat kostnadsutvecklingen kraftigt under 2009 och första halvan av 2010 vände utvecklingen under hösten 2010. Därefter har kostnadsutvecklingen och personalvolymutvecklingen ökat och resulterat i en betydande nettokostnadsutveckling under 2011. Förklaringen till detta är att kommunen befinner sig i en planerad expansionsfas.

Bra finansiellt resultat för kommunen

Kommunens resultat uppgick 2011 till 411 mkr, vilket jämfört med 2010 var en förbättring med 182 mkr.

I resultaten för 2010 och 2011 ingick dock stora jämförelsestörande engångskostnader på totalt nästan två miljarder för medfinansiering av infrastrukturkostnader, det mesta inom det Västsvenska paketet.

Exkluderas dessa engångskostnader uppgick resultatet

under 2010 till 1 479 mkr och under 2011 till 1 197 mkr. Det innebär att det löpande driftsresultatet för kommunen exklusive jämförelsestörande engångsposter försvagades med 282 mkr mellan 2010 och 2011. De viktigaste förklaringarna till detta var kostnaderna för verksamheten för första gången på flera år ökade snabbare än kommunens skatteintäkter.

Relateras årets resultat till skatteintäkterna redovisade kommunen under 2011 ett resultat på 1,7 procent. Exkluderas de jämförelsestörande engångskostnaderna på 786 mkr uppgick samma nyckeltal till 5,0 procent.

Generellt brukar ett resultat mellan 2 och 3 procent betraktas som god ekonomisk hushållning, eftersom ett sådant resultat ger utrymme för att över en längre tid skattefinansiera större delen av normal investeringsvolym i en kommun. Göteborg uppvisade under den senaste femårsperioden ett snitt på 2,3 procent. Om jämförelsestörande poster exkluderas uppgick måttet till 4,1 procent. Detta innebär att kommunen kan anses ha uppfyllt det krav som kommunallagen ställer på god ekonomisk hushållning.

Göteborgs kommun i siffror

mkr	2009	2010	2011
Bruttokostnader*	28 224	29 848	30 513
Balansomslutning	38 350	38 984	39 967
Årets resultat	552	229	411
Årets resultat exkl. jämför. poster	279	1 479	1 197
Investeringsvolym	1 444	1 360	1 438

*Här avses alla kostnader exklusive finansiella kostnader.

Investeringar uppgick till 1,4 miljarder

Göteborgs kommuns samlade investeringsvolym under 2011 uppgick till 1 438 mkr, vilket var en något högre volym jämfört med 2010. I förhållande till kommunens bruttokostnader investerade kommunen för 5 procent under 2011, vilket är en genomsnittlig volym i förhållande till riket. Skattefinansieringsgraden under 2011 hamnade på 82 procent. Detta innebar att av en investeringsvolym på 1 438 mkr kunde 1 179 mkr finansieras med skatteintäkter. De resterande 259 mkr finansierades till stor del med försäljningsinkomster från främst exploateringar. Detta innebar i förlängningen att kommunens långsiktiga handlingsberedskap kunde hållas oförändrad under 2011.

Göteborgs kommun / finansiella nyckeltal

	2009	2010	2011
Resultat och kapacitet			
Årets resultat / skatteintäkter	2,5 %	1,0 %	1,7 %
Årets resultat exklusive jämförelsestörande poster / skatteintäkter	1,3 %	6,4 %	5,0 %
Skattefinans.grad av investeringarna	88 %	73 %	82 %
Soliditet	19 %	19 %	19 %
Risk och kontroll			
Kassalikviditet	93 %	109 %	129 %
Finansiella nettotillgångar (mkr)	-4 658	-3 533	-3 173
Balanskravet resultat (mkr)	211	94	252
Kommunal skattesats (kr)	21,30	21,55	21,55

Oförändrad soliditet

Kommunens officiella soliditet förblev oförändrad mellan 2010 och 2011. Den låg på 19 procent för båda åren. Det var tredje året i följd som kommunens soliditet förblev oförändrad.

Göteborgs kommuns soliditet påverkas dock till viss del av kommunens vidareutlåning för att täcka bolagens lånebehov. Exkluderas vidareutlåningen i balansräkningen uppgick soliditeten till 41 procent under 2011, samma som under 2010. Det är denna soliditet som bör användas när man jämför med de flesta andra kommunerna i Sverige. Här ligger genomsnittet i Sverige på cirka 50–55 procent.

Balanskravet uppfyllt

Kommunen uppfyller också 2011 det lagstadgade balanskravet med ett resultat exklusive realisationsvinster på 252 mkr. Kommunen har sedan införandet år 2000 uppfyllt balanskravet under samtliga år.

En mer djuplodande finansiell analys av kommunen finns i block 3 på sidorna 57–61.

Göteborgs Stads koncerner och bolag

Göteborgs Stads koncerner och bolag uppvisade en olikartad resultatutveckling under 2011. De större koncernerna redovisade följande resultat efter finansiella poster:

- **Förvaltnings AB Framtiden** redovisade ett resultat på 118 mkr år 2011 jämfört med 118 mkr för 2010.
- **Göteborg Energi AB** redovisade ett resultat på 438 mkr år 2011 jämfört med 819 mkr för 2010.
- **Göteborg Port Holding AB** redovisade ett resultat för 2011 på 117 mkr jämfört med 118 mkr för 2010.
- **Liseberg AB** redovisade ett utfall på 78 mkr år 2011 jämfört med 65 mkr för 2010.

Resultat efter finansiella poster

mkr	2009	2010	2011
Förvaltnings AB Framtiden	220	118	118
Göteborg Energi AB	616	819	438
Göteborg Port Holding AB	37	118	117
Liseberg AB	72	65	78

Sammanställd redovisning – koncernen

Koncernen Göteborgs Stad redovisade 2011 ett årets resultat på 752 mkr. Jämfört med 2010 var det en förstärkning med 114 mkr. Den var enbart hänförlig till kommunen.

Koncernen investerade 2011 för nästan 5,9 miljarder. Det var en ökning med 0,3 miljarder jämfört med 2010, vilken var hänförlig till både kommun- och bolagssektorn.

Soliditeten låg på 26 procent, vilket är samma nivå som föregående år.

Sammanställd redovisning i siffror

mkr	2009	2010	2011
Intäkter	46 139	47 757	48 930
Balansomslutning	72 224	73 452	75 295
Resultat efter finansiella poster	1 069	929	898
Årets resultat	805	638	752
Investeringsvolym	5 757	5 623	5 895
Soliditet	25 %	26 %	26 %

En mer detaljerad beskrivning av ekonomin i koncernen / sammanställd redovisning görs i block 4 på sidorna 87–91.

Prioriterade mål 2011

Kommunfullmäktige har i budgeten för 2011 inom ramen för kommunens styrmodell fastställt 19 prioriterade mål. I detta avsnitt görs en kort sammanfattande uppföljning avseende måluppfyllelsen. Uppföljningen av respektive mål mer i detalj återfinns sedan på olika ställen i årsredovisningen där varje mål sätts in i de sammanhang som är relevanta kopplat till de strategiska områden som är angivna i kommunfullmäktiges budget för 2011.

DIMENSION	PRIORITERADE MÅL 2011	MÅLUPPFYLLELSE OCH ANALYS
Den ekologiska dimensionen	Miljön i Göteborg ska förbättras genom att biltrafiken minskar till förmån för resande med kollektivtrafik och cykel.	Under 2011 har biltrafiken ökat med 0,3 procent. Positivt är att kollektivtrafikresor ökat mer, cirka 10 procent och resor med cykel har ökat med 1 procent. Viss
	El-effektiviteten ska öka.	Många bedömer att el-effektiviteten genom egna insatser har ökat. För vissa verksamheter är elförbrukningen oförändrad eller har ökat genom utökad eller förändrad verksamhet. En samlad bild saknas ännu men följs upp genom Energieffektiviseringsstrategin (EES). Nya mål har föreslagits för ytterligare minskning av energianvändningen i kommunens lokaler och bostäder till år 2014 resp. 2020. En energiplan behöver prioriteras och fortsatt politiskt stöd för arbetet krävs. Viss
	Förbrukningen av fossila bränslen ska minska.	Utsläppen från energianläggningar minskade som följd av mildare vinterväder. Ett flertal teknik- och strukturutvecklingsprojekt pågår. De flesta bedömer att den egna verksamheten går åt rätt håll men en enhetlig uppföljning av målet saknas. Nya mål föreslagna i energieffektiviseringsstrategin för kommunens transporter till år 2014 respektive 2020. Trafikens klimatpåverkan minskade något, en effekt av energieffektiva fordon trots ökad trafik. 25 procent förnybara drivmedel används i kommunens bilflotta och 93 procent är miljöfordon. Miljömässiga och etiska krav ställs i kommunens ramavtal för drivmedel. Även krav på arbetsmaskiner och andra transporttjänster behövs. Efterlevnaden av resepolitiken behöver förbättras. Viss
	Andelen miljömåltider som kommunen serverar ska öka.	Målet för perioden har uppnåtts. Alla stadsdelar har ökat sin andel ekologiska livsmedel rejält, genomsnittet ligger på 21,9 procent. Vissa har nått längre. Fler bolag än tidigare prioriterar målet. Flera förvaltningar anser sig inte berörda. Upphandlingsbolaget kommer enbart att upphandla ekologiskt kött och charkprodukter, bananer, kaffe och te, i förekommande fall också etiskt märkt vilket förbättrar förutsättningarna för ökad andelen ekologiskt i staden. Andelen ekologisk mjölk i stadsdelarna är nu cirka 90 procent vilket visar på vikten av gemensamma strategiska beslut. God
	Resurshushållningen i Göteborg ska öka.	Ny avfallsplan för regionen och Göteborgs Stad har antagits med resurshushållningsmål. Olika aktiviteter genomförs men det är ännu svårt bedöma den samlade effekten. Mängden restavfall från hushållen minskade även under 2011. Utsorteringen av matavfall uppgår nu till 28 procent. Kretsloppsnämnden, som processägare, har tagit fram en plan som underlättar för kommunens verksamheter att arbeta med målet och som anger inriktningen för fortsatt arbete. Viss

DIMENSION	PRIORITERADE MÅL 2011	MÅLUPPFYLLELSE OCH ANALYS
Den ekonomiska dimensionen	Många människor söker bostad, därför ska det byggas 2 000 nya bostäder under 2011.	Antalet färdigställda bostäder blev cirka 1 700. I slutet av året pågick ett högt antal byggnationer och byggviljan var god. Under det kommande året är det dock mer osäkert hur konjunkturen och den finansiella oron påverkar förutsättningarna för att nå det uppsatta bostadsmålet. Viss
Den sociala dimensionen	Integrationen – så som den kommer till uttryck i styrkortet för integration – ska öka.	Styrkortet för integration omfattar boende, ökad sysselsättning, ungas tillgång till utbildning, mångfald i rekrytering och likvärdig service. Resultaten visar såväl positiva som negativa förändringar. Positivt är att det skett en ökning av blandstad på områdesnivå. När det gäller ökad sysselsättning har det blivit svårare för personer med utländsk bakgrund att komma in på arbetsmarknaden. Vad gäller ungas tillgång till utbildning är det något färre barn som deltar i modersmålsundervisning och en förhållandevis liten andel av nyanlända gymnasieungdomar som efter två år tagit sig vidare till nationella program. Andel chefer i Göteborgs Stad som har utländsk bakgrund har ökat under 2011. Brukarenkäten visar att föräldrar till barn i förskolan är generellt mycket nöjda med personalens bemötande, oavsett bakgrund. Viss
	Andelen jämställdhetssäkrade verksamheter inom nämnder och bolag ska öka.	Många goda initiativ har påbörjats och det bedrivs ett alltmer aktivt jämställdhetsarbete i staden. Detta gäller både det personalpolitiska arbetet och arbetet med fokus på de tjänster och den service som levereras. De flesta organisationer som tidigare påbörjat jämställdhetsarbetet har fortsatt utvecklingen. Stadsdelarna har anställt utvecklingsledare med ansvar för utveckling av jämställdhets- och MR-arbetet. Viss
	Barn behöver social träning i pedagogisk miljö, därför ska det vara full behovstäckning i förskolan och i varje stadsdelsnämnd ska barn erbjudas plats i familjedaghem.	Under året 2011 har drygt 1 500 platser färdigställts och prognosen för 2012 är ytterligare cirka 1 500 platser dvs cirka 3 000 platser under 2011–2012. I slutet av året var drygt 27 000 barn inskrivna i förskola och familjedaghem, vilket är en ökning med 4 procent jämfört med slutet av 2010. Cirka 15,8 procent av barnen är inskrivna i fristående förskola och familjedaghem. Antalet barn i familjedaghem har ökat något (från 589 till 604 stycken). Viss
	Unga människor behöver en bra kunskapsgrund, därför ska andelen elever med godkända betyg öka.	Resultatet för 2011 visar att andelen elever som uppnått målen i samtliga ämnen i de kommunala grundskolorna minskar från 2010 års 72,5 procent till 70 procent 2011. I de fristående grundskolorna i Göteborg ökar andelen elever som uppnått målen i samtliga ämnen från 78,3 procent till 84,4 procent. Totalt för samtliga elever i Göteborg minskar andelen från 73,7 procent 2010 till 73,4 procent 2011. Ingen
	Barn och ungdomar behöver trygghet och en god arbetsmiljö i skolan, därför ska mobbningen minska.	Trots ökade insatser, ökad uppmärksamhet och ett kraftfullt regelverk förekommer det att barn och ungdomar känner sig kränkta i sin förskola eller skola, men det är glädjande nog sällsynt. Mer än 90 procent av barnen och eleverna i Göteborgs Stads förskolor, fritidshem och skolor känner sig trygga och trivs i sin dagliga miljö. Viss
	Äldre göteborgare inom stadens särskilda boenden behöver trygghet och påverkan över sin livssituation, därför ska de äldres inflytande över sin vardag öka	Genomförandeplaner för individualiserad omsorg är verktyg som beskrivs. Brukarenkäten visar en marginell ökning av nöjdheten när det gäller inflytande. Sex SDN anser sig ha uppnått målet, övriga anger viss måluppfyllelse. En processledare har inom ramen för det salutogena utvecklingsarbetet gett stöd till alla stadsdelar. Några har arbetat mer systematiskt med "avinstitutionisering" av äldreboendena. Viss

DIMENSION	PRIORITERADE MÅL 2011	MÅLUPPFYLLELSE OCH ANALYS
Den sociala dimensionen fortsättning	Äldres möjligheter att vistas ute och delta i sociala aktiviteter ska öka.	De äldre visar i brukarenkäten högre nöjdhet med aktiviteter inom äldreboende. Nöjdheten med möjligheter att komma utomhus är oförändrad. SDN-förändringen bedöms tillfälligt ha påverkat förutsättningarna, främst inom hemtjänsten. Tre SDN, Social Resursnämnd och 8 andra nämnder/styrelser anser sig ha god måluppfyllelse. När utbud och stöd individualiserats har i vissa fall besök på träffpunkter minskat. De ekonomiska förutsättningarna i verksamheten har medfört neddragningar, som på sikt kan påverka negativt. Viss
	Många människor med psykiska funktionsnedsättningar saknar idag arbete och bostad, därför ska antalet fullvärdiga bostäder och möjligheter till meningsfull sysselsättning öka.	Antalet fullvärdiga bostäder har ökat under året, både i bostad med särskild service och ordinärt boende med boendestöd. Möjligheterna att erbjuda sysselsättning i aktivitetshus/träffpunkter, genom boendestöd och i samverkan med samordningsförbund, arbetsförmedling och försäkringskassa har ökat. Trots ökningen finns ännu inte tillräckligt med bostäder och sysselsättningsmöjligheter för att samtliga behov ska kunna tillgodoses. God
	Andelen ungdomar i Göteborg som engagerar sig i föreningslivet och blir ledare ska öka.	Andelen föreningsaktiva barn och ungdomar 7–26 år sjönk med 3 procent för pojkar (83 procent) och 7 procent för flickor (64 procent). Andelen barn i de mest föreningsaktiva åldrarna är just nu låg. Ungdomar attraheras av andra former för sina engagemang, en trend som blir alltmer tydlig. Ingen
	Barn och ungdomar behöver kulturell stimulans och möjligheter till eget skapande, därför skall alla barn och ungdomar i Göteborg mellan 6–19 år, förutom ordinarie undervisning ges plats i kultur- och musikskolans verksamheter.	Vid mätning per 2011-10-15 deltog totalt 7 408 elever i åldern 6–19 år i kulturskolans verksamheter. Det är en ökning från föregående år med 605 elever. Alla stadsdelsnämnder hade vid aktuellt mätdatum elever i kö. Totalt hade 606 elevers efterfrågan inte kunnat tillgodoses, 356 flickor och 250 pojkar. Ingen
Personal	Den normala anställningsformen i Göteborg är heltid och tillsvidareanställning, därför ska ofrivilligt deltidсанställda inte förekomma.	Bedömningen är att målet kommer att vara uppnått inom några år. Detta främst på grund av ett nytt gemensamt arbetssätt inom bemanningsområdet. En central handlingsplan är framtagen för att uppnå målet. Viss
	Andelen arbetad tid utförd av timavlönade ska minska.	Andelen utförd av timavlönade är i stort sett oförändrad för staden totalt, däremot har den minskat inom de verksamheter och enheter där aktivt förändringsarbete pågår. Förändringsarbetet har påverkats negativt av stora förändringar inom SDN-organisationen. Ingen
	Rekryteringar till kommunens verksamheter på alla nivåer ska bidra till en bättre spegling av befolkningsstrukturen i Göteborg.	De rekryteringar som gjorts främjar utvecklingen mot en större etnisk mångfald bland de anställda men fördelning kön och ålder har inte förändrats nämnvärt. Bland chefer är det en jämnare fördelning mellan kvinnor och män men den etniska mångfalden bland chefer är betydligt lägre än bland de anställda. Viss

Måluppfyllelse Orsakssamband

- God Utveckling åt rätt håll / Stark trend om mätetal finns – tydlig ökning
- Viss Utveckling åt rätt håll / Svag trend/om mätetal finns – ökning
- Ingen Utveckling åt fel håll / Ingen alltså svag trend/om mätetal finns – ingen ökning alltså minskning

Väsentliga personalförhållanden

2011 har inneburit stora förändringar för många medarbetare och chefer, då 20 stadsdelar blev till 10 och en ny lokalförvaltning bildades. Förändringarna gav många möjligheter att söka nya uppdrag. Hela 560 chefer rekryterades under året, en tredjedel av dem till ett första chefsuppdrag. Organisationsförändringarna har inneburit påfrestningar på verksamhet och arbetsmiljö. Olika kulturer ska formas till en gemensam. Värdegrund och förhållningssätt har varit aktuella frågor utifrån stadens arbete för ökad öppenhet och likvärdig service.

En stor arbetsgivare med många medarbetare

Antal anställda i december uppgick till 40 700 (48 400 inklusive bolag). Inom nämnderna har antalet anställda i december ökat med drygt 700 samtidigt som bolagen har minskat med 90. Den normala anställningsformen i Göteborgs Stad är tillsvidareanställning på heltid. I nämnderna har 64 procent av samtliga anställda denna anställningsform (bolagen 71 procent). Övriga 36 procent har en deltidsanställning, vikariat/motsvarande eller är timavlönade. Bland de som är tillsvidareanställda har andelen med heltid ökat från 82 till 84 procent jämfört med december 2010.

Anställda i nämnderna – kön och anställningsform
dec 2011

	Kvinnor	Män	Totalt	Förändr jmf föreg år
Antal anställda, totalt	32 295	8 426	40 721	725
Tillsvidareanställda	25 029	6 116	31 145	286
– varav andel heltidsanställda	82 %	89 %	83 %	
Tidsbegränsat anställda	2 318	756	3 074	89
Timavlönade	4 948	1 554	6 502	350

Fler arbetar heltid

Det prioriterade målet – att ofrivillig deltid inte ska förekomma – har till viss del uppfyllts under året. Vid årets uppföljning var 356 medarbetare ofrivilligt deltidsanställda. Andelen timavlönade har däremot inte minskat men ett samordnat utvecklingsarbete pågår. Sedan 2010 har en försöksverksamhet "Nytt arbetssätt inom bemanningsområdet" pågått. Under 2011 fattade personal- och arbetsmarknadsutskottet beslut om en central handlingsplan för ökad måluppfyllelse och utveckling av personalkvalitet. Samtliga stadsdelsförvaltningar har tagit fram lokala handlingsplaner. Ett nytt kollektivavtal har tecknats med Kommunal. Avtalet som gäller från och med 2011-12-01 är en förutsättning för att implementeringen av det nya arbetssättet ska kunna fortsätta i enlighet med de lokala handlingsplanerna.

Den arbetade tiden ökade

Personalvolymen inom Göteborgs nämnder och bolag uppgick till 41 300 årsarbetare för helåret 2011. Inom nämnderna ökade personalvolymen med nästan 700 årsarbetare. En orsak är expansionen inom förskolan där ökningen uppgår till 345 årsarbetare. Inom facknämnderna har personalvolymen ökat med drygt 250, vilket bland annat beror på verksamhetsövergång från Göteborgs Gatubelägg AB. Personalvolymen inom stadens hel- och delägda bolag minskade med omkring 360 vilket till stor del beror på förändringar inom Göteborgs Spårvägar AB och Göteborgs Gatubelägg AB.

Staden är en attraktiv arbetsgivare

I regionen råder det hög konkurrens om vissa yrkesgrupper, bland annat forskollärare, ingenjörer, tekniker, sjuksköterskor och socialsekreterare. Staden har under året varit framgångsrik när det gäller att attrahera sökande ur dessa grupper och 400 forskollärare och nästan 100 ingenjörer har anställts. Totalt under 2011 har över 6 500 rekryteringar gjorts till anställningar i kommunen. Det är 1 500 fler än föregående år. Under senare delen av året ökade rekryteringarna till tillsvidareanställningar kraftigt.

Rörligheten har ökat

Rörligheten på den regionala arbetsmarknaden ökade under året och det avspeglas i en ökad personalomsättning i kommunen. 2011 är personalomsättningen 6,6 procent vilket är en ökning med drygt en procentenhet jämfört med 2010. Även den interna rörligheten ökade under året. I samband med etablering och bemanning i de nya stadsdelsförvaltningarna skapades möjligheter till utveckling och nya arbetsuppgifter för många medarbetare. Den interna rörligheten är 9,1 procent och det är en ökning med drygt två procentenheter jämfört med 2010.

Rekryteringar ska spegla "göteborgarna"

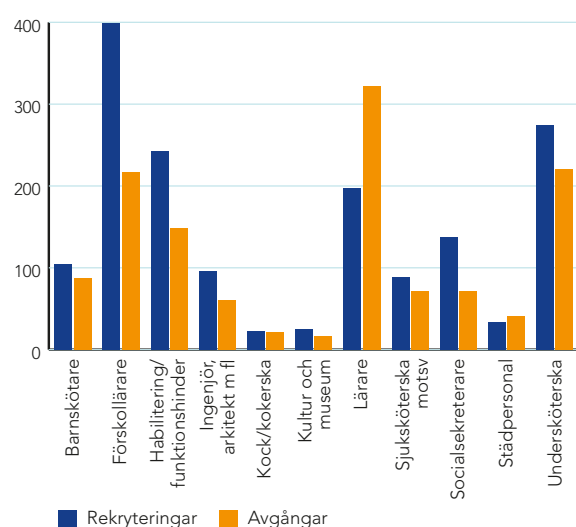
Det prioriterade målet innebär att personalsammansättningen, utifrån diskrimineringslagens grunder, bättre ska spegla befolkningsstrukturen. De diskrimineringsgrunder som går att följa upp via nyckeltal är kön, ålder samt utrikes födda.

De rekryteringar som gjorts under året har främ-

jat utvecklingen mot större etnisk mångfald bland de anställda. Utrikes födda medarbetare utgör knappt 20 procent vilket motsvarar befolkningssammansättningen, men kvinnodominansen i kommunens verksamheter och medelåldern bland kommunens anställda (46,6 år) har inte förändrats märkbart.

Bland cheferna är det en mer jämställd fördelning mellan kvinnor och män. Andelen utrikes födda chefer är endast drygt 6 procent. Det ska dock noteras att det är en ökning med en procentenhet jämfört med 2010. Medelåldern bland cheferna är hög (50,7 år) och har inte förändrats märkbart trots att många nya chefer rekryterats under året.

Rekryteringar och avgångar bland några yrkesgrupper

Sjukfrånvaron ökar igen

Sjukfrånvaron totalt för förvaltningarna, som har minskat sedan 2002, ökade från 6,3 procent 2010 till 6,5 procent. Både kort och lång sjukfrånvaro ökar något för kvinnor, utom den som överstiger ett år.

Sjukfrånvaron i procent – kön och ålder (nämnderna)

	Kvinnor	Män	Totalt	Förändr jmf föreg år
–29	6,0	4,0	5,6	0,7
30–49	6,8	3,7	6,2	0,1
50–	7,7	4,6	7,0	0,2
Totalt	7,1	4,1	6,5	0,2
varav 1–14 dagar	2,4	1,7	2,3	0,2

Många nya chefer

Den nya SDN-organisationen och den nya fastighetsorganisationen som genomfördes under året präglade kommunens verksamhet på många olika sätt. Bland annat ökade chefsomsättningen kraftigt då det infördes ett nytt

chefsled i de nya stadsdelarna. Totalt rekryterades 560 chefer varav 470 i SDN-sektorn. Det betyder att nästan varannan chef i stadsdelarna fick nytt uppdrag. De flesta chefer har rekryterats internt och många medarbetare har därmed fått möjlighet att göra karriär. Samtidigt har den omfattande chefsomsättningen påverkat ledning och styrning genom att det tar tid innan organisationen har satt sig. Som jämförelse kan nämnas att under ett ”normalt” år rekryteras cirka 200 nya chefer.

Struktur chefer

	Antal chefer	Andel kvinnor	Andel män	Medel-ålder	Andel utrikes-födda
Stadsdelsnämnder	1 030	80,5 %	19,5 %	50,5	6,6 %
Facknämnder	474	50,2 %	49,8 %	50,8	5,2 %
Totalt	1 504	70,9 %	29,1 %	50,7	6,2 %

Praktik och vikariat ger möjligheter för unga

I kommunen finns ett brett utbud av praktikplatser som bland annat ska underlätta för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden. Kommunen samarbetar också med gymnasieskolor, universitet och högskolor i regionen och bedriver sedan flera år ett aktivt marknadsföringsarbete för att skapa intresse bland unga att söka sig till utbildningar som leder till anställning i kommunen. Totalt under 2011 anställdes 1 200 unga under 25 år varav 990 på tidsbegränsade anställningar, flest inom vård- och omsorgssektorn. Många unga arbetar som vikarier samtidigt som de studerar.

Fler arbetar efter 65 år

Pensionsavgångarna ökar för varje år, samtidigt som allt fler arbetar efter fyllda 65 år. Totalt avgick 700 anställda med pension under året och nästan var tredje ålderspensionär var över 65 år. Tidpunkten för pensionsavgång varierar dock mycket kraftigt mellan olika yrkesgrupper. Till exempel arbetar varannan ingenjör efter 65 år men bara var sjunde förskollärare. Högst andel av dem som avgår före 65 år (exkl avtalspension) finns bland sjuksköterskor och barnskötare.

Bättre koll på jämställdheten

Staden införde 2011 verktyget Jämix (jämställdhets-index) som ett sätt att mäta jämställdheten och jämställdhetsarbetet ur ett arbetsgivarperspektiv. Samtliga förvaltningar och flera bolag deltog. Några av resultaten för de ingående nyckeltalen visar på stora utmaningar, inte bara för staden. Det mest ojämförbara resultatet fick nyckeltalet som mäter könsfördelningen inom stadens yrkesgrupper. Den könsuppdelade arbetsmarknaden visar sig tydligt i staden genom att bara tre av de 30 större yrkesgrupperna inom förvaltningarna har en jämn könsfördelning. Ett annat nyckeltal där könsskillnaderna

är tydliga är den långa sjukfrånvaron där kvinnor fortfarande är överrepresenterade.

Jämställda och konkurrenskraftiga löner

Lönebildningen är ett strategiskt verktyg för stadens kompetensförsörjning genom sin påverkan på möjligheten att rekrytera och behålla personal men även genom att utjämna skillnader mellan mäns och kvinnors löner.

Under 2011 ökade medellönerna i staden till följd av löneöversyn med 2,3 procent, vilket är i nivå med arbetsmarknaden i sin helhet. Medellönen har utöver det stigit med 0,4 procent som en effekt av marknadspåverkan på löner i vissa yrkesgrupper inom infrastrukturområdet samt nya uppdrag till följd av omorganisationerna i staden. Totalt har medellönen därmed stigit med 2,7 procent.

Med hänsyn taget till ovanstående, har årets löneöversyn medfört att kvinnors andel av mäns medellön marginellt har minskat men fortfarande ligger kvar på 91 procent. Huvuddelen av stadens större yrkesgrupper når som helhet de lönepolitiska målnivåerna för median 2011, det är dock fortfarande skillnader mellan förvaltningarna och för några grupper krävs fortsatta åtgärder.

När det gäller lönespridningen, och därmed möjligheterna till en löneutveckling över tid som är i nivå med andra sektorer i samhället, krävs ytterligare lönerelationsförändringar.

Utvecklad medarbetarenkät

Efter ett års uppehåll genomfördes en medarbetarundersökning bland flertalet av stadens anställda. Undersökningen omfattade medarbetare inom alla tio stadsdelsförvaltningar, tjugo fackförvaltningar och tio bolag. Under 2010 har en omfattande översyn gjorts av innehåll och frågor i medarbetarenkäten. Ett nytt nationellt index för kommuner och landsting som mäter medarbetarnas engagemang, HME (Hållbart Medarbetar Engagemang) har tillkommit. Göteborgs Stad är bland de första kommunerna i landet som använder det nya indexet.

Resultatet från årets medarbetarundersökning tyder på att det finns ett stort engagemang bland chefer och medarbetare i staden. Staden totalt har ett HME på 74 i årets undersökning. Ur enkätresultatet framgår att det finns utvecklingsområden inom arbetsmiljö och kompetensutveckling. Jämfört med förra medarbetarundersökningen 2009 har Nöjd Medarbetare Index sjunkit med fyra enheter till 53. Resultatet har sannolikt påverkats av de stora organisationsförändringar som har genomförts. Trots minskad nöjdhet är glädjande nog hälften av medarbetarna stolta över att arbeta i staden och kan rekommendera staden som arbetsgivare.

Förhållningssätt

De gemensamma förhållningssätten är Göteborgs Stads utfästelse gentemot göteborgarna om att utgå ifrån deras behov och rättigheter och att förbättra och utveckla den likvärdiga servicen till invånarna. Drygt 3 300 anställda varav 1 200 chefer deltog under året i olika workshops för att arbeta med och konkretisera stadens förhållningssätt och förbättra bemötandet i sina respektive verksamheter.

Attraktiv arbetsgivare varje dag

Att framstå som attraktiv arbetsgivare är ingen enstaka händelse utan snarare en fråga om vardag 220 arbetsdagar om året. Såväl blivande som befintliga medarbetare efterfrågar meningsfulla jobb, möjlighet att påverka och möjlighet att söka nya utmaningar på en intern arbetsmarknad.

Under året har projektet Employer branding utvecklat stöd i form av mer attraktiva annonsmallar, förbättrad information på webben, omarbetade personalprocesser, kommungemensamt introduktionsmaterial och mäss- och utställningsmaterial. Syftet med projektet har varit att underlätta organisationens samlade ansträngningar att i ännu större utsträckning upplevas som en attraktiv arbetsgivare såväl inom som utanför organisationen.

Jag har mod att göra Göteborg till en världsstad

Stadsarkitekt
Chef strategisk avdelning
Chef planavdelning
till stadsbyggnadskontoret
i Göteborgs Stad

Välkommen med din ansökan
senast den 5 september 2011.

**Göteborgs
Stad**

Vårt jobb är att skapa en bra vardag för alla göteborgare och att utveckla Göteborg för framtiden. I Göteborgs Stad finns 48 000 medarbetare i 100 olika yrken. Du kan välja många intressanta jobb och ta nya utmaningar på en stor intern arbetsmarknad.
[Sök jobbet på goteborg.se/ledigajobb](http://goteborg.se/ledigajobb)

Nytt tänk. Förbättrade annonsmallar genom projektet Employer branding.

Framtidsbedömning

”Att göra förutsägelser är svårt, särskilt om framtiden” är ett underfundigt och träffande citat av Alice Roosevelt Longworth. Att göra förutsägelser om förutsättningarna för den kommunala verksamheten innefattar svårigheter att förhålla sig till kraftiga kortsiktiga och omvärldsberoende konjunktursvängningar men också att planera för en verksamhet som förändras till följd av mer förutsägbara faktorer såsom till exempel den demografiska utvecklingen.

Utmaningen blir, som vi har upplevt de senaste åren, att både parera kortsiktiga förändrade finansieringsförutsättningar med att planera för en långsiktigt hållbar utveckling som klarar att möta de förändringar som krävs för att ta hand om de framtida kraven på välfärdsuppdraget. En långsiktig problematik som sakta med säkert kryper allt närmare i takt med att det demografiska trycket ökar men också förväntningarna på välfärdens innehåll.

De senaste årens kraftiga konjunktursvängningar och därmed svårigheterna att prognostisera finansieringsförutsättningarna för kommunen har varit svårhanterliga. Även om prognoserna över konjunkturutvecklingen runt om i vår omvärld i skrivande stund är försiktigt optimistiska, så kvarstår ändå oron och risken för en betydligt mer negativ ekonomisk utveckling och finansiella problem i omvärlden. Detta innebär ett fortsatt behov av att följa utvecklingen noggrant även framöver och ha beredskap för att hantera och parera eventuella försämrade förutsättningar.

Utredning om stabilare planeringsförutsättningar berör

Under 2011 presenterades en utredning med förslag på hur man kan skapa stabilare planeringsförutsättningar för kommunerna i tider av kraftiga konjunktursvängningar. Utredningen berör även problematiken med att kommunernas agerande under konjunktursvängningar riskerar att bli procykliskt, det vill säga att förstärka en upp- eller nedgång i konjunkturen på ett icke önskvärt sätt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Utredningens förslag har väckt både positiva och negativa reaktioner och ännu har utredningen inte resulterat i förslag till beslut om förändringar.

Utmaning att bibehålla ekonomisk balans

Göteborgs Stad har tagit sig igenom de senaste årens ekonomiska turbulens utan att skapa en situation med ekonomiska obalanser. Under såväl 2011 som 2012 är de ekonomiska marginalerna goda och rymmer en betydande kostnadsutveckling. Dock är kostnadsutvecklingen under 2011 och 2012 alltför hög ur ett långsiktigt hållbart perspektiv och bör därför dämpas inför 2013. Staden står inför utmaningen framöver att bibehålla ekonomisk balans i takt med att det demo-

grafiska trycket ökar och att de höga investeringsvolymerna resulterar i ökade driftskostnader.

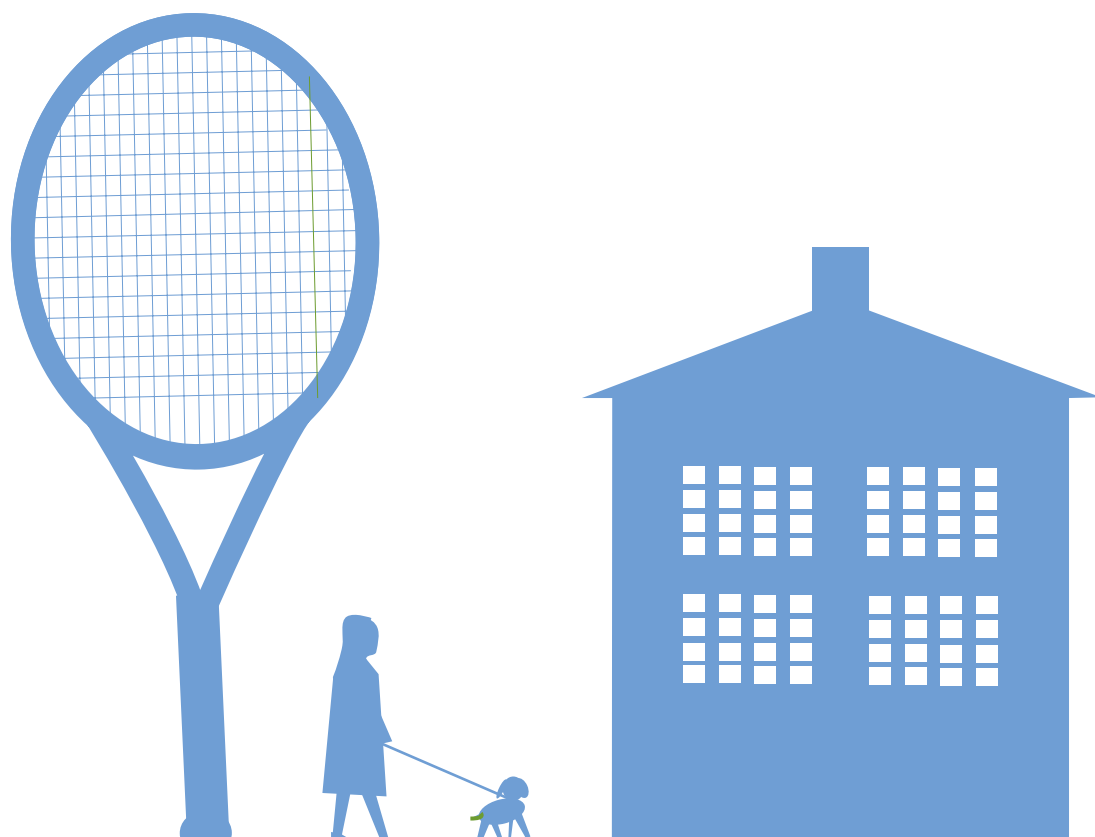
Den långsiktiga frågan om finansiering av den framtida välfärden blir alltmer aktuell

Utmaningen för hela kommunsektorn består i att både hantera de kortsiktiga omvärldsförutsättningarna och de långsiktiga frågorna kring välfärdstjänsternas omfattning och finansiering med anledning av förändringar i den samhällsekonomiska och demografiska utvecklingen framöver.

De framtida utmaningarna kring, bland annat, den demografiska utvecklingen och finansieringen av den framtida välfärden kryper successivt närmare. Det är inte bara det demografiska trycket som ökar utan också förväntningarna på välfärdsuppdragets innehåll. Dessa frågor blir alltmer angelägna att hitta lösningar på. Det vi gör idag bäddar för framtiden.

Balans. Göteborgs Stad har lyckats hålla de ekonomiska ramarna trots en instabil marknad.

2 GÖTEBORGS STADS VERKSAMHET >>

I detta block redovisas delar av den verksamhet som bedrevs i Göteborgs Stads 30-tal nämnder samt i 20-tal koncerner och bolag under 2011. Blocket delas upp i följande verksamhetsområden hämtade ur kommunfullmäktiges budget: Utbildning, individ- och familjeomsorg, människor med funktionsnedsättning, äldre- och sjukvård i hemmet, stadsutveckling, klimat och miljö, folkhälsa, kultur och fritid, mångfald och integration, jämställdhet och avslutningsvis organisationsutveckling och myndighetsutövning. Inom varje område beskrivs viktiga händelser och trender utifrån olika perspektiv.

GÖTEBORGS STADS VERKSAMHET

25 Ett hållbart Göteborg – de tre dimensionerna

Kommunfullmäktige har beslutat att Göteborgs utveckling ska präglas av hållbarhet inom de tre dimensionerna, den ekonomiska, den ekologiska och den sociala.

27 Utbildning

Utbildningssektorn omfattar samtliga skolformer; förskola, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och vuxenutbildning.

32 Individ och familj

Individ- och familjeomsorgen innefattar ekonomiskt bistånd, vård och stöd till vuxna, barn och familjer samt förebyggande och stödjande socialt arbete.

34 Människor med funktionsnedsättning

Funktionshinderområdet omfattar insatser till personer med funktionsnedsättning som bostad med särskild service, personlig assistans, boendestöd, sysselsättning/daglig verksamhet samt ledsagarservice.

36 Äldre och sjukvård i hemmet

Äldreomsorgen och hemsjukvård omfattar hemtjänst, förebyggande insatser, dagverksamhet, äldreboende samt kommunal hälso- och sjukvård i ordinärt och särskilt boende.

38 Stadsutveckling

Begreppet stadsutveckling är brett och innefattar många områden; näringslivsfrågor, fysisk planering, bostadsbyggande samt infrastruktur och kollektivtrafik. I genomförandet ska såväl ekonomiska som miljömässiga och sociala perspektiv beaktas.

43 Klimat och miljö

Verksamheterna inom energi, avfall och avlopp samverkar lokalt, regionalt och internationellt i syfte att forma viktiga samhällsfunktioner till en långsiktigt hållbar utveckling.

47 Folkhälsa

I Göteborg ska all kommunal verksamhet genomsyras av ett folkhälsoperspektiv och ett salutogent tänkande. För att effektivt förbättra hälsosituationen för göteborgarna bygger folkhälsoarbetet på ett lokalt engagemang.

48 Kultur och fritid

Göteborg har förstärkt sin profil som evenemangsstad med kultursatsningar. Målsättningen är också ett starkt föreningsliv och insatser som kan främja jämställdhet, integration och folkhälsa.

51 Mångfald och integration

Göteborg ska vara en stad för alla. Mänskliga rättigheter är utgångspunkten i stadens arbete med mångfald och integration. Det är ett långsiktigt arbete som kräver uthållighet och ett ständigt pågående arbete med att tänka nytt och ifrågasätta invanda mönster och tankesätt för att nå målen.

52 Jämställdhet

Målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Delmål som anger inriktningen är: jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Göteborgs Stad ska utvecklas till en förebild och föregångare i jämställdhet.

53 Arbetsmarknadsinsatser

Arbetsmarknadsinsatser omfattar sysselsättningsåtgärder för arbetslösa som staden utför själv eller i samverkan med arbetsförmedlingen eller andra aktörer.

54 Organisationsutveckling och myndighetsutövning

Här beskrivs kortfattat de två i budgeten definierade områdena organisationsutveckling och myndighetsutövning.

Ett hållbart Göteborg – de tre dimensionerna

Kommunfullmäktige i Göteborg ser Göteborgssamhällets utveckling i tre dimensioner: den sociala, den ekologiska och den ekonomiska. Bara genom att se utvecklingen utifrån ett helhetsperspektiv är det möjligt att tala om en långsiktigt hållbar utveckling.

De tre dimensionerna hänger intimt samman. Om inte den ekonomiska tillväxten är ekologiskt hållbar kommer den senare att vändas till sin motsats. Samtidigt är en positiv ekonomi en förutsättning för goda och stabila sociala förhållanden.

Ekologiska dimensionen

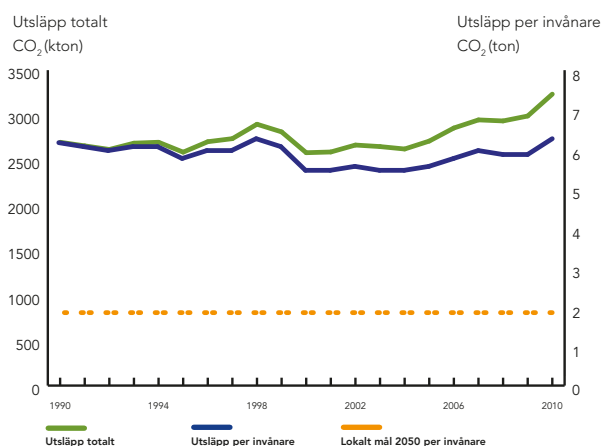
Med de lokala miljö kvalitetsmålen har kommunfullmäktige lagt fast en tydlig målbild vad Göteborg behöver för en hållbar utveckling med ansvar för kommande generationer utifrån ett miljöperspektiv. Miljörapporten 2010, som följer upp målen och ger en samlad bild av tillståndet visar att det krävs omfattande insatser i stadens verksamheter för att målen skall nås och det måste också arbetas aktivt för att få med näringsliv och medborgare på den nödvändiga omställningsprocessen.

Det ekologiska fotavtrycket är för stort och innebär att det skulle behövas ytterligare två jordklot om alla skulle leva som vi. Att begränsa vår klimatpåverkan med utsläpp av koldioxid och växthusgaser blir därför en stor utmaning då det i hög grad berör sättet att leva, konsumtionen, energianvändningen och transporterna.

Staden har under året tagit fram en energieffektiviseringsstrategi. Arbetet har visat på både behov och möjligheter för ökad samverkan. Miljonprogrammets bostadsbestånd är till exempel ur energisynpunkt i stort behov av renoveringar men de ekonomiska förutsättningarna är dåliga. Utifrån social aspekt kan det också finnas behov av upprustning och med samordning ökar möjligheterna.

Betydelsen av vår livsstil och konsumtion har belysts på ett utmärkande sätt i projektet Leva livet som avslutades under året. Projektets utmaning var att leva hållbart och klimatsmart med bibehållen eller ökad livskvalitet. Familjerna som deltog visade att man kunde minska sina klimatutsläpp med 30 procent under ett år. Avfallsutmaningen i projektet vann också pris på den årliga Återvinningsgalan.

Göteborg som nav i en växande region innebär betydande utmaningar för att de negativa miljöeffekterna inte skall väga över. Både centralt och nära vatten som i Centrala Älvstaden förutsätter stort mått av nytänkande för att bemästra bland annat effekten av klimatpåverkan och höga vattenstånd.

Källa: Miljöförvaltningen i Göteborg

Ekonomiska dimensionen

En attraktiv region drar till sig företag och människor som vill flytta dit. I takt med att fler ser en regions utvecklingspotential ökar attraktiviteten. Till en växande storstadsregion söker sig människor med skilda bakgrunder, från olika länder och med olika kvalifikationer. Detta skapar tillsammans en mångfald som är positiv för stadens utveckling.

Göteborg växer mer för varje år som går. Det beror dels på stor inflyttning, både från Sverige och övriga världen. Under 2011 ökade befolkningen i staden med drygt 6 600 personer och det är nu fler än 520 000 personer som bor här. En stor del av inflyttningen är ungdomar som flyttar till Göteborg för att studera eller arbeta. Ungdomar bidrar till näringslivet genom att de dels attraherar företag och kreativa näringar dels för att de är aktiva konsumenter av shopping, nöjesliv och kulturevenemang.

Nya bostäder skapar utrymme för staden att växa ytterligare och underlättar för de som redan bor här att hitta bostad. Under 2011 tillkom 1 702 bostäder på bostadsmarknaden och det påbörjades fler än åren innan. Staden planerar att bebygga stora områden inom Centrala Älvstaden och här arbetar man utifrån visionen om att området ska vara inkluderande, grönt och dynamiskt.

Göteborg är centrum i Göteborgsregionen, en stor del av de som bor i regionen har sin arbetsplats här. Det

betyder att många pendlar för att arbeta. En stark och livskraftig region tjänar på att människor kan bo i regionen och enkelt ta sig till sin arbetsplats med hjälp av god infrastruktur. Pendlingen ökar från Trollhättan och Borås och arbetsmarknaden blir allt mer integrerad i den riktningen. För att pendlingen ska ske miljömässigt hållbart är det viktigt att utveckla kollektivtrafikresandet.

Göteborg har en tradition av stora företag inom industrin, men här finns företag inom biomedicin, logistik, design- och mode, miljöteknik och många andra branscher. Tillsammans med högskolor och universitet i regionen skapas en grogrund för positiv företagsutveckling. Viktigt för regionen är att ha många företag inom olika branscher, som också riktar sig till olika marknader, för att påverkas så lite som möjligt när konjunkturförändringar sker snabbt.

Sociala dimensionen

Göteborg är en stad där barnens välfärd står i centrum. De viktigaste uppgifterna är att ge alla barn och ungdomar en trygg uppväxt och goda förutsättningar att utvecklas till självständiga individer. Barns behov av social träning i pedagogisk miljö genom full behovstäckning inom förskolan har dock inte nåtts fullt ut, men drygt 1 500 platser har färdigställts fram till årsskiftet.

Stadsdelarna fortsätter med långsiktiga hälsoinriktade satsningar till barn, unga och föräldrar, nu finns beslut om fyra nya familjecentraler i Göteborg. Barnens och de ungas medverkan i samhällsplaneringen har under året hittat nya former, framförallt inom den fysiska och

sociala planeringen, där stadens olika aktörer utvecklat nya gemensamma verktyg med tillhörande webbaserad kunskapsbank.

Stadens offentliga rum och lekplatser har utvidgats under året med nya fysiska mötesplatser, ombyggnationer av torg och lekplatser. Nya grönområden med koloniloter har tillkommit. Ungdomarna i Tynnered fick sommarjobb genom att rusta upp en gammal kryddträdgård vid Bergskristallen, som nu fungerar som mötesplats. "Plikta" – lekplatsen i Slottsskogen nyinvigdes i oktober och är nu en tillgänglig lekplats för alla.

Den egna bostaden är en social rättighet för alla, och målet är att nå en sammanhållen stad med social balans och ökad integration. Detta sker genom en blandning av upplåtelseformer och kompletteringsbyggande i stadens olika delar. I år blev 1 702 bostäder klara och nästan 700 av dessa är bostadsrätter.

Tillgängliga bostäder inom det befintliga beståndet, gynnar de äldres möjligheter att bo kvar hemma och personer med funktionsnedsättning som kan få ett eget boende integrerat. Ett arbete pågår inom fastighetskontoret i samverkan med fastighetsägarna, med inventering och tillgänglighetsmärkning av lägenheterna. En särskild arbetsgrupp fokuserar på hemlösa och barnfamiljer som hotas av vräkning, rapporter kommer under våren.

Dialogen med medborgare har under året tagit konkreta former ute i stadsdelarna, på förvaltningarna och i bolagen för att kunna fånga medborgarnas röster inför nya politiska beslut.

Lekplatsansvariga. Verksamhetschef Jakob Andréasson och stadsträdgårdsmästare Helena Bjarnegård har ansvarat för utvecklandet av Plikta som är Göteborgs första utflyktslekplats. Foto: Hanna Källberg

Utbildning

Under 2011 infördes ny skollag, nya läroplaner, ny betygsskala och en ny programstruktur för gymnasieskolan. För huvudmän, rektorer, förskolechefer, lärare och övriga yrkesgrupper inom skolan har detta inneburit ett omfattande implementeringsarbete under året som gått.

Utbildningssektorn omfattar samtliga skolformer från förskola till vuxenutbildning, både i kommunal och i enskild regi. Det innebär att verksamheten direkt berör över 100 000 av göteborgarna från barn till vuxna.

SKOLUTVECKLING

Implementering av nya styrdokument

Från den första juli 2011 har det införts en ny skollag, nya läroplaner och andra förordningar, vilka innebär stora konsekvenser för utbildningsområdet. Det har genomförts ett stort antal utbildningar för huvudmän, rektorer, förskolechefer och övriga yrkesgrupper. Utbildningsbehovet och stödet kring den nya styrningen med bland annat betyg, bedömning, systematiskt kvalitetsarbete är stort de kommande åren. De små fristående huvudmännen har extra stora behov eftersom deras styrelser förnyas varje år. Inom det kommunala huvudmannaskapet har en stadsdelsnämnd fått en inledande genomgång av den nya styrningen från Center för skolutveckling (Cfs). Det är viktigt att huvudmännen är väl insatta i den nya styrningen då de har ett stort ansvar. Rektorerna och förskolechefernas ansvar stärks genom att de får ett tydligare ansvar för enhetens inre arbete.

Lärarlegitimation och introduktionsperiod

I oktober 2011 tillsattes en projektledning för samordning av stadens pågående behörighetsinventering samt framtagning och test av ett digitalt stöd för behörighetsregistrering i och med de nya krav som ställs i skollagen. Förvaltningarnas kartläggning av examina kompletterades under senhösten med uppgifter om undervisning för att identifiera större behörighetsdifferenser och klargöra strategiska utbildningsbehov. Kartläggningen visade att det finns mycket stora behörighetsunderskott som måste åtgärdas före 2015. Under hösten utarbetades även gemensamma rekommendationer för att skapa likvärdighet och ett bra mottagande för introduktionsårsanställda.

Särskolans rikskonferens

Vart är vi på väg? var temat för särskolans Rikskonferens 2011. Göteborg Stads gymnasiesärskola stod som värd och från hela Sverige anlände cirka 1 100 personer för att delta. Första delen ägnades åt temat fosterdiagnostik och rätten

till liv. Därefter gavs olika perspektiv på arbetet i särskolan med deltagande från Utbildningsdepartementet, Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten samt en förälder med barn i särskolan. Sammanfattningsvis kan sägas att konferensen som helhet satte fokus på flera svåra frågor som saknar givna svar. Uppföljningen bland deltagarna visade att både innehåll och arrangemang var uppskattat.

Nyanlända barn och ungdomar

De nyanlända eleverna är barn och ungdomar som invandrat till Sverige, inte pratar svenska och har eller står inför att börja i skolan. Dessa elever har rätt till särskild introduktion. Vanlig kritik är att introduktionen kretsar för mycket kring kunskapsluckor istället för att ta reda på vilka kunskaper eleverna har med sig. Hur introduktionen kan förbättras fokuseras alltmer. Sedan flera år tillbaka finns Introduktionsskolan i Östra Göteborg och Välkomsten i Gunnared. Introduktionsskolan är en skola som undervisar nyanlända elever från hela Göteborg. Välkomsten vänder sig till boende i Gunnared och är en förberedelse inför skolstarten. Elevers utbildningsbakgrund och övriga förutsättningar för skolarbetet kartläggs, sammanställs och lämnas till den skola där eleven ska få sin undervisning. Under 2011 har Västra Göteborg och Askim-Frölunda-Högsbo öppnat ytterligare en Välkomst. De flesta nyanlända eleverna börjar dock direkt i en skola i sitt bostadsområde. Denna skola står då för både introduktion i det svenska skolsystemet och kartläggning av elevens tidigare kunskaper.

Flera stadsdelar, utbildningsnämnden liksom Cfs lyfter värdet av att stimulera ett interkulturellt förhållningssätt. Cfs har också anordnat studiebesök bland annat till Kanada, där ett flertal politiker och tjänstemän inom utbildningsområdet deltog. Invandrare till Kanada uppnår betydligt högre studieresultat än invandrare till Sverige, vilket gör ett utbyte och jämförelser mellan de olika länderna särskilt intressant.

FÖRSKOLA – GRUNDSKOLA

Utbyggnad av förskolan – tillgång till plats

I samverkan med berörda fackförvaltningar har Stadsledningskontoret under 2011 utvecklat nya arbetsformer för

framtagande av förskoleplatser. Lokalförsörjningsprocessen omfattar drygt 6 000 förskoleplatser under perioden 2011–2015. Stadsdelsnämndernas långsiktiga beställning av förskoleplatser till lokalsekretariatet kan leda till att staden nu närmar sig målet om full behovstäckning. Under året har drygt 1 500 platser färdigställts och prognosen för 2012 är ytterligare cirka 1 500 platser.

Kompetensutveckling för barnskötare

Under 2011 har det genomförts en uppdragsutbildning för barnskötare med fördjupning mot förskolan. Målet med utbildningen var att utifrån den reviderade läroplanen för förskolan ge barnskötarna fördjupade kunskaper i barns lärande, barnsyn och förhållningssätt. Innehållet i utbildningen har bestått av föreläsningar, gruppdiskussioner, litteraturseminarier, temaarbete, kreativa uttrycksformer och studiebesök. Utbildningen fortsätter under 2012.

Dagbarnvårdarsatsning

Under 2011 har det funnits en riktad utvecklingsresurs för att etablera familjedaghem i varje stadsdel. En arbetsgrupp har under året planerat och genomfört olika aktiviteter, som exempelvis ett gemensamt introduktionsprogram för nya dagbarnvårdare och kompetensutveckling för samtliga dagbarnvårdare.

En gemensam folder riktad till vårdnadshavare har tagits fram och gruppen har även sett över innehållet på Göteborgs Stads hemsida så att informationen om familjedaghem ska bli mer lättillgänglig.

Hur nöjda var föräldrarna med förskolan?

Göteborgs Stad har sedan år 2000, med några få undantag, årligen genomfört en undersökning riktad till föräldrar med barn inom förskoleverksamheten. Nöjd Kund Index (NKI) för 2011 var 72. Vid den förra mätningen 2009 var NKI 74. Bemötande, Trygghet och Trivsel var de kvalitetsområden som föräldrarna var mest nöjda med. Delaktighet/inflytande och Förskolemiljö var de kvalitetsområden som föräldrarna var minst nöjda med.

Förskola – nyckeltal

Nettokostnaden ökade med 8,6 procent under året vilket till stora delar kan förklaras av den fortsatta utbyggnaden av förskolan. Merparten har tillkommit i den kommunala verksamheten men även i den fristående verksamheten har antalet platser ökat.

Antalet producerade platser under 2011 uppgick till cirka 1 500 medan antalet barn i förskoleverksamheten ökade med drygt 1 000 barn, varav 750 i kommunal verksamhet och 250 i fristående verksamhet. Att antalet producerade barn i realiteten endast motsvarar cirka 50 procent av de platser som producerats förklaras främst av att det är många ettåringar som placeras och att man därför inte tillsätter samtliga platser i en grupp eller avdelning. Ett visst antal av platserna har dessutom använts till kvalitetshöjande åtgärder, exempelvis minskade barngrupper.

Efterfrågan har ökat med 0,8 procentenheter till 85,2 vilket motsvarar cirka 250 ytterligare barn i verksamheten.

Förskola – nyckeltal

	2009	2010	2011
Nettokostnad (mkr)	-2 479	-2 629	-2 856
Nettokostnadsutveckling (%)	4,6	6,0	8,6
Antal barn i förskoleverksamhet	24 861 *	25 887 *	26 902 *
Andel i kommunal förskola	84,8	84,3	84,0
Andel i fristående förskola	15,2	15,7	16,0
Efterfrågan i procent av befolkningen 1–5 år	84,5	84,4	85,2

*Genomsnitt mars/oktober

Hur trivdes grundskoleeleverna i skolan?

Under 2011 genomförde Göteborg Stad tillsammans med tolv av Göteborgsregionens tretton kommuner enkätundersökningar på grundskolan och gymnasieskolan. Eleverna fick ta ställning till påståenden inom frågeområdena Trivsel och Trygghet, Delaktighet och Inflytande, Skolmiljö, Kunskap och Lärande samt Bemötande. För frågeområdet Trivsel och Trygghet svarade 96 procent av eleverna i årskurs två i Göteborgs skolor att det helt eller delvis stämmer att de trivs och känner sig trygga. Siffran är densamma som för genomsnittet i Göteborgsregionens kommuner.

I årskurs fem svarade 91 procent att det helt eller delvis stämmer att de trivs och känner sig trygga.

Genomsnittet för Göteborgsregionen var 92 procent.

I årskurs åtta svarade 90 procent av eleverna i Göteborgs skolor att det helt eller delvis stämmer att de trivs och känner sig trygga. Genomsnittet för Göteborgsregionen var 91 procent.

Trivs. De allra flesta av grundskoleeleverna känner sig trygga i skolan.

Elever med fullständiga betyg i årskurs 9

Andel elever (%) som uppnått målen i alla ämnen

		2009	2010	2011
Samtliga huvudmän	alla	73,9	73,7	73,4
	flickor	77	75	76
	pojkar	71	72	71
Kommunala skolor	alla	71,5	72,5	70
	flickor	74	74	72
	pojkar	69	71	68
Fristående skolor	alla	83,8	78,3	84,4
	flickor	86	80	87
	pojkar	82	77	82
Malmö – samtliga huvudmän	alla	64,8	63	64,5
Stockholm – samtliga huvudmän	alla	78,2	76,5	78,5
Riket – samtliga huvudmän	alla	77	76,6	77,3

Kunskapsresultat i årskurs 9

Det totala elevantalet i årskurs nio uppgick till 4 756 elever varav 25 procent gick i fristående grundskolor. Det kan konstateras att de kommunala skolorna har ett vikande kunskapsresultat jämfört med föregående år och att de fristående skolorna har ett förbättrat kunskapsresultat. Skillnaden mellan pojkar och flickor ökar jämfört med 2010.

Nationellt och i de övriga storstäderna, Malmö och Stockholm, har kunskapsresultatet förbättrats från 2010.

Grundskola och grundsärskola – nyckeltal

Nettokostnaden ökade med 3,3 procent under året vilket bland annat förklaras av pris- och löneökningar samt fler elever.

Grundskola och grundsärskola – nyckeltal

	2009	2010	2011
Nettokostnad (mkr)	-4 365	-4 337	-4 479
Nettokostnadsutveckling (%)	2,5	-0,6	3,3
Antal elever i grundskolan	47 112 *	47 067 *	47 482 *
Andel i kommunal skola	81,8 *	80,6 *	79,8 *
Andel i annan kommuns skola	1,0	1,0	1,0
Andel i fristående skola	17,8	18,4	19,2
Andel elever i grundsärskolan	625 *	597 *	556 *
– varav individintegrerade	154	129	108
Antal barn i fritidshemsverksamhet	15 890 *	16 519 *	17 057 *
Andel i kommunala fritidshem	86,2	86,1	86,4
Andel i fristående fritidshem	13,8	13,9	13,6
Efterfrågan av befolkningen 6–9 år (%)	79,1	80	79,6

* Genomsnitt mars/oktober

Efter att elevunderlaget under ett antal år minskat ökade antalet med drygt 400 under 2011. Det är framförallt i de yngre skolåren som antalet barn blivit fler.

Antalet barn i fritidshemsverksamhet fortsätter att öka och blev drygt 500 fler under året. Efterfrågan minskade något och uppgick till 79,6 procent. Efterfrågan varierade dock mycket kraftigt mellan stadsdelsnämnderna. Lägst efterfrågan hade Angered (60,8 procent) och Östra Göteborg (61,8 procent). Örgryte-Härlanda (89,4 procent) samt Majorna-Linné (90,0 procent) hade störst efterfrågan.

Framtida utmaningar

Kravet på skolan att förbättra elevernas möjligheter att nå målen för utbildningen måste komma mer i fokus. Ett systematiskt kvalitetsarbete med utgångspunkt från eleven behöver bli bättre där rektor tillsammans med lärare har verktyg och metoder som gör att analys av resultat leder fram till förbättrade arbetssätt. Skolans ledningsorganisation behöver koncentrera sig på skolans uppdrag och tydligt efterfråga hur den enskilda skolan arbetar systematiskt. Rektors och lärares roll behöver förstärkas så att uppdraget är i fokus.

Arbetet med att inventera lärares behörighet har visat att Göteborg, liksom övriga kommuner, står inför stora utmaningar. Staden behöver skapa strategier för hur man garanterar alla elever behöriga kompetenta lärare.

Skolans lärmiljö uppmärksammas alltmer. En ny IKT-plan är under framtagande där lärandet och goda förutsättningar för det är i fokus. Skolan behöver utmana till analys och nytänkande där dagens och morgondagens möjligheter till lärande måste stimuleras. Lärandet skall styra behovet av utveckling istället för att styras av nya tekniska möjligheter.

Det pågående arbetet med utbyggnad av förskolan behöver fortsätta. Aktiva stadsdelsnämnder och ledningsforum med berörda förvaltningar har visat sig koncentrera kraft inom staden.

Trycket på stadens fritidshem ökar då antalet barn i dessa åldrar ökar. Verksamheten behöver synliggöras på ett bättre sätt då tiden före och efter skoldagen är viktig för alla barn. Bra analyser som ger underlag till rätt åtgärder behövs.

GYMNASIE- OCH VUXENUTBILDNING

Stora förändringar inom gymnasieskolan

2011 har varit ett år som präglats av mycket stora förändringar för gymnasieskolan. De största reformerna är en ny skollag, ny programstruktur för gymnasieskolan, ny betygsskala, nya behörighetskrav till gymnasieskolan samt reformer för grundskolan som också påverkar gymnasieskolan. Med anledning av nya regler gällande lärarlegitimation har en behörighetskartläggning också genomförts under året.

Den nya organisationen med fem områden, tre gymnasieområden, vuxenutbildningen samt gymnasiesärskolan, trädde i full kraft 1 januari 2011. Organisationsförändringen innebar nya former för arbetet i olika avseenden och denna process har utvecklats väl.

Hur valde gymnasieeleverna?

Under perioden 2008–2010 minskade andelen förstahandssökande till yrkesprogram med cirka en procentenhet per år. Inför ansökan till gymnasieskolan 2011 skedde en förstärkning av den nedåtgående trenden då andelen förstahandssökande till yrkesprogram uppgick till 28 procent vilket var en minskning med 10 procentenheter jämfört med 2010. Andelen elever som sökte till ett högskoleförberedande program var 72 procent. En förklaring kan vara den nya gymnasieskolan som bland annat innebär att för elever på yrkesprogram ökar tiden i karaktärsämnen och att man inte med automatik blir behörig till högskolestudier.

Samhällsvetenskapligt program är fortsatt det populäraste nationella programmet för ungdomarna i Göteborg, drygt 24 procent sökte till detta program. Av de studieförberedande programmen var det teknikprogrammet som ökat mest, från 2,9 procent 2010 till 7,2 procent 2011. Av yrkesprogrammen var det el- och energiprogrammet och handels- och administrationsprogrammet, som minskat mest.

Hur gick det för gymnasieeleverna?

Medelbetyget för eleverna i Göteborgs samtliga gymnasieskolor var 14,6 betygspoäng, i stort sett oförändrat från tidigare år.

För eleverna i Göteborgs Stads egna gymnasieskolor var medelbetyget 14,1 betygspoäng, oförändrat från tidigare år. Även medelvärdet för slutbetygen för kvinnor 14,5 och för män 13,5 är oförändrat.

Andelen elever på de kommunala gymnasieskolorna som fick slutbetyg efter fyra år minskade från 71 procent till 67 procent medan andelen behöriga till högskolan var 86 procent, oförändrat från föregående år.

Satsningar på ökad kunskapsnivå

Under 2011 har projektet Nollvision startat på tre enheter, Lindholmens Tekniska gymnasium, Bräckegymnasiet och Burgårdens utbildningscentrum. Projektet är en utveckling av tidigare genomförda satsningar och målsättningen är att samtliga antagna elever på berörda program ska fullfölja sin gymnasieutbildning samt resultatmässigt nå minst betyget E i alla kurser och därmed få en gymnasieexamen på tre år. Centrala delar i arbetet är metodutveckling, kompetensutveckling, lärostilar och coachande förhållningssätt. Kunskaper och erfarenheter från detta projekt kommer att på olika sätt spridas på kommunens gymnasieskolor.

Hur trivdes gymnasieeleverna i skolan?

I Göteborgs gymnasieskolor svarade 89 procent av eleverna i årskurs två att det helt eller delvis stämmer att de trivs och känner sig trygga. Genomsnittet för Göteborgsregionens gymnasieskolor var 90 procent.

Gymnasieskola och gymnasiesärskola – nyckeltal

Nettokostnaden ökade något under året vilket bland annat förklaras av att omställningskostnaderna inom utbildningsförvaltningen varit fortsatt höga.

Antalet elever i gymnasieskolan minskade med nästan 300 elever under 2011. Antalet platser inom de kommunala gymnasieskolorna minskade med 660 platser medan platsantalet på fristående gymnasieskolor ökade med 190 platser. Fyllnadsgraden i stadens egna gymnasieskolor uppgick till 96 procent.

Gymnasieutbildning – nyckeltal

	2009	2010	2011
Nettokostnad (mkr)	-1 441	-1 433	-1 445
Nettokostnadsutveckling (%)	-0,1	-0,5	0,7
Göteborgselever i gymnasieskolan	17 527	17 431	17 132 *
Andel i kommunal skola	54	51	49
Andel i annan kommunal skola	10	10	10
Andel i fristående skola	36	39	41
Göteborgselever i gymnasiesärskolan	406	404	400 *

* Genomsnitt februari/oktober

Yrkeshögskolan, en efterfrågad utbildningsform

Under året har det funnits cirka 1 350 platser inom yrkeshögskola och kvalificerad yrkesutbildning. De studerandes resultat har varit mycket goda, 91 procent av de studerande hade arbete efter avslutad utbildning och 96 procent av dessa inom det område som utbildningen avsåg. Under 2011 har utbildningsförvaltningen ansökt om 35 utbildningar till YH-myndigheten. Konkurrensen om utbildningsplatser var hård i landet och endast 29 procent av inkomna ansökningar kunde beviljas. För utbildningsförvaltningens del beviljades 54 procent av ansökningarna. Antalet utbildningar kommer därmed att minska inför höstterminen 2012.

Kontinuerlig antagning inom vuxenutbildningen

För att öka tillgängligheten genomfördes under hösten 2011 försök med kontinuerlig antagning hos en utbildningsanordnare. Resultaten var generellt positiva vilket medfört att vuxenutbildningsförvaltningen beslutat implementera kontinuerlig antagning under 2012. Det innebär att det kommer bli nio antagningsperioder under året och att det aldrig är mer än fem veckor mellan utbildningsstarterna.

Vuxenutbildning – nyckeltal

Vuxenutbildningens nettokostnad minskade under året vilket främst förklaras av att statsbidragen inom Yrkesvux blev högre än beräknat vilket inneburit en minskad efterfrågan på kommunalt finansierad yrkesutbildning.

Utöver redovisade platser i ovanstående tabell har cirka 1 500 platser, inom gymnasial yrkesutbildning, erbjudits göteborgare inom ramen för samverkansavtal i GR och genom finansiering av särskilda statsbidrag.

Vuxenutbildningen har även erbjudit utbildning för uppsagda personer inom fordonsindustrin under 2010 och 2011. Under 2011 deltog 335 personer i utbildningen och totalt har 526 personer deltagit i utbildningsinsatser inom ramen för detta projekt.

Vuxenutbildning – nyckeltal

	2009	2010	2011
Nettokostnad (mkr)	-373	-370	-348
Nettokostnadsutveckling (%)	-6,5	-0,6	-6,1
Antal köpta helårsplatser	10 571	10 751	10 504
– varav grundläggande vuxenutbildning	1 406	1 676	1 510
– varav gymnasial vuxenutbildning	3 816	3 742	3 340
– varav svenska för invandrare (sfi)	5 164	5 240	5 582
Yrkehögskola (YH)	1 336	1 352	1 351
Kvalificerad yrkesutbildning (KY)			

Utmaningar för gymnasie- och vuxenutbildningen

Antalet Göteborgselever i gymnasie- och gymnasie-särskolan beräknas 2013 uppgå till 16 500 elever. Det är en minskning med nästan 600 jämfört med 2012 eller drygt 1 000 jämfört med 2011. Inom Göteborgsregionen minskar antalet utbildningsalternativ men trots detta

finns det ett överskott på platser inom gymnasieskolan. Detta medför ett fortsatt omställningsbehov inom stadens gymnasieskolor samtidigt som det bör finnas en beredskap för att någon fristående gymnasieskola får ekonomiska problem och kan läggas ner.

Inom gymnasiesärskolan pågår förberedelsearbetet inför en ny gymnasiesärskolereform som planeras att införas 2013. Gymnasiesärskolan kommer i stora delar anpassas till den reformerade gymnasieskolan. Eleverna kommer få ökade möjligheter att välja program samt att samarbetet med arbetslivet stärks.

För att vuxenutbildningen på ett bra sätt ska kunna stödja vuxnas behov av lärande och arbetslivets behov behöver dagens skolforms- och utbudsstyrda utbildningssystem utvecklas. Den framtida målsättningen är att få till stånd en fungerande struktur som möjliggör att välja kurser från olika nivåer (vuxenutbildning, yrkehögskola och högskola) utifrån individens behov och möjligheter på arbetsmarknaden. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att korta vägen för nyanlända till egen försörjning.

Yrkesutbildning. Lindholmens tekniska gymnasium, sjöfartsutbildning.

Foto: Wonderbrand

Individ och familj

Benägenheten att anmäla barn som far illa har ökat under de senaste åren. Kostnaderna för ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd) planade under 2011 ut på en hög nivå. Antalet långtidsberoende personer ökade för tredje året i rad.

Socialtjänstens uppdrag är att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Individ- och familjeomsorgen är en del av socialtjänsten och kännetecknas av myndighetsutövning inom områdena ekonomiskt bistånd samt vård/stöd till vuxna, barn och familjer.

Utöver myndighetsutövningen bedrivs ett omfattande förebyggande och stödjande arbete i samarbete med andra hjälpaktörer.

Organisationsförändringarna präglade 2011

Socialtjänstens arbete inom stadsdelarna präglades under 2011 i hög grad av den stora omorganisering som stadsdelsnämndsreformen innebar. Merparten av nämnderna har genomgått en sammanslagning av minst två stadsdelar. Underliggande kulturskillnader och skilda arbetsrutiner i handläggningen har kommit i dagen och krävt på många håll ett gemensamt utvecklingsarbete. Många medarbetare har bytt chef, kollegor och i vissa fall också uppdrag. Verksamhetsområden har lagts ihop och nya enheter har skapats för att minska stuprörstänkandet och istället skapa fungerande helheter som underlättar för klienterna att få den hjälp de söker. Ett tydligt exempel på detta är integrationen mellan individ- och familjeomsorgen och funktionshinderverksamheten.

Det ekonomiska biståndet kvar på en hög kostnadsnivå 2011

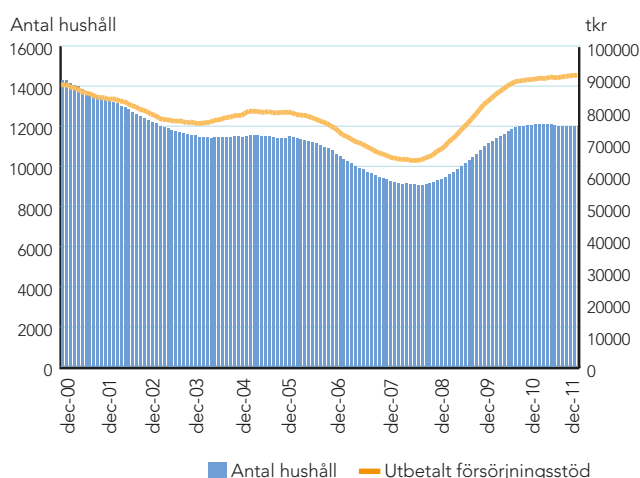
Kostnadsnivån för det ekonomiska biståndet under 2011 låg stabilt kvar på ungefär samma nivå som under 2010. Nettokostnaden blev 1 090 mkr.

Antal hushåll i snitt per månad minskade något till knappt 12 000 hushåll. Istället hade man bidrag under något längre period.

Det var framförallt antalet yngre hushåll (under 25 år) som minskade. Genomsnittligt var det knappt 300 färre unga hushåll varje månad. Antalet bland de långtidsberoende har minskat med 100. En viss lättnad på arbetsmarknaden noterades för dem i den yngre åldersgruppen som står närmast arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens insats Utvecklingsgarantin fängade upp många unga människor som annars hade blivit beroende av försörjningsstöd. Det finns dock en risk att istället fastna i den åtgärden och allt fler placeras i Jobb- och utvecklingsgarantin efter 15 månader.

Antalet personer som blev långvarigt beroende av

Utveckling av utbetalt ekonomiskt bistånd och antal bidragshushåll 2000–2011 (rullande 12-månaders genomsnitt)

försörjningsstöd fortsatte att öka under 2011. Ytterligare cirka 400 personer registrerades som mottagare av ekonomiskt bistånd under minst 10 av årets 12 månader. Sammantaget utgjordes gruppen av 9 800 individer vid årets slut. Drygt 70 procent av allt ekonomiskt bistånd går till gruppen långtidsberoende.

Andelen barn i biståndshushåll skiljde sig stort mellan stadsdelarna, från cirka 5 procent i stadens centrala delar till knappt 30 procent i de nordöstra stadsdelarna. Frågan om barnfattigdomen har bearbetats i stadsdelarna genom att prioritera insatser till de långtidsberoende som har barn.

Placeringar utanför hemmet ökade under 2011

Nettokostnaderna för institutionsvård och familjehemsvård ökade med cirka 10 procent för barn och unga jämfört med 2010. En bidragande orsak var att antalet anmälningar om barn som far illa ökade. Dessa uppgick under året till drygt 8 000. Problembilden handlar om barnmisshandel, skolfrånvaro, barn som far illa i vårdnadstvister och olika former av omsorgsbrister. Öppen- och insatserna för barn och unga minskade med 5 procent.

Några nyckeltal

Befolkningsramen	2009	2010	2011
Nettokostnad (mkr)	-2 720	-2 849	-2 912
Nettokostnadsutveckling (%)	8,4	4,8	2,3
Därav nettokostnad:			
– barn och unga	-899	-918	-972
– vuxna	-569	-582	-601
– försörjningsstöd	-1 004*	-1 094*	-1 090*

* Exklusive introduktionsersättning till flyktingar.

Ökat droganvändande bland unga vuxna är oroande

Placeringskostnaderna för vuxna ökade med cirka 11 procent jämfört med 2010 och det var framförallt tvångsvården som ökade. Fler yngre personer med allvarlig drogproblematik behövde vård under längre perioder på institution.

Stadsdelsnämndernas kostnader för det förebyggande missbruksarbetet minskade under 2011.

Fortsatt uppmärksamhet på det kunskapsbaserade arbetet

Arbetet med att kvalitetssäkra, systematiskt följa upp insatser och utveckla samverkan mellan och inom verksamheterna fortsatte under 2011. Sektorerna har skapat mötesplatser för samverkan över staden, dels för arbetet med strategiska frågor och dels med nätverksarbete för chefer och medarbetare vilket förväntas ge effekter utifrån perspektivet likabehandling och att socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet. Kompetensutveckling för operativa chefer inom individ- och familjeomsorg och funktionshinder har under året skett inom områdena: Att leda evidensbaserad praktik, Brukarrevision och Socialtjänstens roll i samhällsplaneringen tillsammans med FoU Väst och social resursförvaltning.

Stöd dygnet runt. Family check-up är ett forskningsprojekt som ska förbättra insatserna för barn, unga och vuxna i närmiljön. Familjerna som deltar får utbildning samt telefonstöd 24 timmar om dygnet.

Verksamheterna var under 2011 gemensamt delaktiga i ett antal forsknings- och utvecklingsprojekt för att ta tillvara nya former av insatser för barn, unga och vuxna i närmiljön. Ett exempel är projektet Family check-up, ett forskningsprojekt som pågår i fem stadsdelar. Family check-up är ett arbetssätt för förebyggande arbete. Inom arbetssättet utformas föräldrastödsinsatser utifrån föräldrarnas bedömning av sina behov och svårigheter. Familjerna får förutom utbildning, även stöd via telefon 24 timmar om dygnet. Resultatet ska utvärderas av forskningsteamet 2013 men redan nu ses positiva resultat av arbetet. Ett annat exempel är SSPF, samverkan mellan socialtjänst, skola, polis och fritid. SSPF:s övergripande mål är att förhindra och minimera ungdomars brottslighet, drogbruk och annat riskbeteende. Samarbetet och kommunikationen mellan de olika parterna har fungerat bra under året och medfört att snabbare agerande i individvårdanden har kunnat uppnås.

Utmaningar för framtiden

Vid årsskiftet fanns det 9 800 långtidsberoende socialbidragsmottagare. Det är viktigt att stadsdelsnämnderna förmår att aktivt arbeta för att dessa kan bli självförsörjande. Detta kräver tydliga uppdrag och prioriteringar från nämnderna.

En förberedelse krävs för ny lagstiftning. Det blir ändrade regler för anhöriginvandring från och med juli 2012. Det ändrade regelverket förväntas innebära ökad arbetsbelastning och kostnader inom ekonomiskt bistånd. Den prognostiserade minskningen av dessa kostnader under 2012 kommer sannolikt inte att besannas. Förändringar i lagstiftningen om barn och unga och om missbruksvården är annonserade och förväntas om de genomförs få effekter för verksamheterna.

Kommunfullmäktiges beslut i februari 2011 om papperslösa kvinnors rätt till akut boende, behöver utredas mera, och arbetas in i en ny lokal handlingsplan för våld i nära relationer under 2012.

För att öka likabehandlingen över staden och för att kunna göra säkrare analyser är det viktigt att fortsätta utveckla arbetet med IT-baserad uppföljning och kvalitets-säkring av verksamheterna.

Evidensbaserad öppenvård för barn, unga och vuxna behöver prioriteras för att skapa alternativ. Att uppmärksamma barns utsatthet och kvinnors specifika vårdbehov är viktiga utvecklingsområden.

Människor med funktionsnedsättning

Arbetslivet – är det tillgängligt för människor med funktionsnedsättning? Försörjning genom aktivitetssättning eller sjukersättning förutsätter att man saknar arbetsförmåga, men många människor med funktionsnedsättning både kan och vill arbeta. Det är viktigt att staden i rekrytering av nya medarbetare tar vara på människor med funktionsnedsättning och deras kompetens. Göteborgs Stad ska i framtiden vara en attraktiv arbetsgivare för alla.

Stadsdelsnämnderna ansvarar för att personer med funktionsnedsättning får stöd och service i vardagslivet. Detta är en del av socialtjänstens uppdrag. Insatser ges enligt socialtjänstlagen och LSS. Bostad med särskild service, personlig assistans eller boendestöd i en vanlig lägenhet, ledsagarservice och sysselsättning/daglig verksamhet är exempel på stöd och service för personer med funktionsnedsättning.

Ny stadsdelsorganisation ger utrymme för utveckling

Att gå från 20 stadsdelar till 10 har inneburit förbättrade möjligheter till likabehandling över staden. Inom sektor individ- och familjeomsorg/funktionshinder har integrationen bland annat gett positiva effekter inom området arbete/sysselsättning. Inom myndighetsutövningen ger det ökade möjligheter till likabehandling och vidgat perspektiv. Mer om organisationsförändringarna och integrationen mellan individ- och familjeomsorgen och funktionshinderverksamheten är beskrivet under avsnittet Individ och familj.

Kompetens

Sjukvården och kommunerna inom LGS (Ledningsgruppen för samverkan mellan sjukvården och kommunerna inom Sahlgrenska universitetssjukhusets geografiska område) har i det gemensamma projektet Västkompetens genomfört ett stort antal utbildningar för personal som arbetar med människor som har psykisk funktionsnedsättning. Utbildningar har också genomförts av stadens psykiatrisamordning, då med särskilt fokus på personer med tung och komplicerad problematik. Utvärderingarna visar goda resultat och nöjdhet från både deltagare och deras chefer. De statliga projektmedlen upphör under 2012. Inom LGS förs en diskussion om att organisera gemensamma kompetenssatsningar även efter projekt-tidens slut.

Vård och omsorgscollege

Göteborgs Stad har under året fått sin ansökan om att certifieras som Vård- och omsorgscollege (VOC) beviljad. VOC är en formaliserad samverkan mellan utbildare och arbetsgivare inom äldreomsorg och funktionshinder för att planera och erbjuda rätt utbildningar med rätt innehåll och omfattning.

Bostäder och meningsfull sysselsättning

Att antalet fullvärdiga bostäder och möjligheter till meningsfull sysselsättning ska öka för personer med psykisk funktionsnedsättning är ett av kommunfullmäktiges prioriterade mål. Under 2011 har 99 nya lägenheter i bostäder med särskild service (BmSS) färdigställt. 48 av dessa avser bostäder för personer med psykisk funktionsnedsättning. Totalt 174 personer har fått erbjudande om bostad under året (i nya bostäder eller i lediga lägenheter i befintligt bestånd). 122 har accepterat erbjudandet.

2011 fick 30 personer en bostad genom "F100". F100 innebär att de kommunala bostadsbolagen erbjuder lägenheter till personer med funktionsnedsättning som trots omfattande behov klarar att bo i en vanlig lägenhet med tillgång till boendestöd. Arbetsstättet har permanentats 2011 som en del av fastighetsnämndens boendesociala uppdrag. En fortsatt utveckling av boendestödet pågår och 2012 planeras en utökning av antalet lägenheter från bostadsbolagen.

I stadsdelsförvaltningarna pågår en fortsatt utveckling för att skapa möjligheter till meningsfull sysselsättning, utflyttad daglig verksamhet, praktikplatser och möjlighet till anställning i nära samarbete med arbetsförmedling, försäkringskassa, samordningsförbunden och lokala företag. Även internt har arbetet utvecklats genom samverkan inom sektorn och ett bredare utbud av arbetsförberedande aktiviteter och alternativa anställningsformer har skapats. Boendestödets roll har förändrats och utvidgats till att ge aktivt stöd till aktiviteter och meningsfull sysselsättning. 2011 har social resursförvaltnings arbete med målet sammanställts i en handlingsplan med 20 förbättringsområden som ska leda till ökade möjligheter till meningsfull sysselsättning.

Kostnadsökning 2011 – ett trendbrott

Åren 2005–2008 redovisades en nettokostnadsökning på 7–12 procent årligen, 2009 var ökningen 4,3 procent och 2010 2,2 procent. 2011 var kostnadsökningen 7 procent, alltså tillbaka på den högre nivån från 2005–2008. Delvis förklaras ökningarna av löneutveckling och av planerad expansion av bostäder med särskild service. Stadsdelarna redovisar dessutom ökade kostnader för fler personer med stor vårdtyngd och ökning av köpta boendelösningar till personer med psykisk funktionsnedsättning. En annan

kostnadsdrivande faktor bedöms i några stadsdelar vara den stora omsättningen på socialsekreterare och chefer i samband med omorganisationen vilket lett till sämre kontroll på kostnader.

Några nyckeltal

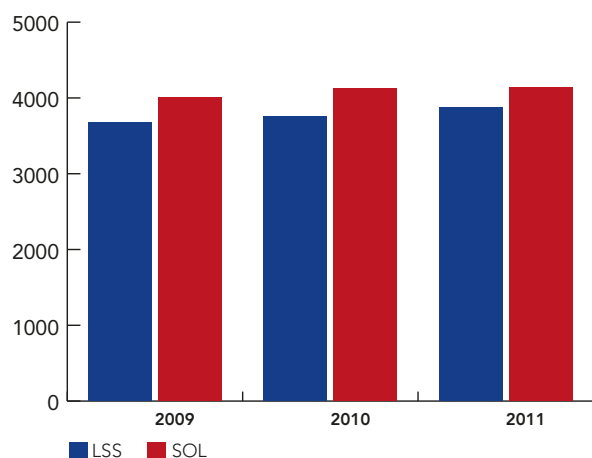
	2009	2010	2011
Nettokostnad (mkr)	-2 414 *	-2 467 *	-2 640 *
Nettokostnadsutveckling (%)	4,3	2,2	7,0
Personalvolymförändring (%)	4,6	0,2	2,6

* Inklusive hemsjukvård för personer under 65 år.

Personer med insats enligt LSS och SoL

Antalet personer med insats enligt LSS ökade med 3,1 procent vilket innebär en ökning med 117 personer. Antalet personer med bistånd enligt SoL ökade med 0,2 procent vilket motsvarar 10 personer. Kostnaderna för LSS ökade med 7,7 procent och för SoL med 1,8 procent.

Antal personer med insats enligt LSS och bistånd enligt SOL

Brist på bostäder

Under perioden 2004–2011 har det skett utbyggnad med knappt 600 lägenheter i bostäder med särskild service. Trots att det nu finns närmare 1 200 lägenheter är behovet inte täckt. Enligt planen inom funktionshinderområdet behövs ytterligare 350 lägenheter inom tre år för att täcka behovet, vilket är färre än tidigare bedömningar. I bedömningen har hänsyn också tagits till effekter av en fortsatt utveckling av boendestöd i ordinärt boende. Planerad utbyggnad 2012–2014 omfattar 340 lägenheter. Tidpunkten för när tillgången på bostäder med särskild service är i balans med behovet senareläggs till år 2014.

”Du och jag är lite blandat.” Med kameran som verktyg har Kulturlabbet utforskat kärlekens olika skepnader.

Foto: Kulturlabbet

Äldre och sjukvård i hemmet

Äldrefrågorna har under året hamnat på löpsedlar och på den politiska agendan. I Göteborg har äldreomsorgen under året som gått präglats av organisatoriska förändringar i staden, fortsatta krav på ekonomiska anpassningar och kreativt nytänkande.

Stadsdelsnämnderna ansvarar för äldreomsorg och hemsjukvård, var och en för sin befolkning. Hemsjukvården omfattar alla åldrar. Ungefär en femtedel av hemsjukvårdens patienter är under 65 år.

Nyordning, samordning och samsyn

Den stora förändringen vid årsskiftet när 20 stadsdelsnämnder blev 10 har påverkat verksamheten på flera sätt. Chefsrekryteringar på mellan- och enhetsnivå har i vissa fall dragit ut på tiden och det har varit viktigast att se till att basarbetet fungerat. Samtidigt har det, när de tidigare förvaltningarna slagits samman och nya personer arbetat tillsammans, givits möjligheter till nytänkande och utveckling. Frågor om samordning och samsyn över hela staden har lyfts upp och det har visat sig möjligt att agera samordnat i frågor där det tidigare inte skett.

Äldreomsorgen på löpsedlarna

Under året har vård och omsorg om äldre fått stor plats i media. Det har ofta rört sig om negativa beskrivningar. Under senaste tiden har framför allt äldreboenden i annan regi och då främst verksamheter som drivs av riskkapitalföretag stått i fokus men även verksamheter i kommunal regi har varit aktuella.

De äldre är ganska nöjda

Det är viktigt att ta reda på de äldre brukarnas uppfattning om äldreomsorgen. Brukarundersökningar har under året gjorts både lokalt i staden och nationellt. I båda kan konstateras att brukarna är relativt nöjda. Storstäderna har sämre resultat än genomsnittet i den nationella undersökningen.

En salutogen äldreomsorg

Personalen inom stadens äldreomsorg arbetar sedan flera år tillbaka för att verksamheten ska bli salutogen (hälsöfrämjande) och svara upp mot ledorden begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. En kommungemensam projektledare, som finansierats med statliga stimulansmedel, har under året särskilt gett stöd till utvecklingsinsatser inom äldreboenden.

Lägerverksamhet för seniorer

”Ändra för guds skull inget! Jag känner mig pånyttfödd.” skrev en av deltagarna i den försöksverksamhet, där seniorer över 75 och seniorer som vårdar närstående erbjudits möjlighet att ”sätta guldkant på vardagen under

enkla och trevliga former”. Social resursförvaltning har under året genomfört 24 lägerperioder för seniorer på kommunens lägergårdar i kustbandet. Gårdarna används av skolor och unga vuxna under helger och skolloven kan under veckorna användas för andra grupper.

Meningsfull fritid. Som en del i det hälsofrämjande arbetet erbjuds seniorer att åka på läger. Foto: Thomas Eriksen

Göteborgsmodellen i hemtjänsten

”Göteborgsmodellen är bra, för nu kan man få hjälp med småsaker” tyckte en brukare inom hemtjänsten i en stadsdel. Det var också en målsättning med det nya arbetssättet, som infördes hösten 2010. Den som har hjälp av servicekaraktär från hemtjänsten, har nu möjlighet att välja vad som ska utföras på den beslutade tiden. Man kan till exempel välja att få sällskap på en promenad i stället för med städningen, eller att få hjälp att frosta av frysen i stället för att städa ett av rummen. En mätning, som gjordes under våren, visade att det är relativt få som gör aktiva ”omval”. Nya brukare gör dock fler val än de som fanns sedan tidigare.

De ekonomiska förutsättningarna har påverkat utvecklingsarbetet i stort och även införandet av Göteborgsmodellen, trots att de beräknade kostnadsökningarna komprimerats. Bland annat har utförandet av serviceinsatser ibland styckats upp, med särskilda och olika utförare för tvätt, inköp och städning.

Särskild organisation för avancerad hemsjukvård

För att möta behovet av vård i hemmet vid svåra sjukdomstillstånd har stadsdelarna under 2011 organiserat den hemsjukvård som ges till personer med svåra sjukdomstillstånd inom fyra enheter i staden. Arbetet bedrivs i nära samarbete med läkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Gemensam äldreboendeplan

Det minskade antalet stadsdelsförvaltningar har gjort det lättare att planera tillsammans. Ett tydligt resultat av detta är att det för första gången varit möjligt att ta fram en gemensam plan för äldreboende verksamheten i staden. Planen, som även innehåller en vision/strategi för framtiden, har beslutats av samtliga stadsdelsnämnder. I planen identifieras ett antal områden som kräver fortsatt gemensamt utvecklingsarbete.

Bostäder och teknik för äldre

Kommunala och privata aktörer samverkar för utveckling av bostäder, bostadsmarknad och teknikfrågor för äldre. En handlingsplan har tagits fram under fastighetsnämndens ledning. En stor del av det gemensamma arbetet sker inom ramen för projektet "Görbra för äldre". Under året har bostäder för äldre genomförts både centralt för hela staden inom Boplatser Göteborg och i några enskilda stadsdelar. I en bilaga i Göteborgs-Posten, som vände sig till "seniorer", informerade Boplatser Göteborg i samarbete med Senior Göteborg om bekvämt boende, tillgänglighetsmärkta lägenheter och teknik som underlättar.

Äldreomsorg några nyckeltal

Befolkningsramen	2009	2010	2011
Nettokostnad äldreomsorg (mkr)	-3 620*	-3 649*	-3 757*
Nettokostnadsutveckling äldreomsorg (%)	-0,1	0,8	3,0
Nettokostnad hemsjukvård (mkr)	-269**	-268**	-304**
Nettokostnadsutveckling hemsjukvård (%)	7,2	-0,4	13,8
Personer med hemtjänst (snitt/månad)	8 431	8 699	8 741
Personer i äldreboende inkl korttid (snitt/månad)	5 041***	4 910***	4 726***
Betalningsansvar för utskrivningsklara, årsplatser	10,3	11,7	7,8

* Inklusive hemsjukvård för personer över 65 år.

** Hemsjukvård alla åldrar.

*** Drygt 80 platser inom sociala resursnämndens verksamhet för personer över 65 år tillkommer.

Nettokostnaden för äldreomsorgen inklusive hemsjukvården har ökat något mer än de närmast föregående åren, men inte mer än vad som kan förväntas utifrån pris- och löneutveckling. Hemsjukvårdens nettokostnadsökning är nästan 14 procent och beror enligt de ansvariga stadsdels-

nämnderna på ökat behov, högre hjälpmedelskostnader och på kostnadsökningar för den avancerade hemsjukvården.

Betalningsansvaret för utskrivningsklara patienter är i stort sett tillbaka på den låga nivå som gällde 2006.

Stadsdelarna har arbetat för att förbättra möjligheterna till stöd i det egna hemmet. Antal personer i äldreboende och på korttidsplats har minskat under de senaste åren medan personer med hemtjänst och hemsjukvård ökat.

I december 2011 väntade färre på plats i äldreboende än de senaste åren. Det var knappt tvåhundra personer. Vid samma tid 2010 var det mer än trehundra personer och motsvarande tid 2009 nästan fyrahundra. Av de väntande i december 2011 hade omkring en fjärdedel väntat mer än tre månader. De hade i regel fått minst ett erbjudande och tackat nej.

Statligt finansierad försöksverksamhet

Staden har fått medel för en försöksverksamhet i samverkan mellan kommuner, sjukhus och primärvård inom LGS-området. Försöket kallas "in-/utskrivningsklar" och syftar till att föra in ett arbetssätt, som leder till att de äldre ska få den vård som är möjlig utanför sjukhuset och tas emot på sjukhuset direkt när det finns ett sådant behov.

Bättre anställningsvillkor

Äldreomsorgen är en verksamhet som traditionellt använt mycket vikarier och haft svårt att erbjuda heltidsanställningar. Ett utvecklingsarbete pågår nu i hela staden för att man ska kunna nå det prioriterade målet om heltidstjänster för all personal och minskat behov av timavlönad personal. I detta arbete är ett bättre personalplaneringsverktyg en viktig ingrediens. Den andel av personalen som har heltidsanställningar har ökat med 2,5 procentenheten sedan förra årsskiftet.

Äldreomsorg är en framtidsbransch

Behovet av vård och omsorg för äldre kommer att öka när den stora gruppen fyrtioåringar blir aktuella om några år. Samtidigt kommer den del av befolkningen som är i yrkesverksamma åldrar att minska. Det krävs att vård och omsorg då upplevs som en attraktiv bransch om den ska kunna locka de arbetssökande och hålla kvar den personal som redan finns. En del aktiviteter för att stödja denna utveckling har startat, men det kommer att behövas mer.

Stadsutveckling

Trots finansiell oro och osäkerhet i omvärlden skedde i Göteborgs hamn en liten ökning av containertrafiken och Göteborg som besöksmål tappade inte farten. Kollektivtrafiken ökade rekordartat. Det gjorde även biltrafiken, om än lite. Antalet inflyttningsklara bostäder minskade dock något men fler bostäder än tidigare är under uppförande. Göteborgs Stad arbetar långsiktigt och målmedvetet för en socialt hållbar stad. Trots aktiva åtgärder har dock boendesegregationen ökat på senare tid.

Göteborg har haft en kraftig utveckling under senare år med stor inflyttning och ökad pendling vilket ställer krav på såväl bostadssektorn som infrastrukturen. Den omfattande inflyttningen generellt har gett en brist på bostäder och ett tryck på bostadsmarknaden, vilket i sin tur bidrar till att segregeringar ger kraftigare utslag. Samlat innebär det en stor utmaning att klara detta inom ramen för begreppet hållbar utveckling.

Konjunkturen bromsade men ingen tvärnit

2011 var ett starkt år för Göteborgsregionen – men nu sprider sig osäkerheten till följd av den statsfinansiella kris som drabbat flera europeiska länder. Business Region Göteborg samlar varje kvartal in en mängd statistiska uppgifter och analyser från olika håll för att spegla Göteborgsregionens ställning. Den optimism som kännetecknade första halvåret förbyttes under senare hälften av året till avsevärt mer försiktiga tongångar. Sysselsättnings-tillväxten har dock varit stark. Arbetslösheten har varit lägre i Göteborg än i riket som helhet. Besöksnäringen har försvarat sin ställning med många gästnätter.

Även om det kommande året – av allt att döma – kommer att innebära ett hack i den uppåtgående trenden, är det få som tror att nedgången blir ens i närheten av den som drabbade Göteborgsregionen för tre år sedan.

Lindholmen – där science möter business

På Lindholmen invigdes Kuggen, vars två nedre våningar fungerar som mötesplats för aktörer från forskning, näringsliv och samhälle. Strax intill ligger Lindholmen Science Park, som under året successivt fyllts på med nya hyresgäster. Fokus hos dessa ligger inom områdena Mobilt Internet, Intelligentta fordon och Modern media och design. Ytterligare några meter bort byggs nu ett nytt hotell.

Hotellet i gamla posthuset färdigställdes under året och invigdes i januari 2012 med buller och bång. Och ett tredje torn håller nu på att byggas, som kommer att göra Hotell Gothia vid Svenska Mässan till Sveriges största hotell.

Turismen växer i alla konjunkturer

Fler gäster än någonsin övernattade på hotellen i Göteborgsregionen under 2011. Resultatet blir med största sannolikhet att turismen visar tillväxt för 20:e året i rad – antalet gästnätter beräknas till knappt 3,6 miljoner. Första halvåret blev ökningen 13 procent med stora uppgångar på de utomnordiska marknaderna. Samtliga hotell var i princip fullbelagda vid flera stora möten under hösten. Den turistekonomiska omsättningen i Göteborgsregionen beräknades 2011 vara cirka 21 miljarder kronor och detta skapade cirka 16 000 heltidsårsarbeten.

Under december månad genomfördes Julstaden Göteborg för åttonde året i rad. Julstadens betydelse för turistnäringen växer sig starkare för varje år och genererar värdefulla intäkter och arbetstillfällen för Göteborg.

I höstas utsågs staden till Eco Tourism Destination 2011. Utmärkelsen utses årligen av tidningen Business Destinations och baseras på hur staden arbetar med hållbarhet inom turismen. En annan utmärkelse var att Göteborg av regeringen blev utsedd till Årets Matlandshuvudstad 2012. Maten, gastronomi och våra duktiga kockar är något som vi länge arbetat med att utveckla.

På evenemangssidan har sommaren framför allt gått i musikens tecken. Flera konserter och festivaler har hållits i både parker och på arenor. På Ullevi spelade Iron Maiden och Metallica för fulla läktare och i Slottsskogen har för första gången Azaleadalen använts som arena för festivalen "Where the action is" med band som Glasvegas och Coldplay. Way out West sålde snabbt slut på tvådagarspassen när det blev klart med Prince som af-fischnamn. Göteborgs kulturkalas lockade 790 000 besök. Det blev ett lyckat evenemang som bjöd på över 1 000 programpunkter och en mycket bra stämning.

Containerrekord i hamnen trots svag höst

Göteborgs hamn inledde 2011 med en kraftig tillväxt, som dock kom av sig. Under hösten minskade istället import och export av flera godsslag. Ändå slog containertrafiken volymrekord 2011.

Totalt skeppades 887 000 Tjugo-fotscontainrar via Göte-

Nytt rekord. Containertrafiken i hamnen ökade under 2011.

borgs hamn under förra året, vilket är nytt volymrekord. Antalet import- och exportbilar ökade med tre procent, medan trailers på färjor (ro/ro) minskade med tre procent. Sammanlagt anlöpte cirka 11 000 fartyg hamnen under året.

Cirka 60 procent av Sveriges import och export i containrar går via Göteborgs hamn.

Även godstågtrafiken ökade med en procent under 2011. Det innebär att andelen containrar som transporteras till eller från hamnen med tåg istället för med lastbil fortsätter att ligga på runt 45 procent. Systemet med tågpendlar sparade cirka 50 000 ton koldioxid under året.

1 699 000 passagerare reste via Göteborgs hamn förra året, en minskning med två procent. Kryssningsturisterna utgör ett undantag, de ökade istället från 52 700 till 62 000.

Olja och andra energislag minskade med elva procent och landade på 20,4 miljoner ton 2011.

Avtal i hamn

I april tog Logent Ports & Terminals AB över driften av bilterminalen. I oktober skrevs avtal med APM Terminals Gothenburg Holding AB om övertagande av containerterminalen. Göteborgs Hamn AB har därmed fått två mycket bra samarbetspartners som har stort kunnande inom sina respektive områden och som tillsammans med bolaget kommer att verka för en god tillväxt i godsnavet Göteborg.

Under oktober 2010 skrevs ett avtal med en ny terminaloperatör i Ro/roterminalen, ett konsortium mellan DFDS och Cobelfret. Affären kräver godkännande från EU:s konkurrensenhet innan den träder i kraft.

Bostadsbyggandet gav en blandad måluppfyllnad

Antalet färdigställda bostäder uppgick till 1 702, vilket är lägre än målet 2 000 bostäder. I slutet av året pågick ett högt antal byggnationer. Att säkra bostadsförsörjningen för särskilda grupper, som har svårt komma in på marknaden, är en viktig fråga. Genom bred samverkan har stora framsteg gjorts här.

Blandade upplåtelseformer och kompletteringsbyggande i stadens olika delar är en viktig målsättning för att uppnå högre grad av social balans och ökad integration. Därför prioriteras förfrågningar som stödjer målsättningen vid markanvisningar. En markanvisningstävling för hur före detta Munkebäcksgymnasiets tomt ska bebyggas har gett goda resultat. I bedömningen har lagts stor vikt hur den föreslagna bebyggelsen kan uppnå sociala kvaliteter.

Kvillebäcken är en ny grön stadsdel som nu byggs med 1 600 nya lägenheter. Visionen är en levande stadsdel där mötet mellan människor står i fokus och där invånarna kan leva klimatsmart. För första gången certifieras ett helt bostadsområde enligt miljöklassningssystemet Miljöbyggnad. En tävling för en Saluhall vid Vågmästarplatsen genomfördes där det vinnande förslaget är en enkel och robust byggnad i gult tegel.

Planeringen inte som planerat

Behovet av bostäder är fortsatt högt. Under året har det antagits detaljplaner för cirka 1 900 bostäder. Ett stort antal detaljplaner har startats under året för att i framtiden kunna öka volymen. Att skapa blandstad där så är möjligt har varit i fokus liksom att göra planerna flexibla. Centrala Älvstaden, Skeppsbron och Angereds torg är några stora projekt som planerats för under året. Västsvenska paketets alla projekt har naturligtvis krävt stora insatser.

Fysisk planering några nyckeltal

	2009	2010	2011
Antal bostäder i antagna detaljplaner	3 300	1 130	1 900
Antal tusen kvm verksamhetsyta i antagna detaljplaner	170	265	485
Antal beslutande bygglov	3 706	*	3 500
Antal lantmäteriförrättningar	364	343	356

* Uppgiften kan inte tas fram på grund av byte av system.

Som stöd i arbetet för att planera framtidens utbyggnadsområden har en övergripande studie startat. Den har samordnats med den trafikstrategi som också påbörjats.

Staden arbetar även aktivt med att tydligare och mer systematiskt inkludera sociala hållbarhetsfrågor i samhällsplaneringen. I praktiken innebär det att ha fokus på människan i stadsmiljön. Nu finns flera analysverktyg – sociala konsekvensanalyser och barnkonsekvensanalyser, samt en webbaserad kunskapsportal – som stöd i arbetet.

Ingen allvarlig fara för skred

Att stora delar av Göteborg är byggt på lermark är allmänt känt. Flera ras och skred har inträffat genom åren, varav det största i Tuve 1977. Nu har en omfattande inventering av hela Göteborg, en så kallad stabilitetskartering, gjorts för att bedöma nuläget.

Utredningen har pågått i tre år där provtagningar och undersökningar gjorts på plats runt om i staden. Först gjordes en övergripande utredning. Av den framkom 670 bebyggda delområden som man sedan har studerat i detalj. Slutsatsen är att det i dagsläget inte finns områden i Göteborg där underlaget pekar på att faran för skred är överhängande. Men det finns dock några områden som bedöms ha mycket låg säkerhet. Dessa ligger i huvudsak i anslutning till vattendragen, främst utmed Göta älv och biflöden som Sävåån, Lärjeån och Kvillebäcken.

Centrala Älvstaden ger tankar om kärnan

Centrala Älvstaden är ett projekt som med kommunstyrelsens som ledningsgrupp under två års tid ska ta fram en vision och strategi för regionens kärna. Det har varit ett händelserikt år och många idéer och tankar har stötts och blöts.

Under våren arbetade man tillsammans med experter från hela Norden fram att Älvstaden ska vara inkluderande, grön och dynamisk. I juni samlades 80 nationella och internationella experter i Göteborg för att bidra med sin kunskap. Resultatet av de tio lagens arbete visades upp på en utställning på Stadsbiblioteket.

Nära 2 000 personer i alla åldrar har nu på något sätt lämnat sina synpunkter på hur Älvstaden ska formas.

Satsning på utveckling i nordost

Utveckling Nordost AB är ett nybildat kommunalt bolag med uppdrag att vara en mötesplats för olika aktörer i samhället som vill bidra till en hållbar stadsutveckling i nordöstra Göteborg. Med stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden satsas omkring 123 miljoner kronor under 2012–2013 för att utveckla näringsliv, kultur, stadsmiljö samt arbetet med vision och kommunikation i stadsdelarna Angered och Östra Göteborg. Under 2011 har en kartläggning av företagen i nordöstra Göteborg genomförts, som underlag för att få en djupare bild av företagandet i nordost och hur det kan stödjas.

Från färdtjänst till kollektivtrafik

Efter KOLLA-projektets avslutande fortsatte arbetet under 2011 med översyn och ombyggnad av ytterligare hållplatser och gångstråk. Målet att nå 100 procent låg-

golv i kollektivtrafiken har försvärats av behov att köra vidare med de äldsta spårvagnarna. De gamla höggolvsvagnarna från 1960- och 1970-talet behövs, tillsammans med de vagnar som levererats 2011, för att klara införandet av trängselskatten 2013 då en kraftig resandeökning förväntas ske.

Resandeutveckling färdtjänsten några nyckeltal

1000-tal resor	2009	2010	2011
Färdtjänstresor	578	538	531
Flexlinjeresor (färdtjänstresenärer)	137	158	298

Det finns flexlinjebussar i samtliga stadsdelar och nu får alla åka med, inte bara äldre och funktionshindrade. En fortsatt överflyttning av färdtjänstresor till flexlinjerna och den allmänna kollektivtrafiken har skett. Under 2011 har resor i flexlinjen utförda av färdtjänstlegitimerade ökat med nästan 3 700 per månad jämfört med 2010. Den huvudsakliga förklaringen till ökningen är borttagandet av egenavgifter i flexlinjen för färdtjänstresenärer med 65+ kort.

Kollektivtrafikresandet ökar kraftigt

31 procent av resorna sker med kollektivtrafik vilket är en ökning jämfört med år 2010. Även om fler göteborgare väljer att åka kollektivt så minskar dock inte bilresandet. Varje person gör fler resor nu än för ett par decennier sedan, det gör att det totala antalet resor med flyg, bil, buss och spårburen trafik ökar. Vi blir ju också fler i regionen.

Resandet inom kollektivtrafiken har alltså tagit fart igen efter konjunkturnedgången och antalet resor med kollektivtrafik ökade med hela 10 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Spårvagnsresandet är det högsta någonsin och ökade med 11,2 procent.

Under året har systemet med lånecyklar utvecklats positivt. Utbyggnaden av cykelbanor och cykelparkering har fortsatt under året. En väsentlig faktor som påverkar valet av cykel som transportmedel är dock väder och vind. Det kan vara en förklaring till att cyklandet inte ökar trots de stora satsningarna.

Resandetal

	2009	2010	2011
Förändring kollektivtrafik (%)	0,9	3,2	10
Förändring cykeltrafik (%)	4,0	-9,0	1
Förändring biltrafik (%)	-1,7	1,3	0,3
Spårvagn (miljoner tågkilometer)	13,1	13,5	13,6
Buss (miljoner delresor)	50	50	63

Västsvenska paketet rullar på

Den stora satsningen på att skapa framtidens infrastruktur genom det Västsvenska paketet fortsatte. Under året

Ökat resande. Antalet resor med kollektivtrafik ökade 2011 med hela 10 procent jämfört med föregående år.

Foto: Klas Eriksson

kunde parterna underteckna det avtal som gav klartecken till de första 3 miljarderna. Det är åtgärder som ska till för att öka kollektivtrafiken då trängselskatterna införs. Planeringen för Västlänken gick vidare. Flera stråk in mot stadens centrum fick busskörfält.

I slutet av året invigdes Partihallsförbindelsen. Den nya vägen och järnvägen till Trollhättan byggdes vidare. Detaljplanen för Marieholmstunneln, som är ett 3,5 miljarders projekt, antogs.

Renare stad

För andra året i rad fick Göteborg ta emot utmärkelsen "årets kommun" av stiftelsen Håll Sverige Rent, som ges till den kommun vars invånare tydligast visat sitt engagemang mot skräpet. Skolornas årliga vårstädning slog återigen deltagarerekord med cirka 57 000 barn och unga som med fastighetsägare och företag i centrala Göteborg fokuserade på att städa bort alla cigarettfimpar. Fimpar svarar för cirka 60 procent av den totala nedskräpningen i staden. Den nya nedskräpningslagen som innebär att ned-

skräpning på gator, torg och parker kan bötfällas har hittills inte haft någon synlig effekt på nedskräpningsgraden.

Mötesplatser för alla

Utflyktslekplatsen Plikta invigdes under oktober efter ett halvt års ombyggnad. Plikta är en mötesplats för både unga och gamla som lockar invånare från hela staden. Invigningen besöktes av drygt 3 000 vuxna och barn och antalet besökare till lekplatsen har varit fortsatt högt tiden efter invigningen.

Färjenäsparken har blivit en stor tillgång, inte bara för Västra Eriksberg utan faktiskt för hela staden. Den häftiga lekplatsen lockar barnfamiljer och i parken finns gott om trivsamma platser där man kan ha picknick med utsikt över vattnet.

Ett antal nya hundrastgårdar har blivit nya mötesplatser i stadsdelarna.

På plansidan har arbeten pågått för att höja kvaliteten på offentliga platser som till exempel Kungssportsavenyn, Landala torg, Gamlestadstorget, Grönsakstorget och

Rosenlund. En utveckling av lokala torg har också pågått under året, inte minst Selma Lagerlöfs torg och Opaltorget där kompletteringsbebyggelse ska ge nytt liv.

Vetenskapsfestivalens, Kulturkalaset och stora delar av Julstadens stora utbud är gratis och innehållsmässigt finns det någonting för alla. Detta bidrar till att människor lätt kan mötas kring ett gemensamt intresse.

Medborgardialog är centralt i stadsutveckling

Stadsutveckling och byggnation ska ske i nära dialog med invånarna. Särskilt barnens behov och medverkan ska förbättras. "Unga Älvstaden", "Rum för ung kultur" är exempel där barn och ungdomar medverkat. De flesta av stadens förvaltningar och bolag är medspelare i arbetet och många initiativ till dialog har tagits under året. Processerna är långsiktiga och tar lång tid att genomföra. Exempel på särskilda inriktningar och satsningar är projekt Centrala Älvstaden, Västsvenska paketet och Projekt stadsutveckling nordost.

Utmaningar och möjligheter

För Göteborg är det en stor utmaning att nu planera och

bygga ut för en långsiktigt hållbar stad. Den miljöprofil man vill ge nybyggandet kommer att innebära att nya hus är ekologiskt och energimässigt allt bättre. Planeringsmässigt ligger man långt framme för att hantera klimatutmaningarna. De lågt liggande centrala områdena, som samtidigt är de mest expansiva regiondelarna, behöver säkras mot framtida havshöjning. Trafiksystemet behöver omformas där kollektivtrafiken tar merparten av den framtida trafikökningen. Ska Göteborg vara ett växande nav i regionen är det av yttersta vikt att resurser för både spårväg och järnväg utökas.

Den breda samverkan som sker mellan staden, näringslivet, Göteborgs universitet och Chalmers Tekniska Högskola ger goda förutsättningar för att utveckla staden. Den största utmaningen ligger i att långsiktigt skapa förutsättningar för social hållbarhet, där integration och goda samhällsförhållanden råder i hela staden. Bland annat Mistra Urban Futures, ett globalt Centrum för hållbar stadsutveckling i Göteborg ger möjligheter för staden att gemensamt med forskningen utveckla ny tillämpad kunskap som stödjer en hållbar stadsutveckling såväl i Göteborgsområdet som internationellt.

Något för alla. Kulturkalaset har ett brett utbud av aktiviteter och fungerar som en mötesplats för göteborgarna.

Foto: Klas Eriksson

Klimat och miljö

Vindkraften ska byggas ut kraftigt, fler ska tanka biogas, Göteborg ska få en "klimatneutral" hamn och ett miljöprogram. Det är några av insatserna som Göteborgs Stad gör för att bli ännu mer energieffektiv och utvecklas på ett miljömässigt hållbar sätt.

Kommunens arbete uppmärksammas också internationellt. Förutom att Göteborg Energi AB fått ett fint internationellt pris för sitt fjärrvärmenät har Delegationen för hållbara städer uppmärksammat Gårdstensbostäders arbete för att minska elanvändningen. Delegationen stödjer också sex spjutspetsprojekt i Kvillebäcken, bland annat vad gäller avfallsinsamling och effektsmart byggande.

Ökat fokus på miljöarbetet

Miljö- och klimatenämnden har under året fått en ledande, stödjande och samordnande roll i arbetet med kommunens miljöstrategiska frågor. Nämnden ska skapa åtgärdsplaner inom miljö- och klimatområdet, bland annat ett miljöprogram, en energiplan, en klimatstrategi och en kemikalieplan samt stödja och inspirera övriga förvaltningar och bolag i deras miljöarbete. Detta leder till att miljöfrågorna får ett ökat fokus inom kommunen. Ett första utkast av miljöprogrammet väntas bli klart sommaren 2012.

Nya miljömål för barns hälsa

Ett ökat fokus på miljöfrågor märks också i de lokala miljö kvalitetsmålen. Ett mål heter "Giftfri miljö" och syftar till att minska miljögifter i barns vardag. Ett annat mål som antogs av fullmäktige under 2011 är "God bebyggd miljö" och sätter bland annat mål för inomhusmiljön i förskolor och skolor och gränser för buller i närheten av dessa byggnader.

Göteborgs miljöarbete uppmärksammas

Gårdstensbostäder har visat upp sitt arbete med "hållbara lösningar" i Washington inom ramen för Delegationen för hållbara städer. Solhus, vindkraft, individuella energimätningar och samverkan med hyresgästerna har väckt det internationella intresset.

Kvillebäcken är den första stadsdelen i Göteborg som byggs efter stadens tuffa miljökrav. Delegationen för hållbara städer stödjer sex spjutspetsprojekt i det arbetet, bland annat: insamling av avfall, effektsmarta byggnader med fjärrvärmedrivna vitvaror, miljöskyttel över älven och cykelgarderober.

Göteborg nominerades till Nordiska ministerrådets tävling Nordisk Energikommun 2011. Göteborg deltog med Railport, Göteborgs Hamns system med tågpendlar som gör att 120 000 lastbilstransporter flyttas till järnväg

varje år. Produktion av flytande biogas, som Lidköping Biogas gör tillsammans med Göteborg Energi, fick ett särskilt hedersomnämmande av Nordiska Rådet.

Göteborg Energi AB har mottagit första pris i International Energy Agency (IEA) årliga tävling för sin modernisering av fjärrvärmenätet. Det var arbetet med att bygga ihop energiflöderna i staden och hur vi lyckats utveckla fjärrvärmesystemet tillsammans med kunderna som belönades.

Göteborgs Hamn AB tilldelades Energy Globe Award 2011 för sitt arbete med att erbjuda anslutande fartyg elanslutning med högspänning. Under året har också Stenas Tysklandsfärjor fått en ny anslutning vid Majnabeterminalen. Totalt kan nu elva fartyg elansluta och var tredje fartygsanlöp i Göteborgs hamn kan stänga av dieselmotorerna vid kaj. Detta är unikt i jämförelse med andra stora godshamnar i världen.

Den största skivfilteranläggningen i världen, som Gryaab installerade 2010 vid Ryaverket för att rena avloppsvattnet, vinner fortsatt fina utmärkelser. Senast erhöles Föreningen Vattens så kallade Vattenpris för tekniken och ännu fler priser för byggnadens arkitektur har erhållits under året.

Train of ideas var ett utställningståg från Hamburg, vilken var "grön huvudstad" i EU 2011. Tåget besökte tjugotalet städer i Europa för att sprida goda idéer och gästade Göteborg i maj. Ett hundratal ledande exempel på hållbar stadsutveckling presenterades, varav två från Göteborg; GoBiGas och Mobility Coaching. Göteborg höll i ett seminarium om hållbar stadsutveckling i anslutning till tågstoppet.

Green Gothenburg är ett samarbete mellan Göteborg Energi AB, Renova AB, Älvstranden Utveckling AB, Förvaltnings AB Framtiden, Business Region Göteborg AB och Göteborg & Co för att visa upp sin miljökompetens. Studiebesök arrangeras på temat miljö och

hållbar utveckling där bolagen visar upp sitt arbete och miljökunskande för både inhemska och internationella företag och organisationer med intresse för frågor inom energi, avfallshantering samt boende och byggande.

Staden utmanar klimatet

Att utveckla staden centralt och nära älven innebär stora utmaningar ur såväl miljö- som klimatsynpunkt. Tre olika strategier prövas inom projektet Centrala Älvstaden för att klara översvämningar och höga vattenstånd. Strategierna kallas attack-, reträtt- eller försvarsstrategin. Attack innebär att konstruktioner byggs ut i vattnet på pelare eller på flytande konstruktioner. Reträtt innebär att man drar sig tillbaka från de låga områdena som i huvudsak blir parkområden för rekreation. Försvarsstrategin, innebär att man fortsätter med murar och invallningar och pumpar ut dagvatten och bräddavlopp som skydd mot högre vattennivåer. Klimatet påverkar också våra system för dricksvatten och avlopp genom ökad mängd och intensitet i nederbörden samt stigande havsnivå. Extremt många källaröversvämningar inträffade under året till följd av intensiva regn. Det långsiktiga arbetet för att göra stadens avloppsavledningsystem mer robust har fortsatt och likaså nödvändiga anpassningsåtgärder för att säkerställa en bra dricksvattenproduktion även vid mer extrema klimatförhållanden.

Stor satsning på vindkraft

Göteborg Energi AB har som mål att bygga ut vindkraften till 500 GWh år 2015. Idag finns vindkraft i drift på fem platser, varav två finns i Göteborg. För år 2011 beräknas produktionen uppgå till cirka 87 GWh.

I slutet av 2011 uppförde Göteborg Energi Sveriges största vindkraftverk, "Big Glenn", vid Risholmen, med en höjd på 145 meter. Det har en betydande produktionskapacitet på 15 000 MWh per år och motsvarar behovet för cirka 5 000–7 500 lägenheter. Vindkraftverket, som går under beteckningen Göteborg Wind-Lab, är med sin spetsteknologi också en utvecklings- och testanläggning för förnyelsebar energiproduktion tillsammans med Chalmers, SKF och General Electric.

Vindplats Göteborg, är ett stort framtidsprojekt för havsbaserad vindkraft som Göteborg Energi utreder i Hake fjord. Det är många frågor och politiska ställningstagande som återstår men potentialen för produktion av vindkraft-el inom området bedöms vara betydande, 200 GWh eller 40 procent av all lägenhets-el i Göteborg.

Flera mindre sol- och vindprojekt för egen produktion är under utveckling inom fastighetssektorn. På senare år finns solceller bland annat på Naturhistoriska museet, Universeums tak, på Ullevi och på fastigheter som förvaltas av Förvaltnings AB Framtiden och lokalförvaltningen. Dessutom finns flera större solfångare för värmeutvinning.

Fjärrvärmen har konkurrens

Fjärrvärmen tenderar att inte längre vara lika konkurrenskraftig om man jämför med de eldrivna värme-

pumparna. Göteborg Energi AB har också anslutit sig till en ny branschgemensam metod för att redovisa miljövärden för fjärrvärme och fjärrkyla. Utsläppen är i sig oförändrade men metoden innebär att fjärrvärmen får sämre miljövärden än tidigare genom att den också använder energi med fossilt ursprung. Men så länge det finns verksamheter som ger användbar spillvärmen är det också angeläget att överskottet tas tillvara.

Tydliga mål för ökad energieffektivitet

Arbetet med en energieffektiviseringsstrategi för kommunens egna transporter och fastigheter har samordnats av miljö- och klimatanmänden med stöd av Energimyndigheten. I strategin har mål tagits fram för fortsatt minskad energianvändning med 7 respektive 15 procent till år 2014 och 2020 i lokaler och bostäder samt ytterligare effektivisering av kommunens egna transporter med 3 respektive 7 procent fram till år 2014 och 2020. Positivt inslag i arbetet har också varit att samsynen i energifrågor bland berörda parter har ökat, både hos användare och producenter, vilket ger goda förutsättningar för arbetet med en ny energiplan. En tydlig förankring hos stadens verksamheter och former för att prioritera olika insatser blir fortsatt viktiga inslag för förbättrad energieffektivitet.

Stark samverkan för renare drivmedel

Samverkansprojektet Biogas Väst, drivs sedan årsskiftet 2011 av Västra Götalandsregionen i samverkan med Trafikverket och Länsstyrelsen. Business Region Göteborg AB, Göteborg Energi AB och Renova AB ingår i arbetet. Målet är att produktionen och användningen av biogas som drivmedel ska öka inom regionen med 25 gånger från år 2010 fram till år 2020. GoBiGas-projektet, som Göteborg Energi AB utvecklar, är en del i detta. Det är ett utvecklingsprojekt med ny förgasningsteknik för att framställa biogas ur skogsråvara. En första etapp förväntas komma i drift 2013 med produktion av biogas som blir tre gånger så stor som Gryaab nuvarande.

Den huvudsakliga biogasproduktionen i Göteborg sker i samarbete mellan Göteborg Energi AB, Gryaab AB och Renova AB. Gryaab AB producerar gas genom rötning av avloppsslam som Göteborg Energi AB sedan uppgraderar till biogas. Gryaabs pågående miljöarbete med täckning av en slamsilo kommer att öka biogasproduktionen ytterligare. Det utsorterade hushållsavfallet från Renova har under året nyttiggjorts som biogas i anläggningar utanför kommunen. En ny förbehandlingsanläggning har byggts på Marieholm för att framställa ett substrat ur matavfall som kan rötas till biogas. I planen ingick att rötningen skulle ske hos Gryaab. Då Gryaab inte fick dispens för särskilda krav på att först behöva hygienisera slurryn, blev detta inte möjligt.

Göteborg Energi AB samverkar på olika sätt med andra aktörer utanför kommunen för att producera förnyelsebar energi. I juni invigdes Viken Biogas i Falköping, som producerar biogas ur gödsel. Våren 2011 påbörjades också bygget av en biogasanläggning i Skövde, med biologiskt avfall som substrat. Göteborg Energi AB har också uppfört en tankstation för flytande

biogas för tunga fordon och ingår i ett samarbete med en produktionsanläggning för flytande biogas i Lidköping. Renova är en av de första som testar att kör tunga fordon på flytande gas vilket öppnar för miljövänligare fjärrtransporter.

Den första elhybridsopbilen, som Renova varit med om att utveckla, har både en diesel- och elmotor som minskar utsläppen med 33 procent. En mindre lastbil som drivs helt på el har också testats för sophantering i bostadsområden och i stadsmiljöer där det finns många människor.

Flytande naturgas, LNG, är ett fossilt bränsle men betydligt renare än dagens fartygsbränslen. Genom en ny EU-reglering av svavelinnehållet i fartygsbränslen kommer dessa inom en snar framtid att behöva ersättas av mindre miljöförorenade drivmedel. Göteborgs Hamn AB och Göteborg Energi AB undersöker förutsättningarna för att kunna tillhandahålla LNG som bränsle till en växande sjöfart från en ny depå i hamnen.

Mindre klimatpåverkan

Göteborgs Hamn AB bedriver inom sitt verksamhetsområde ett flertal projekt för minskad användning av fossil energi. Göteborgs Hamn AB har bland annat beslutat att bli ett "klimatneutralt företag" och satt upp mål för att åstadkomma "klimatsmarta transportkoncept" med tågpendlar, elanslutning av fartyg vid kaj och satsning på LNG. Göteborgs Hamn AB försöker också stimulera rederierna till att byta till renare bränsle genom ett så kallat bränslebytesprogram och det finns också möjlighet för redare och operatörer som är i framkant att söka ekonomiskt stöd för sina investeringar i klimatförbättrande åtgärder. För detta tilldelades Göteborgs Hamn Sustainable Shipping Award 2011.

Kommunens fastigheter har också kommit långt på energiområdet för att minska klimatpåverkan. 97 procent av värmebehovet tillgodoses genom fjärrvärme och 3 procent av denna är i formen "Bra Miljöval". Andelen förnybara bränslen i fjärrvärmesystemet ökar kontinuerligt liksom efterfrågan.

Smart cities ökar samarbetet med näringslivet

Smart Cities är ett EU-initiativ för att påskynda omställningen av samhället för att nå EU:s mål på klimatområdet. Göteborgs Stad har i samarbete med Göteborg Energi ansökt om bidrag inom en utlysning om fjärrvärme där staden redan har betydande erfarenhet att dela med sig av men där det också finns stora utvecklingspotentialer. Allt tyder på att Göteborg kan bli så kallad lead partner i ett mycket uppmärksammat projekt med en mängd ledande europeiska aktörer. Detta kan också skapa andra framtida möjligheter till miljösamverkansprojekt med kopplingar till Centrala Älvstaden som demonstrationsområde, Västsvenska paketets finansiering, uppdraget om internationell profilering, Clusters, 2021 med mera.

Fler ska sopsortera mer

En ny regional avfallsplan som sträcker sig till år 2020 och en ny avfallsplan för Göteborg har antagits av kommunfullmäktige. Båda strävar mot ökad resurshushållning och

handlingsplaner tas fram av kretsloppnämnden. Minst 50 procent av matavfallet ska tas tillvara så att växtnäringen utnyttjas. Mängden restavfall från hushållen minskade även under 2011. En viss ökning av utsorterat matavfall har också skett, cirka 1 000 ton, men mycket arbete återstår för att nå det långsiktiga målet. Utsorteringsgraden uppgår nu till 28 procent av den totala mängden på 55 400 ton som genereras från hushåll och verksamheter. Av den insamlade mängden matavfall på 13 200 ton gick 65 procent till sex olika anläggningar för produktion av biogas.

Med bland annat 14-dagarshämtning och viktbaserad avfallstaxa som införs successivt i staden och personliga kundkontakter, skall insamlingen av matavfall komma att öka ytterligare.

Leva livet visar vägen

Samverkansprojektet Hållbar livsstil med Leva livet har visat på möjligheten till ökad utsortering av avfall och hur man kan minska avfallsmängderna. Familjerna i Leva livet minskade i genomsnitt sitt matsvinn med en fjärdedel och avfallsmängderna lika mycket. För den bästa familjen minskade avfallsmängden med 60 procent. Om alla levde som de två duktigaste familjerna skulle mängden avfall, tidningar och förpackningar vara nere på en femtedel av dagens mängder i Göteborg.

Vi trivs i en renare stad

Skräp skall hamna där det hör hemma – i papperskorgen. Idag finns 4 300 papperskorgar varav hälften är den väl synliga "Göteborgspapperskorgen" som utformats tillsammans med Chalmers.

En ny återvinningspolicy för papperskorgar togs fram under året som fokuserar på att minska antalet engångsförpackningar vid evenemang. Några av korgarna har just för detta också utrustats med speciella returrör. En särskild

Papperskorgar med pantbehållare. Papperskorg på Harry Hjörnes plats.
Foto: Maria Börgeson

miljöstation för fyra fraktioner för återvinning har tagits fram och syntes på Gothia Cup och Göteborgs Kulturkalas.

Vi skyddar utrotningshotade arter

Flodpärlmusslan är kanske inte så allmänt bekant men dess framtid är hotad. Flera av stadens förvaltningar har arbetat med att rädda den utrotningshotade arten där den ännu finns kvar i Lärjeån. Åns botten har höjts med sten och naturgrus vilket gjort att strömhastigheten ökat. Det gynnar både flodpärlmusslan och dess värd fiskar. Arbetet har utsetts till ett av de bästa naturvårdsprojekten i Europa och för detta LIFE - Naturprojekt har staden tillsammans med Sportfiskarna, WWF och Länsstyrelsen också fått motta ett EU-pris vid en ceremoni i Bryssel.

För att bedöma skyddsvärdet av olika markområden genomför kommunen årligen ekologiska inventeringar, senast av bland annat fladdermöss, åkergroda, knölnate, ädellövskog, skogsbryn och sumpar. Den skygga haselsnoken hittades på tre platser, vi hittade 39 fjärilsarter, varav fem var rödlistade och av 32 trollsländesarter fanns en på EU:s habitatdirektivslista. Alla resultat förs in i stadens gemensamma kartverk Natur, Kultur och Sociotop som är ett planeringsstöd vid byggnation och exploatering.

Göteborg blev en Fairtrade City

Göteborg är den största kommunen i landet som är en Fairtrade City. Fairtrade Sverige gav staden sitt diplom i maj 2011. Kriterierna ställer krav på etisk upphandling, att aktivt informera om innebörden av Fairtrade och se till att det finns ett visst utbud av etiskt märkta produkter i butiker, caféer och på arbetsplatser i Göteborg. Arbetet med Fairtrade har fått god uppmärksamhet med tanke på den korta tid som förflutit sedan staden fick sin utmär-

kelse och sammanlagt 9 000 personer har deltagit vid de olika arrangemangen. En särskild webbplats har publicerats som på ett femtontal sidor vänder sig till privatpersoner med information om fairtrade och vad som är på gång i Göteborg. Här kan affärer och organisationer också exponera att man säljer Fairtrademärkta varor.

Hav och vatten är ett gemensamt ansvar

Den nya statliga Havs- och vattenmyndigheten som placerats i Göteborg påbörjade sin verksamhet efter sommaren 2011. Förutsättningarna för ett samarbete mellan kommunen och myndigheten är goda genom miljö- och klimatnämndens mandat att samordna kommunens havsmiljöfrågor. De svenska kommunernas deltagande i den internationella miljöorganisationen KIMO samordnas också av nämnden och årsmötet år 2012 kommer att hållas i Göteborg. Inom ramen för stadens havsmiljöarbete har också förekomsten av tribetyltenn i sediment från småbåtshamnar och dess biologiska påverkan på den lilla nätsnäckan undersökts och även förekomsten av alger på hårbottenmiljöer i skärgården. Betydelsen av havet som resurs och miljö har framförts till regeringen i olika remissyttrande bland annat om havsplanering och fiskevård.

I den långsiktiga handlingsplanen för Göteborgs vattenförsörjning utgör Mjörn och grusåsen i Gråbo ett viktigt komplement till nuvarande råvattentäkter och vattenverk. Genom ett slutligt beslut i Miljööverdomstolen har vattenförsörjningsintresset nu vunnit över grustäcksverksamheten. Samarbetet mellan Göteborgsregionens kommunalförbund, Göteborgs Stad och Lerums kommun för att på sikt förverkliga det regionala dricksvattenkomplementet tar därmed ny fart.

Havet – en viktig resurs. Betydelsen av havsplanering och fiskevård har framförts till regeringen.

Foto: Asbjörn Hanssen

Folkhälsa

I Göteborg fortsatte inriktningen på ett befolkningsinriktat folkhälsoarbete 2011. En god utveckling av folkhälsan är en angelägenhet för många samhällsaktörer. Skillnader i utbildning, inkomst, sysselsättning och livsstil påverkar människors möjligheter till ett hälsosamt och långt liv. En stor utmaning var att minska skillnaderna i hälsa.

I Göteborg var god folkhälsa en strategisk del av den sociala dimensionen för att nå en hållbar samhällsutveckling. Stadsdelar, fackförvaltningar och kommunala bolag gjorde insatser inom området. Stadsdelarna fortsatte med långsiktiga hälsofrämjande satsningar för barn, ungdomar och deras föräldrar. Deltagande i föräldrastödsutbildning, livsstilsprogram och hälsoäventyr i skolan är några sådana exempel. Uppbyggnad av fler familjecentraler var ett annat, beslut 2011 – 4 nya byggs 2012. För den vuxna befolkningen fanns tillgång till hälsoinformation och hälsofrämjande aktiviteter genom bland annat hälsotek/hälsodisk. Folkhälsoråd inrättades i de nya stadsdelarna. Folkhälsoperspektivet var ett fortsatt strategiskt perspektiv i den lokala stads- och samhällsplaneringen under året. En särskild barnmanual togs fram. Trafikkontorets trafiksäkerhetsarbetet i form av hastighetssänkande åtgärder de senaste 20 åren har minskat dödligheten bland fotgängare med 70 procent och park- och naturförvaltningens satsning på bland annat näridrottsplatser var andra exempel.

Göteborgarna mår bättre dock fortfarande stora skillnader mellan stadsdelar

Folkhälsoenkäten "Hälsa på lika villkor" visade 2011 att fler göteborgare anger sig ha god fysisk hälsa (73 procent) än man hade 2007 (70 procent). Det var fortfarande skillnader mellan och inom stadsdelar. 7 av 10 i de Nordöstra och Hisingstadsdelarna, angav god hälsa medan nästan 8 av 10 angav god hälsa i Centrum och Västers stadsdelar. Förbättringen av den självskattade hälsan var mellan 3 och 4 procentenheter. 2011 anger färre än 2007 att deras psykiska välbefinnande var nedsatt – Västra Göteborg minskade mest.

Faktorer som påverkar hälsan hos befolkningen

Arbetslöshet och långtidssjukdom påverkar människors levnadsförhållanden och hälsa. Andelen arbetslösa 25–64 år minskade 2011. Dock kvarstod en hög ungdomsarbetslöshet. Utbildning ger större sannolikhet för förvärvsarbete, egenförsörjning och god hälsa. Under 2011 avslutade fler grundskolan utan avgångsbetyg. Ohälsotalet fortsätter att minska 2011 men mindre för kvinnor än för män. Barnfattigdom det vill säga barn i hushåll med långvarigt försörjningsstöd ökar.

Risikfaktorer för ohälsa

	2009	2010	2011
Ohälsotal	31,7 *	29,0	28,0
Arbetslösa 16–64 år (oktobermätning)	7,6	7,3	6,7
Utbildningsnivå kvinnor	48,5 **	49,5 **	— **
Utbildningsnivå män	43,5 **	44,2 **	— **

* Ohälsotalet är en kvot där täljaren är antalet utbetalda dagar (med sjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning) per person mellan 16 och 64 år under en 12-månadersperiod. Nämnaren är antalet personer inom berörda åldersklasser. Ohälsotal kvinnor 32, män 24. Arbetslösa ungdomar 16–24 år var 4 343 under oktober 2011.

** Eftergymnasial utbildning 20–64 år andel av befolkningen. Uppgifter för 2011 ej tillgängliga.

Långsiktig utmaning att utjämna skillnader i hälsa

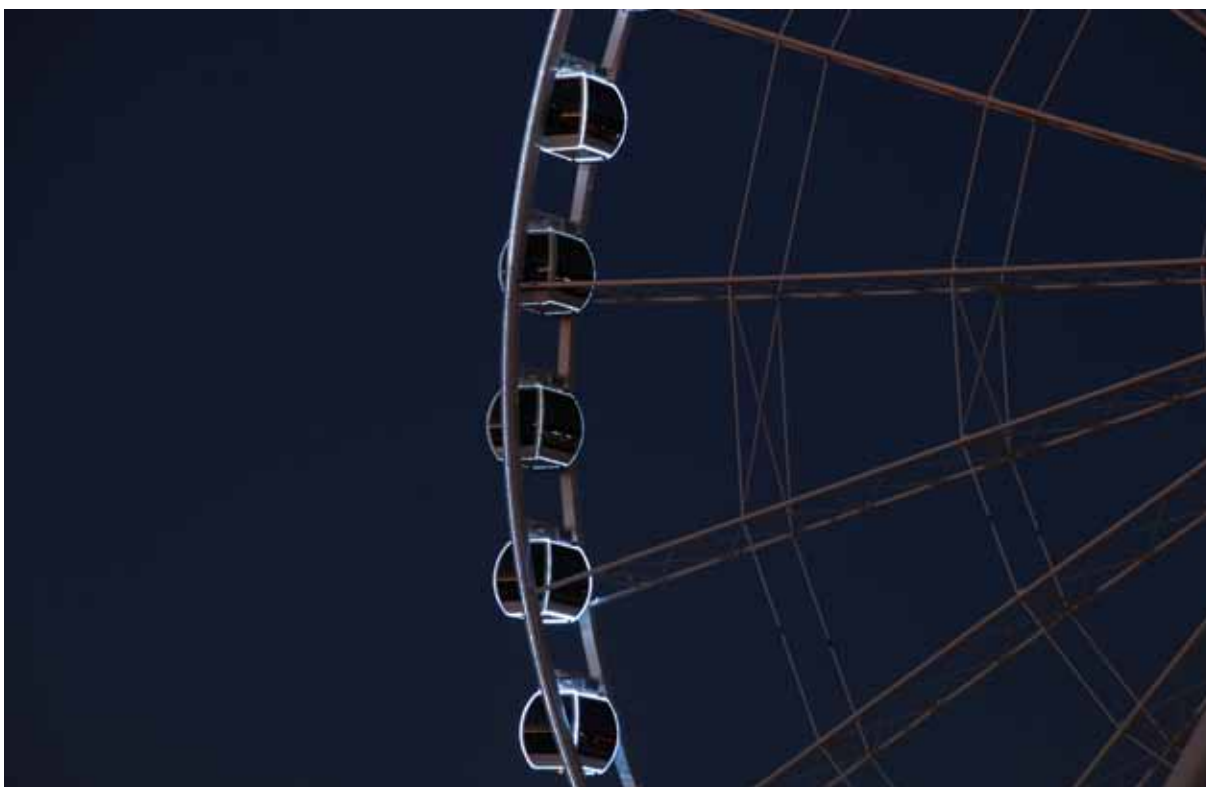
Under den senaste tjugoårsperioden har det blivit större skillnader mellan stadsdelar med mycket goda levnadsvillkor respektive dåliga sådana. Att uppnå en jämlik hälsa i staden är en långsiktig utmaning. 2011 anslöt sig Göteborg till SKL:s Samling för social hållbarhet – minska skillnaderna i hälsa. Goda och trygga uppväxtvillkor för alla barn och ungdomar, tillgång till utbildning, arbete och egen försörjning liksom ett strategiskt folkhälsoarbete kommer att vara fokus för att nå hållbar utveckling för den sociala dimensionen.

Skillnaderna mellan kvinnor och män när det gäller eftergymnasial utbildningsnivå har ökat under hela 2000-talet. 2001 var skillnaden 2,5 procentenheter och 2010 dubbelt så mycket, 5 procentenheter. En förklaring är att fler arbeten där kvinnor dominerar kräver högskoleutbildning till exempel sjuksköterska och förskollärare medan män i större utsträckning finns i arbeten inom bygg- och industrisektor som ofta har lägre utbildningskrav.

Kultur och fritid

Kulturen tog allt mer plats i Göteborgssamhällets omdaning. Barn och unga strömmade till frivilliga kulturskolan som fick tilltagande växtvärk vad gäller lokaler och resurser.

Inom fritid tillkom ytterligare anläggningar, små som stora, till fromma för göteborgarnas hälsa.

Rör på sig. Göteborgshjulet flyttas till Lisebergs entré.

Foto: Gösta Rydvall

Kulturen en aktiv och allt mer efterfrågad aktör

Kulturnämnden genomförde tillsammans med andra många årliga aktiviteter, en del med mycket stor publik-tillströmning. Kulturkalaset lockade till cirka 790 000 besök, en minskning med cirka 135 000 jämfört med föregående år. Kulturnatta drog 44 000 besök till 150 programpunkter med 139 arrangörer. Många av besökarna var sådana som annars inte besöker kulturevenemang. Nämnden är också arrangör av den årliga Medborgarceremonin, ett högtid för nya svenska medborgare.

Under året tecknade kulturnämnden hyreskontrakt för Stora Teatern dit bland annat den verksamhet som Pusterviksteatern bedriver flyttar. Nämnden beslutade också om att Ungdomens kulturhus ska lokaliseras till Lagerhuset. Nitton ungdomar har under året fungerat som ambassadörer i en dialogprocess för att tillsammans med andra ungdomar få fram vad huset/mötesplatsen ska innehålla.

Kulturnämnden och dess förvaltning har tagit en allt aktivare roll i utvecklingen av staden. Förvaltningen finns

med i såväl lednings- som projektgruppen för det strategiska stadsutvecklingsprojektet "Centrala Älvstaden". I planeringen och genomförande inför stadens 400-årsjubileum har man en viktig roll, bland annat i tänkt uppgradering av stadens kulturinstitutioner och åtgärder för att stärka bilden av Göteborg som kultur- och turiststad.

Med mångfalden och publiken i centrum

Göteborgs Stadsteater stärkte sin position som en av landets ledande stadsteatrar. Backa Teater för barn och unga blev en förebild för teatergrupper med sitt processarbete med delaktig publik. Stadsteatern satte upp 14 nyproduktioner varav 6 var nyskriven svensk dramatik. Beläggningen ökade från 72 till 79 procent. Det mångåriga gemensamma arbetet med Parapanda Theatre Lab. från Dar es Salaam i Tanzania resulterade i den gemensamma produktionen av Sofokles Antigone. Föreställningen som spelades på såväl språken kiswahili som svenska hade premiär i Dar es Salaam och därefter i Göteborg.

Skapande skola

Skapande skola är en årligen återkommande statlig satsning som är avsedd att stärka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet. Totalt beviljades bidrag på 7,5 mkr för årskurs 1–9 för Göteborgs Stads verksamheter. Närmare 4 000 workshops med konstnärliga utövare genomfördes.

Den frivilliga kulturskolan allt populärare

Vid höstens mätning deltog totalt 7 408 elever i åldern 16–19 år i kulturskolans verksamheter, det vill säga en ökning från föregående år med drygt 600 elever. Den kraftiga ökningen berodde bland annat på att även ungdomar 16–19 år gavs möjlighet att fortsätta i kulturskolan från och med 2011. Stadsdelarna Västra Göteborg och Angered hade flest elever inskrivna i åldern 16–19 år. Intresset att få möjlighet att fortsätta i kulturskolans verksamhet har varit stort i de flesta stadsdelarna.

Andelen flickor i kulturskolan var 62 procent och pojkar 38 procent, vilket betyder att trenden höll i sig vad gäller att fler flickor än pojkar går i den frivilliga kulturskolan. Skillnaden i könsfördelningen var mindre bland 16–19-åringarna.

Cirka 600 elevers efterfrågan kunde inte tillgodoses vid aktuellt mätdatum, 356 flickor och 250 pojkar. Dessa elever har angivit tre sökalternativ och har inte plats i någon annan aktivitet. Ett skäl till den växande kön är att fler gymnasieelever än väntat önskat fortsätta i kulturskolans verksamhet.

Under 2011 fattade stadsdirektören på uppdrag av kommunstyrelsen beslut om gemensamma riktlinjer för den frivilliga kulturskolan. Riktlinjerna syftar bland annat till att säkerställa likvärdigheten mellan stadsdelarna.

Meningsfull fritidssysselsättning för alla

Med bidrag från kulturnämndens utvecklingsstöd och Allmänna arvsfonden möjliggjordes kulturskolornas gemensamma projekt El Sistema och En kulturskola för alla. Det sistnämnda projektet ska bidra till att kulturskolan blir tillgänglig för barn och unga med funktionsnedsättning. Projektet möjliggjorde dessutom kompetensutvecklingsinsatser där samtliga kulturskolor deltog.

Ytterligare ett projekt Fritid för alla, finansierat av Allmänna arvsfonden till föreningen Passalen, drevs inom staden. Syftet var att ge barn och unga med funktionsnedsättning tillgång till ordinarie fritidsverksamheter. Projektet förmedlade kunskap till föreningslivet och stadens förvaltningar för att förverkliga fritid för alla.

Stödet till föreningslivet

Trots olika insatser minskade andelen barn och unga som är medlemmar i föreningar under året, flickorna med –7 procent (64 procent) och pojkarna med –3 procent (83 procent). Under året färdigställdes Sjumilaskolans sporthallar och allaktivitetshus som ingick i EU-projektet "Tillväxt Biskopsgården". En ishall, en konstgräsplan och ett idrottsområde blev också klara. Hedens bandybana, som uppraderats till allsvensk standard, överfördes från Gais bandyförening till kommunens ägo. Idrottshögskolans idrottshall i centrala staden blev klar och förstärkte

bredd- och elitidrotten kvällar och helger. Världens största beachvolleyanläggning invigdes och blev ett avstamp för utvecklingen av Kvibergs idrottsområde.

Tillgång till anläggningar är en viktig förutsättning för många föreningar. Förutom anläggningar gav idrotts- och föreningsnämnden föreningslivet stöd i form av olika bidrag på totalt 78 mkr. För att öka intresset för sin verksamhet genomförde föreningar lovverksamheter, prova på verksamhet och mindre arrangemang. I syfte att säkerställa ledarförsörjningen genomfördes ledarutbildning med cirka 350 ungdomar. Idrotts- och föreningsnämnden har delegation på och ansvar för bidrag till Studieförbunden och SISU (Idrottens bildningsförbund). Under 2011 fick nio studieförbund 29 mkr att dela på. SISU fick 2 mkr.

I kulturnämndens uppdrag ingår att stödja det fria kulturlivet. Under året gav nämnden därför 52,5 mkr i stöd till cirka 225 större och mindre organisationer och 93 stipendiater. Antalet besök hos dem som fick verksamhetsstöd uppgick till 772 000, varav 119 000 barn och unga. Nämnden möjliggjorde också genom stöd med 1,2 mkr digitalisering av sju biografier.

Fritidsverksamhet som riktar sig till unga flickor – ett angeläget utvecklingsområde

Fritidsverksamhet som vänder sig till unga flickor blev ett allt angelägnare område att utveckla. Hittills har killarna dominerat ungdomsverksamheterna, inte minst inom ungdomars fritid som bedrevs inom fem stadsdelar. Detta uppmärksammades och riktade verksamheter i dialog med flickorna pågick. Under året genomfördes Ladies Night på Radar 72 i SDN Östra Göteborg med 178 tjejer som hämtades och lämnades med buss för att öka tryggheten.

Arbetsstillfällena för unga arbetslösa

Under året fick 29 arbetslösa ungdomar anställning i sex månader i föreningar. Förutom arbete i föreningarna fick ungdomarna viss utbildning och kunde bidra vid större ungdomsarrangemang. Pojkarna dominerade beroende på att en större andel pojkar var arbetslösa. För andra året genomförde kulturnämnden kultursommarjobb för ungdomar. 94 ungdomar genomförde 500 uppträdande på gator och torg till glädje för en publik på 30 000.

Hjulet rullade vidare mot Liseberg och musik-evenemanget Way Out West växte

Göteborgshjulet som funnits i centrala Göteborg snurrade för sista gången på nyårsaftonen. Därefter flyttas hjulet till Lisebergs entré och blir en ny profil på nöjesfältet. Liseberg etablerade sig som en av de ledande och mest besökta nöjesparkerna i Europa. Bolagets verksamheter tog ytterligare steg mot åretruntverksamhet bland annat genom showerna som drog fulla hus. Totalt sett över hela året ökade parkens gästantal marginellt.

Tvådagarsfestivalen Way Out West, ett privat arrangemang i stadens parker, besöktes av 32 000 personer, en ökning med 28 procent. Evenemanget som är miljödiplomaterat placerade sig som ett av de större i Skandinavien. Inför 2012 utökas därför musikfestivalen till tre dagar.

Gäster/besökare 1 000-tal

	2009	2010	2011
Uthyrning av idrottsanläggningar (planer och hallar, timmar)	289	279	281
– varav sporthallar	133	131	137
Gästnätter vid idrottscuper	220	219	208
Simhallar	1 076*	913	1 006
Ullevi	503	200	188
Scandinavium	679	649	633
Liseberg, nöjesparken	3 100	2 881	2 900
– varav Jul på Liseberg	552	495	432
Stadsteatern	125	110	135
– varav barn och ungdomar	23	21	28
Pusterviksteatern	80	94	93
Konsthallen	38	35	38
Stadsbiblioteket	1 217	1 201	1 192
Stadsdelsbiblioteket	2 979	2 888	2 982
Musiebesök	648	605	649
– varav barn	140	127	200
Uthyrda fritidsbåtplatser, antal	7 241	7 287	7 143

* Centrala bad och stadsdelsbad.

Folkbiblioteken och museerna en av stadens viktigaste mötesplatser

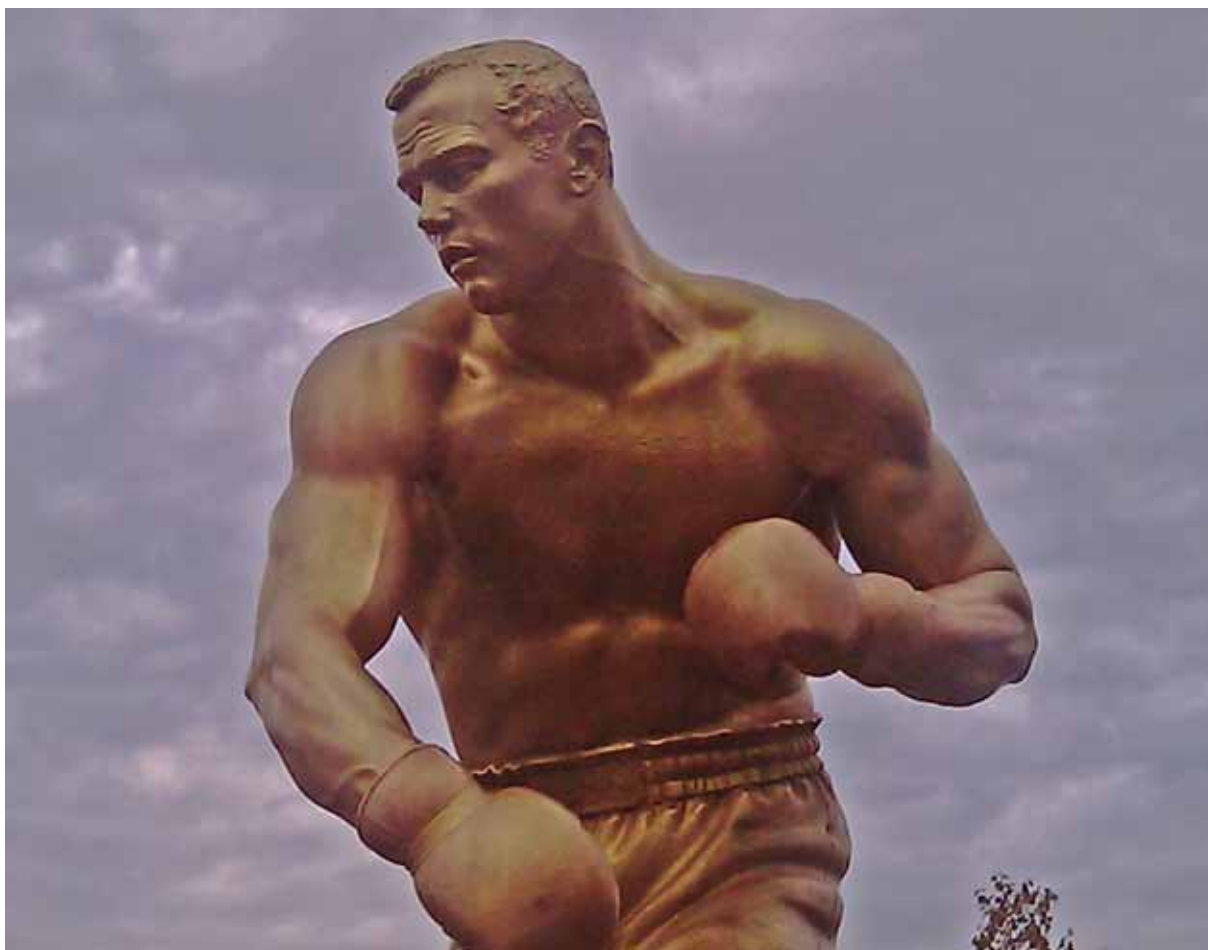
Folkbiblioteken, stadsbiblioteket och stadens 23 stadsdelsbibliotek, var fortfarande den mest besökta kommunala verksamheten. De nådde breda besöksgrupper och var därför en av stadens mest generationsöverskridande och integrationsfrämjande mötesplatser.

Sjöfartsmuseets nyrenoverade översta våning med nya utställningar invigdes i början av året. Förändringen har blivit succéartad med en ökning av besökare på runt 30 procent.

Även konstmuseet har haft en betydande ökning av besökare, cirka 10 procent. Den internationella satsningen på utställningen med verk av de mexikanska konstnärerna, Frida Kahlo och Diego Rivera samt också utställningen med verk av barnboksförfattaren och serie-tecknaren Jan Lööf bidrog starkt till ökningen.

Glädjande var också att andelen barn ökade bland museibesöken. På Sjöfartsmuseet utgjordes således hälften av besöken av barn.

Under året invigdes skulpturen ”Ingo – the champ”. Statyn är placerad vid Nya Ullevi och finansierad med medel ur stiftelsen Charles Felix Lindbergs donationsfond.

Mästaren. Statyn ”Ingo – the champ” invigdes under året.

Foto: Björn Johansson

Mångfald och integration

Göteborgs Stad arbetar medvetet och konsekvent för ökad mångfald och integration, med syftet att Göteborg ska vara en stad för alla. Det är ett långsiktigt arbete som kräver uthållighet och ett ständigt pågående arbete med att tänka nytt och ifrågasätta invanda mönster och tankesätt för att nå målen. Mänskliga rättigheter är utgångspunkten för stadens arbete.

Det finns betydande geografiska och sociala skillnader mellan invånare i staden. Trots aktivt arbete har skillnaderna ökat på senare tid. Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och utbildning är fokus för stadens integrationsfrämjande arbete.

Invånarna ska ges likvärdig service

Stadens förvaltningar och bolag arbetar långsiktigt med att främja förhållningssätt som innebär likvärdigt bemötande och icke-diskriminerande behandling av invånare hos såväl medarbetare som chefer. Som stöd i arbetet har kunskapsmaterial om mänskliga rättigheter och normkritiskt tänkande tagits fram. Ett hundratal anställda har under året deltagit i utbildning för att tillämpa materialet i sina organisationer. Riktade aktiviteter har även genomförts för stadens förvaltningsledningar.

Ökad integration förutsätter långsiktighet

Staden arbetar medvetet med att åstadkomma blandning i bostadsbeståndet i stadens olika delar, för att på så vis stimulera social rörlighet och ökad integration. Byggnad för att öka variationen av bostäder pågår bland annat i Frölunda, Högsbo och Länsmansgården. En god boendemiljö är en annan viktig fråga. Stadsdelarna och polisen har utvecklat samarbetet i syfte att bidra till trygga boendemiljöer. Dialog med invånarna är en förutsättning för framgång i arbetet.

Nyanlända flyktingar och invandrare ges extra stöd för att underlätta inträdet i arbetslivet och samhället i övrigt. Samhällsorientering på modersmålet och svenskutbildning med praktik är exempel på insatser som staden arbetat framgångsrikt med. Staden arbetar även med att förbättra nyanlända barn och ungas mottagande i skolan, så att goda förutsättningar för barnens lärande och utveckling kan ges.

Målet är att stadens anställda ska spegla befolkningssammansättningen på alla nivåer. Andelen chefer med utländsk bakgrund har ökat under året.

Råd för integration och samhällsgemenskap bildat

Göteborgs Stad har bildat ett fristående råd för integration och samhällsgemenskap som ska bidra till att utveckla stadens arbete och förse kommunledningen med

rekommendationer och förslag. Rådet har 16 medlemmar med bred erfarenhet och kunskap inom olika samhällssektorer. Rådet leds av Landshövdingen i Västra Götalands län. Inledningsvis inriktas arbetet på fyra teman: "policy och perspektiv på integration", "boende & civila samhället", "arbetsmarknad & vuxenutbildning" samt "barn och ungas uppväxtvillkor med särskilt fokus på skola".

Nationella minoriteter uppmärksammas allt mer

Göteborgs Stad arbetar för att lyfta fram och stärka de nationella minoriteternas rättigheter. Det sker bland annat genom att stadens kulturinstitutioner uppmärksammar de nationella minoriteterna i sitt programutbud och offentligt firande av minoriteternas nationaldagar. Dessutom har ett arbete inletts i samverkan med romska grupper för att förbättra romernas situation i Göteborg. Göteborgs Stad är numera finskt förvaltningsområde, vilket bland annat betyder utvidgade möjligheter för tillgång till finskspråkig service när det gäller barnomsorg, modersmålsundervisning, äldreomsorg och information på finska.

Staden har bildat ett samråd med företrädare för de nationella minoriteterna i Göteborg.

Den öppna staden

Den hittills största och mest framgångsrika HBTQ-festivalen i Göteborg genomfördes med stor delaktighet från stadens verksamheter. Många göteborgare besökte arrangemanget och deltog i festivalens seminarier och debatter.

Utmaningar

Att verka för en öppen och tolerant stad som medverkar till integration och social sammanhållning ställer krav på långsiktighet och uthållighet för att åtgärderna ska göra skillnad. Det förutsätter samordning och nära samarbete mellan stadens verksamheter, myndigheter, näringsliv och civilsamhället.

Jämställdhet

Göteborgs Stad är på riktigt god väg att utvecklas till förebild och föregångar i jämställdhet. Genom långsiktig satsning på arbetet med jämställdhetsintegrering ökar kvaliteten i den kommunala servicen.

Särskilt sakkunniga utvecklingsledare har rekryterats till stadsdelarna för att stödja arbetet med jämställdhet och mänskliga rättigheter. Bland annat påbörjades en kom-mungemensam insats för att utbilda processhandledare i frågor som rör jämställdhet, genus, likabehandling, HBTQ med mera. Sjutton förvaltningar och bolag på-började satsningen som fortsätter under 2012.

Den kommunala servicen kartläggs och studeras

De omfattande utbildningsinsatser som tidigare genom-förts har i många fall resulterat i ett aktivt och konkret arbete. Det gäller både det personalpolitiska arbetet och arbetet med fokus på de tjänster och den service som utförs. Som till exempel Stadsteatern som fortsätter sitt mångåriga jämställdhetsarbete med tydligt fokus både på det konstnärliga arbetet och på personalpolitiken. Andra exempel på insatser som kan nämnas är:

- Genusperspektiv i bedömningskriterierna för kul-turstöd.
- Jämn representation av föreläsare eftersträvas av bland annat BRG AB och SDF Majorna-Linné.
- Stadsbiblioteket gör genusmedvetna inköp av böcker och andra media.
- Flertalet stadsdelar har genomfört kartläggningar inom förskola, skola, äldreomsorg, socialtjänst, biståndsbedömning med mera.
- Text- och bildanalyser av internt och externt material samt analyser av hemsidor har genomförts i många organisationer, bland annat Göteborg & Co och miljö-förvaltningen.
- I SDF Lundby har ledningen genomfört lärandese-minarier och resultaten har sedan integrerats i förvalt-ningens lednings- och styrningsarbete.
- Utbildningsförvaltningen fortsätter utbildningssats-ningar med sikten på att bli världens mest jämställda gymnasieutbildning.
- Fastighetskontoret och idrott- och föreningsförvalt-ningen har tagit ytterligare steg genom att påbörja studier av resursfördelning med utgångspunkt från kön.

Jämställdhetsintegrerad planerings- och uppföljningsprocess

Arbetet med att jämställdhetsintegrera stadens plane-rings- och uppföljningsprocess, som inleddes 2010, fort-satte även under 2011. Genom att på ett systematiskt sätt efterfråga könsuppdelad statistik, konsekvensbedömning-ar och strategiska insatser understöds utvecklingen mot

jämställdhetsintegrerade verksamheter. Social resursför-valtning har tagit ytterligare ett steg i utvecklingsarbetet genom att integrera kön, ålder och etnicitet som underlag för styrning och beslut.

Under hösten har ett forskningsprojekt inletts som syftar till att utveckla arbetet med att mäta och följa upp kvalitativa resultat och effekter av jämställdhetsarbete i verksamheterna.

Sju utvecklingsprojekt delar på tre miljoner kronor

Sveriges Kommuner och Landsting beviljade 2011 medel till sju verksamhetsprojekt genom Program för Hållbar Jämställdhet. I ett projekt samverkar fyra stadsdelar för att säkerställa att äldreomsorgen behandlar äldre män och kvinnor på ett likvärdigt och jämställt sätt. Tre stadsdelar arbetar fram en metod för jämställdhetsintegrering av medborgardialogerna i staden. Göteborgs Stads Parke-rings AB arbetar för att öka tryggheten i anslutning till parkeringshus. Efter att en idéverkstad för allmänheten genomförts har buskar och träd klippts för att öka den upplevda tryggheten.

Idrotts- och föreningsförvaltningen påbörjade under hösten en studie av investeringsbidrag med fokus på jäm-ställd resursfördelning. Ett annat projekt som fick medel var Got Event som eftersträvar en jämställd evenemangs-verksamhet. För att nå målet påbörjades ett utvecklings-arbete av bolagets kundenkäter, synpunkter om service, säkerhet, upplevelser och restaurangverksamheten.

Nöje på lika villkor. Evenemangsverksamheten i Göteborgs Stad ska bli jämställd. Foto: Jorma Valkonen

Arbetsmarknadsinsatser

I linje med Göteborgs Stads prioriterade mål 2011 fokuserades arbetsmarknadsinsatserna på gruppen ungdomar, invandrare och personer med funktionsnedsättning. Samarbetet kring stadsdelsnämndernas insatser ökade.

Arbetslösheten i Göteborg var hög, räknat i antal personer som var öppet arbetslösa eller i åtgärder. Sammantaget låg den kring 8,5 procent i slutet av året. För 2012 innebär Arbetsförmedlingens prognos en liten höjning.

Feriejobb

Feriejobb för gymnasieungdomar omfattade 1 340 ferieanställningar, 48 procent pojkar och 52 procent flickor, där ungdomarna arbetat fyra veckor i stadens olika verksamheter. Av feriejobbarna var 37 procent utrikesfödda. Förutom jobben till gymnasieungdomar fick även elever i grundskolans nionde klass olika typer av kommunala ferieanställningar under sommaren. 1 193 av dessa ungdomar har haft en anställning, varav 51 procent flickor och 49 procent pojkar.

Forskning visar att ungdomar som haft feriearbete har lättare att etablera sig på arbetsmarknaden senare i livet, därför är insatsen särskilt viktig.

Upp!

Efter en trevande start 2010 var projektet i full drift under hela 2011. Arbetsmetoderna utvecklades successivt inom bland annat introduktion, guidning och material till den individuella karriärplaneringen. Verksamheten utvecklades framförallt utifrån den följeforskning som genomfördes men också deltagarnas röster påverkade Upp:s utformning.

Ett markant ökat inflöde av deltagare noterades under 2011, vilket var en effekt av ett mer målinriktat arbete med marknadsföring liksom ett tätare samarbete med bland annat stadsdelsnämnderna och Arbetsförmedlingen.

Under senare delen av hösten framfördes kritiska uppfattningar om Upp i media. Det uppdagades bland annat brister i Upp:s arbetsrutiner och projektet ansågs inte ha infriat de förväntade resultaten. Följden blev att projektet avslutas i förtid.

Stadsledningskontoret har tagit fram en avvecklingsplan där man fullföljer de åtaganden som man har gentemot deltagare i projektet, så att dessa inte drabbas av avvecklingen mer än nödvändigt.

FUNKTIONSHINDER

Offentligt skyddat arbete (OSA) – lag/enskilt

Under 2011 fanns det 390 platser för OSA, varav 190 var i arbetslag. Huvuddelen av de enskilda platserna

fanns inom äldreomsorg och förskola/skola. Under 2011 lämnade 5 personer sin OSA för ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. En förändring av verksamheten genomförs 2012 i syfte att öka genomströmningen av personer och ge fler möjlighet att gå vidare till annat arbete.

Personer med funktionsnedsättning – Trainee

Genom projektet Trainee fick personer med funktionsnedsättning ett specifikt stöd för att kunna vara en del av arbetslivet. Verksamheten har pågått sedan 2007. En heltidsanställd coach har kontinuerligt gett stöd till 55 personer under året, varav 61 procent kvinnor 39 procent män. Av dessa har 14 personer fått anställning 2011.

Jobb- och utvecklingsgarantin, Fas 3

Under året hade Arbetsförmedlingen och Göteborgs Stad en överenskommelse gällande 200 platser till personer i Fas 3. 167 personer fick chans till en sysselsättningsplats inom Göteborgs Stad. Arbetsområdena domineras av förskola/skola och äldreomsorg, men det finns också platser inom till exempel kulturområdet, fastighetsskötsel och park- och naturs gröna jobb.

Utmaningar för framtiden

Samverkan med förvaltningar och bolag inom arbetsmarknadsområdet behöver utvecklas och samordnas. Möjligheterna att få arbete i kommunen bör förbättras för människor med funktionsnedsättning och ungdomar.

Det är bekymmersamt att många unga inte fullföljer gymnasieskolan.

Organisationsutveckling och myndighetsutövning

I en organisation av Göteborgs Stads storlek krävs en ständig utveckling av organisationen för att anpassa den till de rådande förutsättningarna. En del av förändringarna motiveras utifrån effektivisering eller ett förändrat uppdrag andra utifrån en önskan om att göra organisationen tydligare och mer enhetlig.

När 2011 inleddes ritades Göteborgs organisationskarta om, och det berörde både stadsdelsförvaltningar, fackförvaltningar och bolag.

Stadsdelarna är numera tio till antalet

Den 1 januari 2011 började Göteborgs nya stadsdelsorganisation att gälla. Alla stadsdelar påverkades av organisationsförändringen på så vis att organiseringen av stadsdelarna numera är lika. Tanken är att färre stadsdelar ska göra det enklare att samordna verksamheterna och att större stadsdelar ska ge mer ekonomisk trygghet. Detta ska i sin tur ge förutsättningar för en ökad effektivitet som ska kunna komma invånarna till nytta, till exempel genom bättre service.

Vatten- och avloppsorganisationen förändras

Under hösten 2011 tog kommunstyrelsen ett inriktningsbeslut om ett samgående av kretsloppsnämnden och Göteborg Vatten. Syftet är att förbättra förutsättningarna för hanteringen av vatten- och avloppsfrågor inom Göteborgs Stad på kortare och längre sikt. Det slutliga beslutet kring organisationsförändringen väntas ske innan sommaren 2012.

Lokalförvaltningen är nybildad

Vid inledningen av 2011 gick MedicHus, lokalförsörjningsförvaltningen och delar av lokalsekretariatet ihop och bildar nu lokalförvaltningen. Lokalförvaltningen förvaltar, anpassar och bygger lokaler och boenden för Göteborgs Stads verksamheter. Förvaltningen är en av Sveriges största förvaltare av offentliga lokaler, med ansvar för över två miljoner kvadratmeter.

Göteborgs Hamn AB har förändrats

Den nya bolagsstrukturen har under 2011 etablerats i hamnkoncernen. Två av de tre nybildade terminalbolagen har överlåtits till externa terminaloperatörer. Roro-terminalen, Älvsborg Ro/ro AB, ska drivas av DFDS och C.Ports via ett gemensamt bolag så snart affären blivit godkänd av EU:s konkurrensmyndigheter. Ett beslut väntas i början av 2012. Bilterminalen drivs sedan i april 2011 av logistikföretaget Logent AB. Containerterminalen är den tredje och sista terminalen som överlåtits till

extern operatör. Sedan 4 januari 2012 drivs terminalen av APM Terminals Gothenburg AB.

Kollektivtrafiken är överflyttad till regionen

Västra Götalandsregionen har tagit över som regional trafikmyndighet. Det innebär att de, efter skatteväxling, hanterar all kollektivtrafik i regionen, även spårvagnstrafiken. Under 2012 fortsätter trafiknämnden att vara beställare av spårvagnstrafiken med GS Spårvagn AB som utförare, även om kostnadsansvaret flyttas till VGR. Senast 2013 måste ett nytt avtal tecknas där VGR ger Göteborgs Stad i uppdrag att bedriva spårvagnstrafik. Göteborgs Stad fortsätter att äga infrastrukturen för spårvagnstrafiken men finansieringen i form av kapitalkostnad eller leasingkostnad ligger på VGR/Västtrafik AB.

Myndighetsutövning ska vara saklig och rättvis

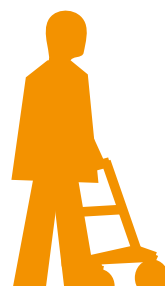
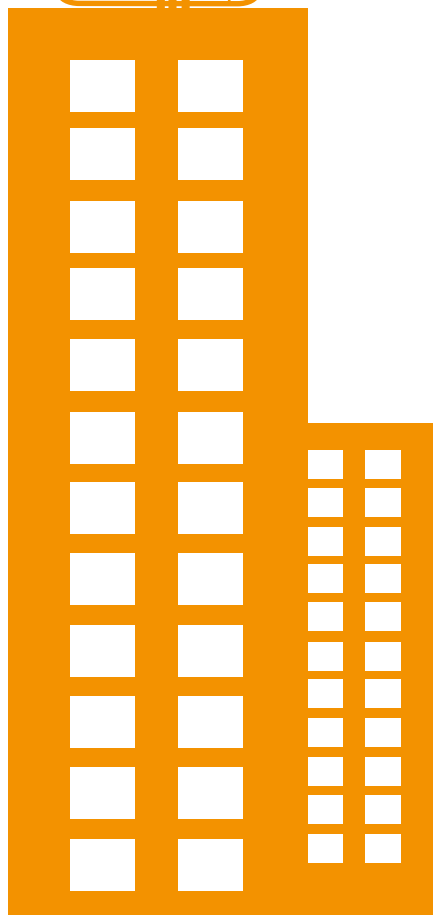
Myndighetsutövning kan innebära en rad olika saker för den enskilde. Beslut kan vara såväl betungande som gynnande. Under området myndighetsutövning lyfter kommunfullmäktiges budget särskilt fram rätten till en rättvis och saklig behandling, likabehandlingsprincipen och begriplig utformning av beslut och underlag. Samtliga stadens verksamheter bedriver myndighetsutövning i olika former.

Ett intensivt arbete

Arbetet med att säkerställa inriktningen i budget har under årets intensifierats, främst i stadsdelsnämnderna. Gemensamma datasystem och handböcker ökar förutsättningarna för en mer rättssäker dokumentation och uppföljning och praxisutvecklingen på respektive område studeras noggrant av de olika verksamheterna. Dessutom granskas till exempel utredningar genom system för intern kontroll.

Ökad likformighet till gagn för många

SDN-reformen med det minskade antalet stadsdelar har påverkat myndighetsutövningen i staden och gjort den mer likformig, bland annat genom gemensamma plattformar och utökade nätverk. Det arbete som pågår med att standardisera och likagöra processerna i staden är till gagn för både verksamhet, medarbetare och den enskilde göteborgaren.

3

GÖTEBORGS KOMMUN FINANSIELL ANALYS OCH RÄKENSKAPER

Med Göteborgs kommun avses nämnderna och finansförvaltningen, i huvudsak den skattefinansierade verksamheten. I detta block analyseras kommunens finansiella ställning och utveckling ur ett antal perspektiv. Här återfinns också de lagstadgade räkenskapsrapporterna med tilläggsupplysningar.

GÖTEBORGS KOMMUN

FINANSIELL ANALYS OCH RÄKENSKAPER

57 **Finansiell analys av Göteborgs kommun**

För att kunna analysera Göteborgs kommun används en speciell finansiell analysmodell. Viktiga inslag i den är trender och helhetsperspektiv. Analysen ska ge förutsättningar att bedöma organisationens kontroll över att kontanta in- och utflöden på kort och lång sikt hålls på en nivå som tillåter en kvalitativt god verksamhet.

62 **Finansiella nyckeltal – kommunen**

Ett antal finansiella nyckeltal redovisas över en femårsperiod. Här finns också kommunens skattesats.

63 **Vad används skattepengarna till?**

Här redovisas vad en "hundralapp" i kommunalskatt används till för verksamheter i kommunen. Det sker också en redovisning av vilka intäkter och kostnader kommunen hade under 2011.

64 **Finansiella positioner**

Göteborgs kommun har stora finansiella åtaganden genom en betydande upplåning för kommunens eget behov men också för att täcka bolagens behov. Under dessa avsnitt redovisas bland annat olika risker kring stadens åtaganden.

66 **Finansiell profil – en jämförelse med andra**

Här genomförs en analys med hjälp av en finansiell profil hur Göteborgs kommun de senaste åren har utvecklats finansiellt i förhållande till övriga kommuner i Västra Götalands län.

68 **Resultaträkning, balansräkning och kassaflödesanalys**

Kommunens finansiella rapporter redovisas på tre sidor.

71 **Noter – kommunen**

I avsnittet finns noterna till kommunens resultaträkning, balansräkning och kassaflödesanalys.

76 **Tillämpade redovisningsprinciper**

En viktig del för att leva upp till redovisningens uppgift, att utgöra ett relevant bedömnings- och beslutsunderlag, är att olika redovisningsprinciper redovisas på ett öppet och informativt sätt.

80 **Stadsdelsnämnder – ekonomiskt utfall**

Stadsdelsnämndernas ekonomiska utfall för året analyseras.

81 **Facknämnder – ekonomiskt utfall**

Här redovisas en kort analys av större facknämnders ekonomiska utfall.

82 **Drifts- och investeringsredovisning**

Drifts- och investeringsredovisning som enligt lagstiftningen skall finnas med i årsredovisningen. Dessa rapporter möjliggör en avstämning mellan den fastställda årsbudgeten och det verkliga utfall.

Finansiell analys av Göteborgs kommun

Göteborgs kommun redovisade 2011 ett positivt resultat med 411 mkr. I resultatet ingick jämförelsestörande engångskostnader på 786 mkr, som till största delen var hänförliga till infrastruktursatsningar.

Exkluderas engångsposterna, uppgick resultatet till 1 197 mkr. Samma resultatmått under 2010 var 1 479 mkr. Det innebär att det löpande driftsresultatet för kommunen mellan 2010 och 2011 försvagades med 282 mkr. Förklaringen var främst att nämndernas kostnader ökade snabbare än kommunens skatteintäkter.

Årets investeringar slutade på 1 438 mkr, vilket var en ökning med 78 mkr jämfört med 2010. Skattefinansieringsgraden av investeringarna uppgick till 82 procent. Detta innebär att merparten av investeringarna under året kunde finansieras med skatteintäkter. De resterande 18 procenten finansierades till stor del av försäljningsinkomster från exploateringar.

I detta avsnitt görs en djuplodande finansiell analys av Göteborgs kommun. Med Göteborgs kommun avses nämnderna och kommuncentrala poster, det vill säga den skattefinansierade verksamheten.

Modell för finansiell analys

För att kartlägga och analysera resultat, utveckling och ställning för Göteborgs kommun används en speciell finansiell analysmodell som utgår från fyra viktiga finansiella aspekter: Det finansiella resultatet, kapacitetsutvecklingen, riskförhållanden samt kontrollen över den finansiella utvecklingen.

Målsättningen är att utifrån dessa identifiera eventuella finansiella möjligheter och problem och därigenom försöka klargöra om kommunen har en god ekonomisk hushållning som föreskrivs i kommunallagen.

RK-modellen: Fyra aspekter vid finansiell bedömning

Vilken balans har kommunen haft över sina intäkter och kostnader under året och över tiden?

RESULTAT

Vilken kapacitet har kommunen att möta finansiella svårigheter på lång sikt?

KAPACITET

Föreligger några risker som kan påverka kommunens resultat och kapacitet?

RISK

Vilken kontroll har kommunen över den ekonomiska utvecklingen?

KONTROLL

RESULTAT OCH KAPACITET

Skatte- och nettokostnadsutvecklingen

Förändring i procent	2009	2010	2011
Skatteintäktsutveckling	2,5	6,1	3,6
Nettokostnadsutveckling	3,2	0,6	5,2

Skatteintäkterna ökade under 2011 med 3,6 procent.

Jämfört med 2010 var det en försvagning med 2,5 procentenheter, vilket i huvudsak förklaras av att det tillfälliga konjunkturstödet som tilldelades kommunerna 2010 inte längre finns kvar 2011.

Kommunens nettokostnader för verksamheten ökade från historiskt låga 0,6 procent under 2010 till 5,2 procent under 2011. Efter att ha bromsat kostnadsutvecklingen kraftigt under 2009 och första halvan av 2010 vände utvecklingen under hösten 2010. Därefter har kostnadsutvecklingen och personalvolymutvecklingen ökat och resulterat i en betydande nettokostnadsutveckling under 2011. Förklaringen till detta är att kommunen befinner sig i en planerad expansionsfas.

Årets resultat och jämförelsestörande poster

	2009	2010	2011
Årets resultat (mkr)	552	229	411
Årets resultat i relation till skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning (%)	2,5	1,0	1,7
Årets resultat exkl jämförelsestörande poster (mkr)	279	1 479	1 197
Årets resultat exkl jämförelsestörande poster i relation till skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning (%)	1,3	6,4	5,0

Kommunens resultat uppgick 2011 till 411 mkr, vilket jämfört med 2010 var en förbättring med 182 mkr.

I resultaten för 2010 och 2011 ingick dock stora jämförelsestörande engångskostnader på drygt två miljarder, merparten avsåg medfinansiering av infrastrukturkostnader. Exkluderas dessa engångskostnader uppgick resultatet under 2010 till 1 479 mkr och 2011 till 1 197 mkr. Det innebär att det löpande driftsresultatet för kommunen exklusive jämförelsestörande engångsposter försva-

gades med 282 mkr mellan 2010 och 2011. De viktigaste förklaringarna till detta var kostnaderna för verksamheten för första gången på flera år ökade snabbare än kommunens skatteintäkter.

Relateras årets resultat till skatteintäkterna redovisade kommunen under 2011 ett resultat på 1,7 procent. Exkluderas de jämförelsestörande engångskostnaderna på 786 mkr uppgick samma nyckeltal till 5,0 procent.

Generellt brukar ett resultat mellan 2 och 3 procent betraktas som god ekonomisk hushållning, eftersom ett sådant resultat ger utrymme för att över en längre tid skattefinansiera större delen av normal investeringsvolym i en kommun. Göteborg uppvisade under den senaste femårsperioden ett snitt på 2,3 procent. Om jämförelsestörande poster exkluderas uppgick måttet till 4,1 procent. Detta innebär att kommunen kan anses ha uppfyllt det krav som kommunallagen ställer på god ekonomisk hushållning.

Kommunen uppfyller också 2011 det lagstadgade balanskravet med ett resultat exklusive realisationsvinster på 252 mkr. Kommunen har sedan införandet år 2000 uppfyllt balanskravet under samtliga år.

Driftskostnadsandel (löpande kostnaders andel av skatteintäkter och kommunal ekonomisk utjämning)

procent	2009	2010	2011
Verks. intäkter och kostnader (netto)	95,6	90,3	90,9
Avskrivningar	3,3	3,3	3,2
Driftskostnadsandel före jämförelsestörande poster och finansnetto	98,9	93,6	94,1
Finansnetto	-0,2	0,0	0,9
Driftskostnadsandel efter finansnetto	98,7	93,6	95,0
Jämförelsestörande poster (netto)	-1,3	5,4	3,3
Driftskostnadsandel	97,4	99,0	98,3

En grundläggande förutsättning för att uppnå och vidmakthålla en god ekonomisk hushållning är att balansen mellan löpande intäkter och kostnader är god. Ett djuplodande mått på denna balans är driftskostnadsandel, som innebär att samtliga löpande kostnader inklusive finansnetto relateras till skatteintäkter inklusive kommunalekonomisk utjämning. Redovisas en driftskostnadsandel under 100 procent har kommunen en positiv balans mellan löpande kostnader och intäkter. Generellt brukar en driftskostnadsandel på 97–98 procent betraktas som god ekonomisk hushållning eftersom då klarar de flesta kommuner av att över en längre tidsperiod finansiera sina reinvesteringar och nödvändiga nyinvesteringar.

När Göteborgs kommuns driftskostnadsandel analyseras, framgår det att nettot av verksamhetens intäkter och kostnader under 2011 tog i anspråk 90,9 procent av skatteintäkterna, en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med 2010.

Vidare tog avskrivningarna i anspråk 3,2 procent, vilket var marginellt lägre än föregående år. Avskrivningarna är kommunens periodiserade kostnader för investeringar.

Finansnettot hamnade på 0,9 procent, vilket innebär att

de finansiella kostnaderna var större än de finansiella intäkterna under 2011. Det var en försvagning jämfört med föregående år, då de finansiella intäkterna var lika stora som finansiella kostnaderna. Förklaringen till försvagning under 2011 var en ökad långfristig skuldsättning.

Detta innebär att kommunens nettokostnader och finansnetto exklusive jämförelsestörande engångsposter tog i anspråk 95,0 procent av skatteintäkterna. Jämfört med 2010 var det en försvagning med 1,4 procentenheter, vilket förklarades av främst en kraftigt ökad kostnadsutveckling.

De jämförelsestörande engångsposternas andel av skatteintäkterna uppgick till 3,3 procent under 2011, jämfört med 5,4 procent under 2010.

Totalt tog kommunens kostnader i anspråk 98,3 procent av skatteintäkterna under 2011. Detta var en förbättring med 0,7 procentenheter jämfört med 2010, vilket förklaras enbart av de jämförelsestörande kostnaderna minskade från 1 250 mkr under 2010 till 786 mkr under 2011.

Årets investeringar

	2009	2010	2011
Investeringsvolym (mkr)	1 444	1 360	1 438
Investeringsvolym/bruttokostnader (%)	5	5	5
Investeringar/avskrivningar (%)	202	177	187

Göteborgs kommuns samlade investeringsvolym under 2011 uppgick till 1 438 mkr, vilket var en något högre volym jämfört med 2010. I förhållande till kommunens bruttokostnader investerade kommunen för 5 procent under 2011, vilket är en genomsnittlig volym i förhållande till riket.

Skattefinansieringsgraden av investeringar

procent	2009	2010	2011
Skattefinansieringsgraden av investeringar	88	73	82

Skattefinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med de skatteintäkter som återstår när den löpande driften är finansierad. 100 procent innebär att kommunen kan skattefinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Skattefinansieringsgraden under 2011 hamnade på 82 procent. Detta innebär att av en investeringsvolym på 1 438 mkr kunde 1 179 mkr finansieras med skatteintäkter. De resterande 259 mkr finansierades till stor del med försäljningsinkomster från främst exploateringar. Detta innebär i förlängningen att kommunens långsiktiga handlingsberedskap kunde hållas oförändrad under 2011.

RISK – KONTROLL

Likviditet ur ett riskperspektiv

procent	2009	2010	2011
Kassalikviditet	93	109	129

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga betalningsberedskap. En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Kommunens kassalikviditet har under senare år förbättrats. Vid årsslutet 2011 uppgick den till starka 129 procent, vilket dock inte var ett rättvisande värde för den löpande genomsnittliga kassalikviditeten under året. Den låg på något lägre nivåer i genomsnitt under året.

Kommunens likviditet påverkas liksom soliditeten av vidareutlåningen till de kommunala bolagen. I princip kan dock konstateras att kommunen de senaste åren ur ett riskperspektiv har haft en sådan nivå på kassalikviditeten att kommunen i kort och medellångt finansiellt perspektiv inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella betalningstoppar.

Soliditet enligt balansräkningen

procent	2009	2010	2011
Soliditet	19	19	19
Tillgångsförändring	9	2	3
Förändring av eget kapital	9	3	6
Soliditet exklusive upplåning som sker för bolagens behov	40	41	41

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ju högre soliditet, desto starkare långsiktig finansiell handlingsberedskap har kommunen.

Kommunens officiella soliditet enligt balansräkningen förblev oförändrad mellan 2010 och 2011. Den låg på 19 procent för båda åren. Det var tredje året i följd som kommunens soliditet förblev oförändrad.

Göteborgs kommuns soliditet påverkas dock till viss del av kommunens vidareutlåning för att täcka bolagens lånebehov. Exkluderas vidareutlåningen i balansräkningen uppgick soliditeten till 41 procent under 2011, samma som under 2010. Det är denna soliditet som bör användas när man jämför med de flesta andra kommunerna i Sverige. Här ligger genomsnittet i Sverige på cirka 50–55 procent.

Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser

procent	2009	2010	2011
Soliditet inkl samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	–10	–8	–10

Ett annat soliditetsmått som har blivit allt vanligare när kommuner jämförs är att inkludera kommunens pensionsförpliktelser som är äldre än 1998 och ligger utanför balansräkningen. Görs detta för Göteborgs kommun, uppgick soliditeten till –10 procent jämfört med –8 procent under 2010. Försvagningen på 2 procentenheter var enbart hänförlig till att pensionsförpliktelser som är äldre än 1998 ökade ganska kraftigt mellan 2010 och 2011. Den största förklaringen till detta var en förändrad diskontingsränta. Genomsnittet för ovanstående soliditetsmått ligger bland svenska kommuner på cirka 5–7 procent.

Skuldsättningsgrad

procent	2009	2010	2011
Total skuldsättningsgrad	81	81	81
– varav avsättningsgrad	5	8	9
– varav kortfristig skuldsättningsgrad	30	27	20
– varav långfristig skuldsättningsgrad	47	46	52

Av kommunens totala tillgångar har 81 procent finansierats med främmande kapital. Detta brukar benämnas skuldsättningsgrad och är soliditetens motsats. Av de 81 procenten utgör 52 procentenheter långfristiga räntebärande skulder. Dessa har dock under de senaste åren tagit en allt mindre del av den totala skuldsättningen, vilket har varit positivt för kommunens finansnetto. Under 2011 skedde dock ett trenderbrott, då kommunens egna långfristiga skulder ökade för första gången på flera år.

Finansiella nettotillgångar

mkr	2009	2010	2011
Finansiella nettotillgångar	–4 658	–3 533	–3 173

I måttet finansiella nettotillgångar ingår alla finansiella tillgångar och skulder i balansräkningen som kommunen beräknas omsätta på 10–20 års sikt, nämligen finansiella anläggningstillgångar, omsättningstillgångar, samt kort- och långfristiga skulder. Måttet är viktigt, eftersom det speglar den finansiella handlingsberedskap som ligger nägonstans mellan de kortsiktiga likviditetsmåten och det långsiktiga soliditetsmålet. Måttet eliminerar också ef-

fekterna av kommunens upplåning för bolagens räkning, den så kallade internbanken, vilket ger en mer rättvis bild av kommunens finansiella handlingsutrymme.

De finansiella nettotillgångarna förbättrades under 2011 med 360 mkr. De uppgick till –3 173 mkr vid årets slut, vilket innebär att kommunens skulder översteg kommunens likvida medel och fordringar. Detta är dock inget ovanligt bland svenska kommuner.

Måttet finansiella nettotillgångar har blivit allt starkare under de tre senaste åren. En stor del av förbättringen är dock av tillfällig karaktär, då kommunens utbetalningar de kommande åren till Västsvenska paketet och andra infrastruktursatsningar kommer att försvaga de finansiella nettotillgångarna med minst 1,5 miljarder.

Pensionsåtagande

mkr	2009	2010	2011
Avgiftsdel, placeras av anställda	428	452	472
Långfristig pensionsavsättning	1 146	1 169	1 332
Ansvarsförbindelse tidigare pensions-system	8 812	8 474	9 354
Pensionsåtagande	10 386	10 095	11 158
Särskild löneskatt	2 520	2 449	2 707
Pensionsåtagande och löneskatt	12 906	12 544	13 865

Kommunens totala åtagande för pensioner inklusive löneskatt uppgick 2011 till 13,9 miljarder, varav 11,6 miljarder avser åtaganden som är äldre än 1998. Denna del av pensionsåtagandet redovisas inte i balansräkningen enligt kommunal redovisningslag, utan är upptagen som en ansvarsförbindelse.

Kommunens pensionskostnader inklusive löneskatt under 2011 uppgick till 1 365 mkr. Jämfört med 2010 ökade dessa med 298 mkr. I kostnaderna för 2011 ingick bland annat utbetalning av pension från pensionsförpliktelserna i ansvarsförbindelsen med 382 mkr, avgiftsbestämt pensionssparande med 477 mkr samt avsättning till förmånsbestämd ålderspension (FÅP) med 64 mkr. Till detta kommer löneskatt med 266 mkr.

När det gäller ökningen på pensionsavsättningen inklusive löneskatt på 202 mkr, härrör sig 150 mkr från förändrad diskonteringsränta. Då de långa statsobligationsräntorna ligger på historiskt låga nivåer och bedöms komma att förbli så under en längre period, fattades beslut av Ripskommittén att diskonteringsräntan skulle sänkas med 0,75 procentenheter.

För pensionerna äldre än 1998 som redovisas som ansvarsförbindelsen innebär den förändrade diskonteringsräntan en ökning med 812 mkr inklusive löneskatt. Exklusive denna förändring ökade ansvarsförbindelsen med 282 mkr.

Inlösen av pensionsförpliktelse inom ansvarsförbindelsen har gjorts under 2001 och 2002 med totalt 680 mkr. Detta påverkar dock marginellt vid jämförelse mot andra kommuner.

Kommunalskatt

År 2011 var den totala kommunalskatten i Göteborg 32,00 procent av den kommunalt beskattningsbara förvärvsinkomsten. Den primärkommunala skatten var 21,55 procent medan landstingsskatten till Västra Götalandsregionen var 10,45 procent.

I de tretton kommunerna i Göteborgsregionen (GR) varierade den primärkommunala skattesatsen under 2011 mellan 20,49 procent i Partille till 22,80 procent i Lilla Edet. Göteborg hade med sina 21,55 procent den sjunde lägsta skatten bland GR-kommunerna. Sedan 2009 har den kommunala skattesatsen bland GR-kommunerna ökat med cirka 5 öre.

Budgetutfall

Jämfört med budget redovisade kommunen ett överskott på 411 mkr, då kommunen för 2011 budgeterade ett nollresultat. 159 mkr av överskottet beror på reavinster i samband med försäljningar medan resterande del av överskottet, 252 mkr, är hänförbart till den löpande verksamheten.

Avvikelsen var i sig liten, men om hänsyn också tas till att resultatet belastats med jämförelsestörande poster sammantaget 786 mkr är budgetavvikelsen i den löpande verksamheten i realiteten betydligt större. Förklaringarna till avvikelsen i verksamheten består visserligen av såväl negativa som positiva avvikelser i förhållande till vad som hade budgeterats, men de viktigaste förklaringarna till den positiva avvikelsen mot budget under 2011 var skatteintäkternas utveckling under året samt att kommunen trala reservationer för att till exempel möta nämndernas användning av eget kapital och ökat försörjningsstöd inte behövde tas i anspråk.

Bedömningarna av kommunens finansieringsförsättningar i budgeten gjordes i en tid som präglades av stor prognososäkerhet avseende konjunkturons utveckling och skatteintäkternas utveckling underskattades i budgetåtagandena.

Prognossäkerhet och budgetföljsamhet

En god prognossäkerhet innebär att kommunen har goda förutsättningar till att anpassa sig efter förändrade förutsättningar under året. En prognosavvikelse under 1 procent av kostnadsomslutningen innebär en god prognossäkerhet. Budgetföljsamhet är ett annat mått på kommunens finansiella kontroll. Budgetavvikelsen bör teoretiskt ligga så nära noll som möjligt.

Med anledning av de kraftiga svängningarna i de ekonomiska omvärldsförutsättningarna har bedömningarna kring den ekonomiska utvecklingen under 2011 varit fortsatt svåra, dock inte på samma sätt som när finans-krisen var som värst. Kommunen kunde därför redan under våren konstatera att de underliggande marginalerna under 2011 skulle rymma en hög kostnadsutveckling och även möjligheter att göra en del centrala avsättningar för framtida åtaganden. Prognoserna över kommunens ekonomi har därmed varit relativt stabila under framförallt andra halvan av 2011 och prognossäkerheten får därmed betraktas som mycket god under rådande omständigheter.

Nämndernas sammantagna slutliga resultat i bokslutet översteg budget, men överensstämde väl med den prognosen som lämnades i oktober. Dock förekom prognosavvikelser för enskilda nämnder.

Sammanfattande kommentar

Göteborgs kommun har under de två senaste åren redovisat goda resultatnivåer exklusive jämförelsestörande engångsposter.

Förklaring till detta var att under 2010 drogs kostnadsutvecklingen ner kraftigt som en följd av finanskrisen och prognoser om kraftigt fallande skatteintäkter. Utfallet blev dock ett annat. Den samlade effekten av att staden höjde skatten med 25 öre, regeringen tillförde kommunsektorn tillfälligt konjunkturstöd samt en överraskande förbättring av konjunkturläget medförde att 2010 gav ett starkt finansiellt resultat.

Trots en hög kostnadsutveckling i verksamheten under 2011, kunde kommunen tack vare en stabil finansieringsutveckling behålla ett relativt starkt resultat. Det skedde dock en försvagning med nästan 300 mkr mellan 2010 och 2011, eftersom kostnaderna för verksamheten ökade snabbare än kommunens skatteintäkter.

Denna utveckling beräknas även fortsätta under 2012. Kostnadsutvecklingen kommer enligt prognoserna att vara närmare dubbelt så hög som finansieringsutvecklingen, vilket därmed får till följd att de ekonomiska marginalerna krymper ytterligare. Utvecklingen är i linje med ambitionerna i fullmäktiges budget 2012 och sker inom ramen för ekonomisk balans under 2012. Den är dock inte långsiktigt hållbar från 2013 och framåt, utan kostnadsutvecklingen måste dämpas för att rymmas inom den prognostiserade finansieringsutvecklingen.

Finansiella nyckeltal – kommunen

	Bokslut 2007	Bokslut 2008	Bokslut 2009	Bokslut 2010	Bokslut 2011
RESULTAT – KAPACITET					
Skatteintäktsutveckling	6,3 %	3,7 %	2,5 %	6,1 %	3,6 %
Nettokostnadsutveckling exkl. jämförelsestörande poster	7,1 %	7,8 %	3,2 %	0,6 %	5,2 %
Driftskostnadsandel	95,3 %	98,7 %	97,4 %	99,0 %	98,3 %
varav verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	91,0 %	94,7 %	95,6 %	90,3 %	90,9 %
varav planenliga avskrivningar	3,0 %	3,0 %	3,3 %	3,3 %	3,2 %
varav finansnetto	0,3 %	0,3 %	-0,2 %	0,0 %	0,9 %
varav jämförelsestörande engångsposter	1,0 %	0,7 %	-1,3 %	5,4 %	3,3 %
Årets resultat / skatteintäkter och kommunal. ekon. utjämning	4,8 %	1,3 %	2,5 %	1,0 %	1,7 %
Årets resultat exkl. jämför. poster / skatteint. och kom. ek. utjäm.	5,8 %	2,0 %	1,3 %	6,4 %	5,0 %
Skattefinansieringsgrad av årets investeringar	110 %	50 %	88 %	73 %	82 %
Investeringar / bruttokostnader	6 %	7 %	5 %	5 %	5 %
Investeringar / avskrivningar	236 %	286 %	202 %	177 %	187 %
Soliditet enligt balansräkningen	19 %	19 %	19 %	19 %	19 %
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser	-13 %	-12 %	-10 %	-8 %	-10 %
Total skuld- och avsättningsgrad	81 %	81 %	81 %	81 %	81 %
varav avsättningsgrad	5 %	5 %	5 %	8 %	9 %
varav kortfristig skuldsättningsgrad	24 %	27 %	30 %	27 %	20 %
varav långfristig skuldsättningsgrad	52 %	49 %	46 %	46 %	52 %
Primärkommunal skattesats	21,55	21,30	21,30	21,55	21,55
RISK OCH KONTROLL					
Kassalikviditet	76 %	72 %	93 %	109 %	129 %
Finansiella nettotillgångar (mkr)	-4 178	-4 655	-4 658	-3 533	-3 173
Nettolåneskuld (mkr)	-2 954	-3 358	-2 112	-1 549	-1 929

DEFINITIONER

DRIFTSKOSTNADSANDEL = löpande kostnader i % av skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning

SKATTEFINANSIERINGSGRADEN AV INVESTERINGARNA = (resultat före extraordinära poster + avskrivningar) / nettoinvesteringar

KASSALIKVIDITET = (kortfristiga fordringar + kortfristiga placeringar + kassa och bank) / kortfristiga skulder

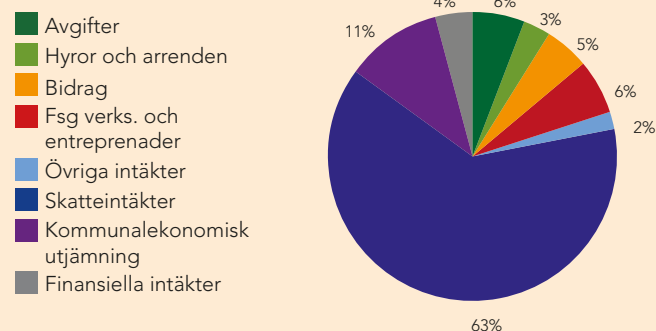
FINANSIELLA NETTOTILLGÅNGAR = (finansiella anläggningstillgångar + omsättningstillgångar) – (kortfristiga + långfristiga skulder)

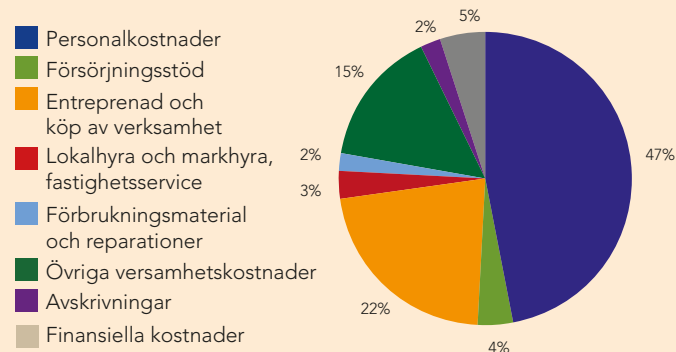
Vad används skattepengarna till?

	kr
Politik och revision	1
Kultur och fritid	4
varav förskoleverksamhet	2
varav fritidsverksamhet	2
Utbildning	40
varav förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	14
varav grundskola inklusive förskoleklass	18
varav sarskola	1
varav gymnasieskola	6
varav vuxenutbildning	1
Vård och omsorg	46
varav vård, omsorg och insatser enligt SoL och HSL	21
varav insatser enligt LSS och LASS	10
varav missbruksvård för vuxna	2
varav barn- och ungdomsvård, totalt	5
varav ekonomiskt bistånd	6
Arbetsmarknad och flyktingmottagning	1
Infrastruktur, skydd	5
varav gator, vägar och parkering	2
varav räddningstjänst	2
Affärsverksamhet inkl kommunikationer	3

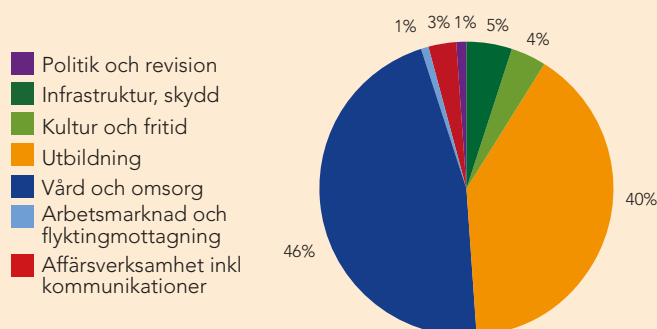
Kommunens intäkter 2011

Kommunens kostnader 2011

100-lappen

Finansiella positioner

Kommunens och bolagens externa upplåning uppgick vid årsskiftet 2011 till 37,4 miljarder, en ökning med 0,4 miljarder i jämförelse med 2010. Den genomsnittliga återstående löptiden på den samlade externa låneskulden uppgick vid årsskiftet till 2,62 år och räntebindningen till i genomsnitt 3,20 år.

Kommunens nettolåneskuld har ökat med 380 miljoner. Den uppgick per den 31 december till 1,9 miljarder.

Kreditbetygen har bibehållits på en fortsatt mycket hög nivå. Kreditbetyget från Moody's är sedan 2006 det högsta möjliga, Aaa, och från Standard & Poor's sedan 2007 det näst högsta, AA+. Båda betygen har stabila utsikter.

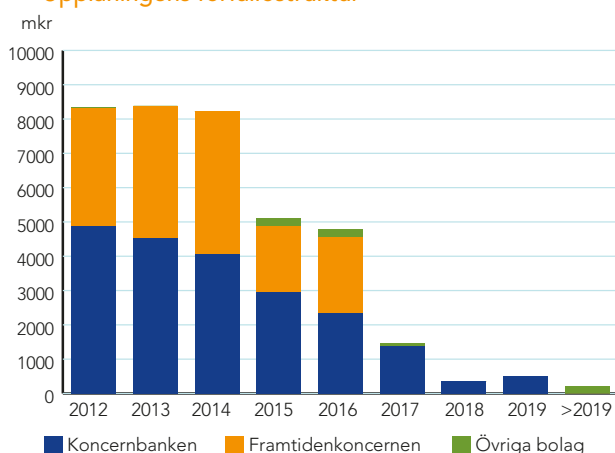
Finanspolicy för Göteborgs Stad

Stadens finanspolicy, som är beslutad av kommunfullmäktige, fastlägger riktlinjer och riskramar för stadens och dess helägda bolags finansiella verksamhet. De risker som regleras är bland annat finansieringsrisk, ränterisk och motpartsrisk. Samtliga riktlinjer i finanspolicyen uppfylldes vid årsskiftet.

Upplåning

Kommunens och bolagens externa upplåning uppgick vid årsskiftet till 37,4 miljarder, en ökning med 0,4 miljarder i jämförelse med 2010. Den genomsnittliga återstående löptiden på den samlade låneskulden uppgick vid årsskiftet till 2,62 år och räntebindningen till i genomsnitt 3,20 år. Den totala låneskulden fördelas på upplåning via enheten för Finans (21,0 miljarder), Framtidenkoncernen (15,6 miljarder) och lån upptagna av bolagen utanför internbanken (0,8 miljarder). Den skattefinansierade verksamhetens del av skulden, nettolåneskulden, uppgick till 1,9 miljarder, cirka 5,1 procent av den totala upplåningen.

Upplåningens förfallostruktur

Hög kreditvärdighet

Kreditvärderingsinstitutet Moody's och Standard & Poor's har under året bekräftat kommunens starka kreditvärdighet. Kommunens kreditbetyg är från Moody's sedan 2006 det högsta möjliga, Aaa, och från Standard & Poor's sedan 2007 det näst högsta, AA+. Båda betygen har stabila utsikter.

Ratingbetygen underlättar för staden att få tillgång till den svenska och internationella kapitalmarknaden. Faktorer som lyfts fram som positiva i analyserna är förutsägbarhet i den ekonomiska utvecklingen, en dynamisk lokal ekonomi med stabila utsikter, stark finansiell styrning med flexibilitet i budgeten i förhållande till omvärlden och god likviditetsberedskap. Bland riskerna nämns stora investeringar både i bolags- och nämndsektorn som påverkar skuldsättningsgraden.

Nettolåneskulden

Kommunens nettolåneskuld definieras som internbankens upplåning minskad med vidareutlåning till bolagen och den likviditet som tillfälligt placerats i marknaden. Vid utgången av 2011 uppgick nettolåneskulden till 1,9 miljarder, en ökning från 2010 med cirka 0,4 miljarder. Ökningen av nettolåneskulden beror till stor del på regleringen av 2009 års slutavräkning av kommunalskattemedel.

Några utbetalningar för Västsvenska paketet skedde inte under 2011. Detta kommer huvudsakligen att ske under 2012 och 2013. Beloppet uppgår till 1,7 miljarder och kommer sannolikt att påverka nettolåneskulden.

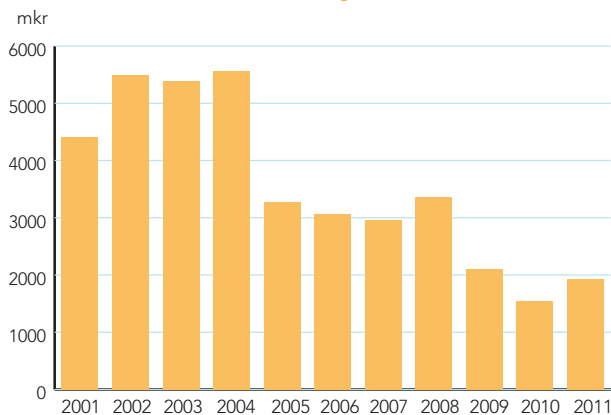
Prisskillnaden mellan långa och korta löptider på lån är fortsatt stor.

Räntekostnaden för nettolåneskulden uppgick till 75,1 miljoner och belastar skattekollektivet. En ökning som beror på stigande räntor och ökad nettolåneskuld. Den genomsnittliga upplåningsräntan under året var 3,66 procent inklusive kostnader för räntesäkring.

Nettolåneskulden är skyddad mot räntepågångar med räntetak och ränteswappar. Strikenivåerna för räntetaken varierar mellan 2,50 till 4,00 procent. För fastränteswapparna är nivåerna mellan 2,16 till 2,90 procent. Den genomsnittliga räntebindningen skall ligga i intervallet

Nettolåneskuldens utveckling 2001–2011

2–5 år. Vid årsskiftet var den genomsnittliga räntebindningen 3,95 år.

Motpartsrisk

Kommunen är genom derivatavtal utsatt för en risk att en motpart inte kan fullgöra sina förpliktelser. Motparterna är både svenska och internationella banker. Beräknat på affärsvolym fanns 24 procent av motpartsrisken hos lägst AA ratade motparter och 100 procent av risken hos lägst A2 ratade motparter. Andelen AA ratade motparter beror på den fortsatta nedgraderingar i banksektorn.

Kommunens borgensåtagande

Kommunen tecknar i vissa fall borgen för lån till de kommunägda bolagen, men även för andra externa verksamheter.

Kommunens samlade borgensåtagande för lån uppgick 2011-12-31 till 1 578 miljoner, vilket är en minskning med 298 miljoner i förhållande till 2010. Minskningen kan i huvudsak härledas till de egna kommunala bolagen. Borgen för föreningar ökade med 32 miljoner under året. Borgensramen för idrotts- och föreningsnämnden uppgår till 250 miljoner.

Utöver borgen för lån tecknar kommunen även borgen för pensionsåtagande hos vissa kommunala bolag, kommunalförbund och stiftelser, som inte säkerställts genom andra pensionslösningar. Det totala borgensåtagandet för pensionsåtagande uppgick vid årsskiftet till 814 mkr en ökning med 78 miljoner i förhållande till 2010.

Göteborgs kommun har inte infriat några borgensåtaganden under 2011.

Kommunens samlade borgensåtagande för lån

Ändamål (mkr)	2009	2010	2011
Övriga egna bolag	1 204	1 134	776
Småhus, bostadsrätter	12	10	8
Stiftelser	586	576	606
Föreningar	138	154	186
Övrigt	3	2	2
Totalt	1 943	1 876	1 578

Finansiell profil – jämförelse med andra

En viktig dimension när det gäller att styra en kommun är att jämföra med andra kommuner. Ett verktyg för finansiell jämförelse är den finansiella profilen som är framtagen av Kommunforskning i Västsverige. I detta avsnitt används profilen för att jämföra Göteborg med övriga kommuner i Västra Götalands och Hallands län. Den analyserade perioden avser 2008–2010 på grund av att 2011 års profil ännu inte finns tillgänglig, utan den görs först efter sommaren.

Vad är den finansiella profilen?

Den finansiella profilen, som återfinns längst ner på nästa sida, är konstruerad som ett polärtdiagram. Till skillnad från den traditionella finansiella analysen i årsredovisningen, som huvudsakligen beskriver utvecklingen över tiden, fokuserar den finansiella profilen på att analysera var en kommun eller ett landsting befinner sig finansiellt och hur utvecklingen gestaltat sig i förhållande till andra kommuner/landsting i ett avgränsat urval. I Göteborgs kommuns fall görs jämförelsen i förhållande till övriga kommuner i Västra Götalands och Hallands län.

Profilen innehåller åtta nyckeltal redovisade på åtta axlar. De tas fram för samtliga enskilda kommuner som ingår i den studerade kommungruppen. Nyckeltalen poängsätts sedan enligt normalfördelningskurvan med skalan 1 till 5, där en 5:a är högsta värde och en 1:a lägsta värde. Detta innebär att en koncentration av värdena finns runt 3 poäng.

Profilen innehåller också fyra axlar som ska ge en samlad bedömning av fyra viktiga finansiella perspektiv för en kommun eller ett landsting. Varje perspektiv/axel är summan av de fyra nyckeltal som ligger närmast intill axeln. Detta innebär att varje nyckeltal i den finansiella profilen ingår i två perspektiv. Samtliga fyra nyckeltal väger lika tungt i bedömningen.

I analysen nedan berörs inledningsvis de viktigaste nyckeltalen. Avslutningsvis gör en sammanfattande bedömning av Göteborgs kommuns finansiella ställning och utveckling jämfört med kommunerna i Västra Götalands och Hallands län.

Resultat före extraordinära poster

En grundläggande förutsättning för att uppnå och vidmakthålla en god ekonomisk hushållning är att balansen mellan löpande intäkter och kostnader är god. Ett mått på balansen mellan de löpande intäkterna och kostnaderna är resultat före extraordinära poster. Detta resultat innehåller alla kommunens löpande kostnader och intäkter och bör i förhållande till verksamhetens kostnader ligga runt 2 procent över en längre tidsperiod. Detta för att kommunen skall kunna bibehålla sin kort- och långsiktiga handlingsberedskap.

För nyckeltalet ”resultat före extraordinära poster i för-

hållande till verksamhetens bruttokostnader”, redovisade Göteborg ett förbättrat resultat mellan 2008 och 2010 med 4,3 procentenheter från 1,0 procent till 5,3 procent. Motsvarande genomsnittlig förändring för kommunerna i Västra Götaland och Halland var en förbättring med 1,3 procentenheter från 0,7 procent till 2,0 procent. Göteborg hade dock under 2010 en stor engångskostnad för Västsvenska paketet på 1,2 miljarder. Den har placerats som extraordinär kostnad för att inte störa resultatjämförelserna mot andra kommuner i länen.

Göteborg hade under 2010 det sjunde starkaste resultatet i länen. Detta innebar en 4:a i den finansiella profilen, vilket var en förbättring jämfört med 2008 och 2009, då kommunen fick 3:or.

Skattefinansieringsgrad av investeringarna

När den löpande driften har finansierats, bör en så stor andel av skatteintäkterna återstå att större delen av investeringarna kan finansieras med skatteintäkter. Detta mäts genom nyckeltalet ”skattefinansieringsgrad av investeringarna”. Redovisas ett värde hos nyckeltalet på 100 procent eller mer, innebär det att kommunen kan skattefinansiera samtliga investeringar som genomförts under året. Detta stärker då kommunens finansiella handlingsutrymme. Allt över 100 procent kan användas till att amortera av kommunens skulder och/eller stärka likviditeten.

För länens kommuner i genomsnitt uppgick genomsnittlig skattefinansieringsgrad under 2008–2010 till 98 procent. Den genomsnittliga skattefinansieringsgraden för Göteborg uppgick under samma period till 104 procent, vilket innebar att Göteborg i jämförelse med länens snitt låg på en genomsnittlig skattefinansieringsgrad sett över hela perioden.

Vad gäller skattefinansieringsgraden av investeringar, förbättrade Göteborg i den finansiella profilen sin poäng från 2:a under 2008 och 2009 till 4:a under 2010.

Skattesats

Göteborgs kommun höjde under 2010 sin skatt med 25 öre och den uppgick efter höjningen till 21,55 kr. Det var 17 öre lägre än den genomsnittliga skattesatsen bland Västra Götalands och Hallands kommuner som uppgick till 21,72 kronor under 2010. Detta innebar att kom-

munen fick en 3:a i den finansiella profilen, vilket var en försvagning jämfört med 2009, då kommunen hade en 4:a. Den genomsnittliga skattesatsen i länen ökade under perioden, från 21,60 kronor till 21,72 kronor.

Kassalikviditet

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga betalningsberedskap. En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

År 2008 uppgick Göteborgs kassalikviditet till 72 procent. Under 2009 förbättrades den till 93 procent, för att 2010 förbättras ytterligare och uppgå till 109 procent. Den genomsnittliga kassalikviditeten bland kommunerna i länen uppgick de aktuella åren till 70 procent, 77 procent samt 78 procent, totalt en förbättring på 8 procentenheter. Detta skall jämföras med Göteborgs förbättring med 37 procentenheter. Detta innebar att likviditetsutvecklingen och likviditetsnivå i Göteborg under perioden var starkare än genomsnittet bland kommunerna i länen.

Göteborgs likviditetsutveckling innebar att kommunen i den finansiella profilen under perioden förbättrade sig från en 3:a till en 4:a för nyckeltalet kassalikviditet.

Soliditet inkl pensionsavsättningar och löneskatt inom linjen

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ju högre soliditet, desto mindre skuldsättning har kommunen.

Göteborg redovisade 2010 en soliditet som var svagare än snittet i länen. Soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser och särskild löneskatt uppgick till –8 procent jämfört med genomsnittliga 8 procent.

Under perioden uppvisade Göteborg utvecklingsmässigt samma positiva trend som genomsnittet bland kommunerna i länen. Göteborg förbättrade sin soliditet med 4 procentenheter, från –12 procent till –8 procent, medan den genomsnittliga soliditeten i länen förbättrades med 5 procentenheter, från 3 procent till 8 procent. En viktig förklaring till förbättringen, var minskade åtaganden för de pensionsförpliktelser som är äldre än 1998 och som ligger utanför balansräkningen.

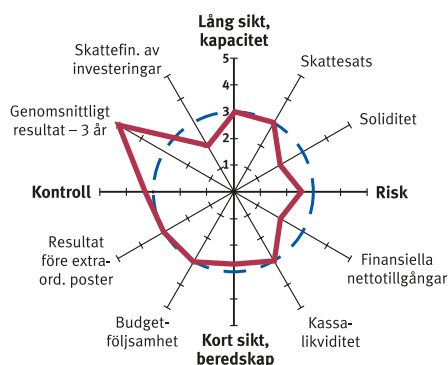
I den finansiella profilen låg poängen för soliditet på en 2:a under hela den granskade perioden.

Avslutande kommentar

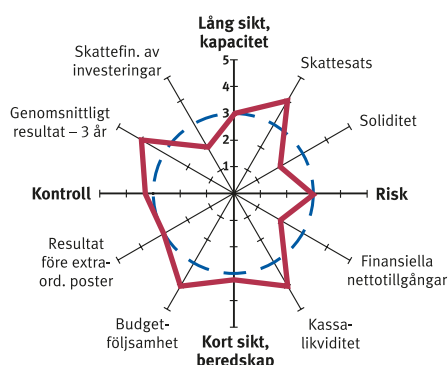
Sammanfattningsvis kan konstateras att Göteborgs kommun 2010 hade en finansiell profil som var starkare än genomsnittet ur ett resultat eller kontrollperspektiv. Däremot är kommunens riskförhållande fortfarande något svagare än genomsnittet, eftersom soliditeten ligger på en 2:a. En klar utvecklingstendens för Göteborg är dock att kommunens resultat under de tio senaste åren har förbättrat perspektivet riskförhållande. Fortsätter trenden har Göteborg inom ett par år lika utgångsläge som genomsnittet i länen ur ett riskperspektiv.

Finansiella profiler för Göteborgs kommun i förhållande till kommunerna i Västra Götalands och Hallands län

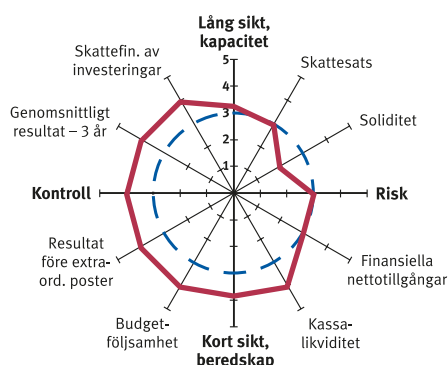
2008

2009

2010

Resultaträkning – kommunen

Belopp i mkr	2009	2010	2011
Verksamhetens intäkter not 1	6 664	6 940	7 171
Verksamhetens kostnader not 2	-27 510	-27 828	-28 957
Jämförelsestörande verksamhetsposter not 3	—	-1 250	-786
Avskrivningar och nedskrivningar not 4	-714	-770	-770
Verksamhetens nettokostnader	-21 560	-22 908	-23 342
Skatteintäkter not 5	19 437	19 888	20 438
Kommunalekonomisk utjämning m m not 5	2 366	3 239	3 529
Finansiella intäkter not 6	980	833	1 404
Finansiella kostnader not 6	-944	-823	-1 618
Jämförelsestörande finansiella poster	273	—	—
Resultat före extraordinära poster	552	229	411
Extraordinära intäkter	—	—	—
Extraordinära kostnader	—	—	—
ÅRETS RESULTAT	552	229	411

Balanskravsutredning*	2009	2010	2011
Redovisat årets resultat från resultaträkningen	552	229	411
Resultat från försäljningar av anläggningstillgångar	-341	-135	-159
Justeringsposter synnerliga skäl enligt kommunallagen	—	—	—
Balanskravsresultat	211	94	252

* Enligt kommunallagens krav på ekonomisk balans (kommunallagen 8 kap) ska kommunernas intäkter vara större än kostnaderna. Om kostnaderna för ett visst räkenskapsår överstiger intäkterna ska det negativa resultatet regleras under de närmast följande tre åren. Realisationsvinster vid försäljning av anläggningstillgångar ska ej ingå i resultatet vid avstämning mot balanskravet.

Balansräkning – kommunen

Belopp i mkr	2009	2010	2011
TILLGÅNGAR			
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar	5	5	4
Materiella anläggningstillgångar not 4	13 515	13 851	14 645
Finansiella anläggningstillgångar not 7	14 112	13 475	14 771
Summa anläggningstillgångar	27 632	27 331	29 420
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR			
Förråd och lager	16	17	18
Kortfristiga fordringar not 8	9 527	11 154	10 328
Kassa och bank	1 175	482	201
Summa omsättningstillgångar	10 718	11 653	10 547
SUMMA TILLGÅNGAR	38 350	38 984	39 967
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
EGET KAPITAL not 9	7 114	7 343	7 754
varav årets resultat	552	229	411
AVSÄTTNINGAR			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser not 10	1 435	1 462	1 658
Övriga avsättningar not 11	313	1 518	2 064
Summa avsättningar	1 748	2 980	3 772
SKULDER			
Långfristiga skulder not 12	18 008	17 955	20 339
Kortfristiga skulder not 13	11 480	10 706	8 152
Summa skulder	29 488	28 661	28 491
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	38 350	38 984	39 967
SUMMA SÄKERHETER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER			
Borgensförbindelser not 14	2 694	2 612	2 391
Pensionsförpliktelser inom linjen not 15	8 880	8 522	9 400
Särskild löneskatt not 16	2 153	2 067	2 281
Framtida leasingkostnader not 17	1 311	1 350	1 562
Kapitaltäckningsgaranti not 18	400	400	400

Kassaflödesanalys – kommunen

Belopp i mkr	2009	2010	2011
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
Årets resultat	552	229	411
Justering för ej likvidpåverkande poster (se nedan för poster)	859	2 137	1 436
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital	1 411	2 366	1 847
Ökning (-) / minskning (+) kortfristiga fordringar	-3 290	-1 627	826
Ökning (-) / minskning (+) förråd och lager	0	-1	-1
Ökning (+) / minskning (-) kortfristiga skulder	1 899	-774	-2 554
Kassaflöde från den löpande verksamheten	-1 391	-2 402	-1 729
INVESTERINGSVERKSAMHETEN			
Försäljning av immateriella anläggningstillgångar	1	-	1
Investering i materiella anläggningstillgångar	-1 923	-1 586	-2 010
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	147	213	303
Investeringskostnader	461	266	317
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-1 314	-1 107	-1 389
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN			
Nyupptagna lån	4 355	3 703	5 636
Amortering av långfristiga skulder	-3 726	-3 756	-3 252
Ökning (-) / minskning (+) av långfristiga fordringar	1 265	637	-1 296
Minskning av avsättningar på grund av utbetalningar	-100	-134	-98
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	1 794	450	990
Årets kassaflöde	500	-693	-281
Likvida medel vid årets början	675	1 175	482
Likvida medel vid årets slut	1 175	482	201
Specifikation av ej likvidpåverkade poster (mkr)			
Justering för av- och nedskrivningar	714	770	770
Justering för gjorda avsättningar	67	1 340	564
Justering för gjorda avsättningar – pensioner	78	27	275
Justering för övriga ej likvidpåverkade poster och rearesultat	0	0	-173
Summa ej likvidpåverkande poster	859	2 137	1 436

Noter – kommunen

Noterna är tilläggsupplysningar som redovisar detaljerad information för de olika raderna i de finansiella rapporterna: resultaträkning, balansräkning och kassaflödesanalys.

Göteborgs kommuns noter har utformats för att i största möjliga mån uppfylla de upplysningskrav som lämnas i Rådet för kommunal redovisnings rekommendationer.

Noterna på sidorna 71–75 skall användas tillsammans med avsnittet "tillämpade redovisningsprinciper" på sidorna 76–79. I detta avsnitt redovisas vilka redovisningsprinciper som gäller för kommunen och sammanställd redovisning.

Not 4, som återfinns nedan på denna sida, är en samlingsnot där anskaffningsvärdet, avskrivningar, nedskrivningar och ut-rangeringar anges för kommunens materiella anläggningstillgångar i balansräkningen. Detta innebär att denna not även gäller för raden "avskrivningar och nedskrivningar".

1. Verksamhetens intäkter

mkr	2010	2011
Avgifter	1 959	2 003
Hyror och arrenden	1 103	1 118
Statsbidrag	1 440	869
EU-bidrag	38	75
Övriga bidrag	237	761
Försäljning verksamhet och entreprenader	1 749	1 844
Övriga intäkter	414	501
Summa verksamhetens intäkter	6 940	7 171

2. Verksamhetens kostnader

mkr	2010	2011
Personalkostnader	–14 328	–14 831
Försörjningsstöd	–1 218	–1 182
Lokal- och markhyra, fastighetservice	–866	–882
Entreprenad och köp av verksamhet	–6 389	–6 957
Bränsle, energi och VA kostnader	–443	–419
Förbrukningsmaterial och reparationer	–796	–792
Leasingkostnader	–421	–509
Övriga verksamhetskostnader	–3 367	–3 385
Summa verksamhetens kostnader	–27 828	–28 957

3. Jämförelsestörande verksamhetsposter

mkr	2010	2011
Kostnader*		
Västsvenska paketet	–1 250	–
Indexering Västsvenska paketet	–	–54
Marknyttor inklusive indexering	–	–417
Hamnbanan	–	–165
Förändrad diskonteringsränta	–	–1 50
Summa jämförelsestörande kostnader	–1 250	–786

* De jämförelsestörande posterna förklaras närmare under avsnittet redovisningsprinciper. Se även under not 11, övriga avsättningar.

4. Materiella anläggningstillgångar

mkr	Byggnader, mark, markanl, markreserv	Verksamhetsfastigheter	Fastigheter för affärsverksamhet	Publika fastigheter	Övriga fastigheter	På nyanläggningar	Mask, inv tekn anl, fordon, konst	Summa
Anskaffningsvärde	439	11 934	2 713	4 783	1 640	871	1 733	24 113
Ack ned-/avskrivningar	–71	–4 242	–1 608	–2 694	–283	0	–1 345	–10 243
Ingående bokfört värde	367	7 692	1 105	2 090	1 357	871	387	13 870
Årets nettoanskaffningar	6	433	103	101	194	794	31	1 661
Årets avskrivningar	–4	–433	–63	–152	–24	0	–65	–740
Årets nedskrivningar	0	–26	0	–2	0	0	–1	–30
Årets utrangeringar*	–4	–16	–4	5	–111	–21	–1	–152
Omklassificering / överföringar	–7	288	0	179	–32	–396	1	34
Utgående bokfört värde	359	7 939	1 142	2 220	1 384	1 249	352	14 645

* Omklassificeringar avser tillgångar som flyttats mellan tillgångsslagen. Differens kan uppstå i redovisningen ovan då inte alla tillgångsslag ingår i uppställningen.

5. Skatteintäkter, kommunalekonomisk utjämning m m

mkr	2010	2011
Kommunala skatteintäkter		
Preliminära skatteintäkter	19 644	19 992
Slutavräkning (justering föregående år)*	13	373
Preliminär slutavräkning*	231	73
Summa kommunala skatteintäkter	19 888	20 438
Kommunalekonomisk utjämning m m**		
Inkomstutjämning	2 097	2 405
Kostnadsutjämning	-172	-87
Regleringsbidrag/avgift	130	525
LSS-utjämning***	-4	4
Kommunal fastighetsavgift	694	682
Generella bidrag från staten	494	—
Summa kom.ekonomisk utjämning m m	3 239	3 529
Summa skatt och kommunalekonomisk utjämning	23 127	23 967

* Slutavräkningen för 2010 uppgick till 144 kr per invånare och den preliminära avräkningen för 2011 prognostiseras till 727 kronor per invånare.

** Stadens egen skattekraft beskattningsåret 2010 var 102 procent av medelskattekraften i riket.

*** Lag om utjämning av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade.

6. Finansiella intäkter och kostnader

mkr	2010	2011
Finansiella intäkter		
Utdelningar	16	67
Ränteintäkter från dotterbolag	530	841
Ränteintäkter externt	272	489
Övriga finansiella intäkter	15	7
Summa finansiella intäkter	833	1 404
Finansiella kostnader		
Räntekostnader till dotterbolag	-72	-239
Räntekostnader externt	-742	-1 297
Övriga finansiella kostnader	-9	-82
Summa finansiella kostnader	-823	-1 618
Finansnetto	10	-214

7. Finansiella anläggningstillgångar

mkr	2010	2011
Aktier och andelar		
Helägda dotterbolag (100%)		
Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB	500	500
Förvaltnings AB Framtiden	1	1
Älvstranden Utveckling AB	500	500
Göteborg & Co Kommunintressent AB	0	0
Summa helägda dotterbolag	1 001	1 001
Delägda bolag		
Renova AB (84%)	96	96
Göteborgsregion. Fritidshamn AB (80%)	1	1
Gryaab AB (71,4%)	6	6
Johanneberg Science Park AB (46%)	1	1
Lindholmen Science Park AB (14,9%)	0	0
Göteborgs Tekniska College AB (49%)	0	0
Cityflygplatsen i Göteborg AB (20%)	0	0
Boplatz Göteborg AB (40%)	0	0
Summa delägda bolag	104	104
Kommunalförbund		
Fastigheten Stretered (57%)	2	2
Räddningstjänsten StorGöteborg (74%)	0	0
Summa kommunalförbund	2	2
Långfristiga fordringar koncernföretag		
Långfristiga fordringar koncernföretag	12 319	13 615
Summa långfristiga fordringar koncernföretag	12 319	13 615
Övriga andelar		
Grundfondskapital och bostadsrätter	18	18
Summa övriga andelar	18	18
Övriga bolag		
Kommentus	0	0
Västtrafik AB (15%)	31	31
Summa övriga bolag	31	31
Summa finansiella anläggningstillgångar	13 475	14 771

Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB

- AB Kärra Centrum
- Hantverks- och Industrihus i Göteborg AB (HIGAB)
- Liseberg AB
- Got Event AB
- Göteborgs Stads Upphandlings AB
- Göteborg Energi AB
- Kommunleasing i Göteborg AB
- Försäkrings AB Göta Lejon
- Göteborgs Gatubuss AB
- Göteborgs Stadsteater AB
- BRG, Business Region Göteborg AB
- Utveckling Nordost AB
- Fastighets AB Göta Lejon
- Förvaltnings AB Bältespännaren
- Göteborgs Stads Data AB
- Göteborg Port Holding AB
- Miljöfordon i Göteborg AB
- Göteborgs Spårvägar AB

Förvaltnings AB Framtiden

- Bostads AB Poseidon
- Göteborgs stads bostadsaktiebolag
- Familjebostäder i Göteborg AB
- Gårdstensbostäder AB
- AB HjällboBostaden
- Göteborgs Egnahems AB
- Göteborgs Stads Parkerings AB
- Förvaltnings AB GöteborgsLokaler
- Idrotts- och Kulturcentrum Scandinavium i Göteborg AB
- AB Göteborgs Tomträttskassa
- Störningsjouren i Göteborg AB
- AB Göteborgshem
- Framtiden Housing Finance No 6 AB (publ)
- Rysåsen Fastighets AB

Älvstranden Utveckling AB

- Norra Älvstranden Utveckling AB
- Södra Älvstranden Utveckling AB

Renova AB

- Kungälv Transporttjänst AB
- Fastighets AB Rödingen

Göteborg & Co Kommunintressent AB

- Göteborg & Co Träffpunkt AB (50%)

8. Kortfristiga fordringar

mkr	2010	2011
Kortfristiga fordringar koncernföretag	8 904	7 350
Kundfordringar	426	399
Förutbetalda kostnader/upploopna intäkter	1 136	1 726
Fordringar hos staten	313	424
Övriga fordringar	375	429
Summa kortfristiga fordringar	11 154	10 328

9. Eget kapital

mkr	2010	2011
Ingående eget resultat	7 114	7 343
Årets resultat	229	411
Utgående eget kapital	7 343	7 754

10. Avsättningar för pension och liknande förpliktelser

mkr	2010	2011
Avsättning till pensioner		
Ingående avsättning	1 435	1 462
Nya förpliktelser under året	94	238
– varav nyintjänad pension	71	73
– varav ränte- och basbeloppsuppräknings	22	44
– varav ändring av försäkringstekn. grunder	–1	117
– varav pension till efterlevande	6	7
– varav övrigt	–4	–3
Årets utbetalningar	–72	–80
Summa pensionsavsättningar	1 457	1 620
Årets förändring särskild löneskatt	5	38
Summa pensionsavsättningar och särskild löneskatt	1 462	1 658

11. Övriga avsättningar

mkr	2010	2011
Avsatt för återställande av deponi*		
Redovisat värde vid årets början	25	34
Periodens avsättningar	10	5
Ianspråktaga avsättningar	-1	-1
Outnyttjade belopp som återförts	—	—
Utgående avsättning	34	38
Avsatt för Västsvenska paketet**		
Redovisat värde vid årets början	—	1 250
Periodens avsättningar	1 250	54
Ianspråktaga avsättningar	—	—
Outnyttjade belopp som återförts	—	—
Utgående avsättning	1 250	1 304
Avsatt för marknyttor***		
Redovisat värde vid årets början	—	—
Periodens avsättningar	—	417
Ianspråktaga avsättningar	—	—
Outnyttjade belopp som återförts	—	—
Utgående avsättning	—	417
Avsatt för Hamnbanan****		
Redovisat värde vid årets början	—	—
Periodens avsättningar	—	165
Ianspråktaga avsättningar	—	—
Outnyttjade belopp som återförts	—	—
Utgående avsättning	—	165
Avsatt för övriga infrastrukturåtgärder*****		
Redovisat värde vid årets början	238	197
Periodens avsättningar	1	—
Ianspråktaga avsättningar	-42	-9
Outnyttjade belopp som återförts	—	-90
Utgående avsättning	197	98
Övriga avsättningar*****		
Redovisat värde vid årets början	50	37
Periodens avsättningar	6	17
Ianspråktaga avsättningar	-19	-8
Outnyttjade belopp som återförts	—	-4
Utgående avsättning	37	42
Summa ingående balans	313	1 518
Summa periodens avsättningar	1 267	658
Summa ianspråktaget	-62	-18
Summa outnyttjade belopp som återförts	—	-94
Summa utgående balans	1 518	2 064

* Kretsloppsnämnden ansvarar för miljöskyddsåtgärder på nedlagda deponier inom Göteborgs Stad. Totalt avser avsättningen 17 stycken nedlagda deponier varav avsättningen för Brudaremossen står för cirka 50 procent. Brudaremossen ligger inom Delsjöarnas vattenskyddsområde och även andra av de nedlagda deponierna ligger inom områden med höga naturvärden. Vid vissa av deponierna finns risk för påverkan på enskilda dricksvattentäkter. Ny utredning och beräkning av Brudaremossens avsättning har utförts under 2010 och visar bland annat att de förebyggande åtgärder som vidtagits markant har minskat riskerna. Löpande förbättringsarbeten pågår fortlöpande på samtliga deponier. Eftersom osäkerhet råder om de framtida kostnaderna har en ny avsättning gjorts under 2011. Utöver ianspråktaga medel har ytterligare åtgärder vidtagits på Brudaremossen för 1 (1) mkr och på övriga deponier för 1 (1) mkr.

** Kommunen har under 2010 slutit avtal kring medfinansiering av infrastrukturåtgärder inom ramen för Västsvenska paketet. Totalt handlar det om 1 304 mkr, varav 1 250 mkr har tagits upp som en kostnad i resultaträkningen och bokats som en avsättning i balansräkningen. Beloppet är indexuppräknat med 54 mkr under 2011.

*** Avser marknyttor i samband med Västsvenska paketet. Beloppet är indexuppräknat med 17 mkr.

**** Avser avtal om tidigareläggning och medfinansiering av Hamnbanan.

***** Avser kvarvarande åtaganden för Götatunneln, samt tidigareläggande av vissa investeringar för att förbättra kollektivtrafiken inom delar av Göteborgs Stad, 96 (104) mkr.

***** Övriga avsättningar avser förväntade skadestånd, ej reglerade investeringsbidrag till föreningar och stiftelser, kvarvarande mindre avsättning för omstrukturerings- och omställningsarbetet inom IT-området i Göteborgs Stad.

12. Långfristiga skulder

mkr	2010	2011
Skulder till banker, kreditinstitut m fl	17 869	20 259
Övriga långfristiga skulder	86	80
Summa långfristiga skulder	17 955	20 339

13. Kortfristiga skulder

mkr	2010	2011
Skulder till banker, kreditinstitut m fl	3 190	767
Leverantörsskulder	1 518	1 722
Upplupna kostnader / förutbetalda intäkter	2 535	3 251
Personalens skatter	210	210
Skulder till staten	278	—
Övriga kortfristiga skulder koncernföretag	1 948	1 757
Övriga kortfristiga skulder	1 027	445
Summa kortfristiga skulder	10 706	8 152

14. Borgensförbindelser

mkr	2010	2011
<i>(Avser lån och pensionsåtaganden)</i>		
Göteborgs Hamn AB	1 404	1 152
Göteborg Energi AB	101	38
Övriga bolag	333	367
Summa borgensförbindelser egna bolag	1 838	1 557
Övriga borgensförbindelser		
Småhus – statliga bostadslån	10	8
Stiftelser	576	606
Föreningar	154	186
Övrigt	34	34
Summa borgensförbindelser externt	774	834
Summa borgensförbindelser	2 612	2 391

15. Pensionsförpliktelser inom linjen

mkr	2010	2011
Pensionsförpliktelser PA-KL aktiva	4 837	4 914
Pensionsförpliktelser PA-KL pensionärer	3 218	3 994
Pensionsförpliktelser livränta	419	446
Summa pensionsförpliktelser PA-KL	8 474	9 354
Pensionsförpliktelser chefsavtal*	42	38
Garantiåtaganden FPG/PRI	—	—
Pensionsförpliktelser övrigt**	6	8
Summa totala pensionsförpliktelser	8 522	9 400

* Pensionsförpliktelser chefsavtal avser tjänstemän.

** Pensionsförpliktelser övrigt avser huvudsakligen förtroendevalda politiker.

Inlösen av pensionsförpliktelser inom ansvarsförbindelsen gjordes år 2001 med 420 mkr samt år 2002 med 260 mkr, sammanlagt 680 mkr. Göteborgs Stads överskottsmedel i försäkringen uppgår 2011-12-31 till 1 (2) mkr.

Aktualiseringsgraden för Göteborgs Stad uppgår 2011-12-31 till 100 (97) procent.

16. Särskild löneskatt

mkr	2010	2011
Särskild löneskatt	2 067	2 281
Summa pensionsförpliktelser och särskild löneskatt	10 589	11 681

17. Framtida leasingkostnader

mkr	2010	2011
Operationella leasingavtal		
Framtida minimileaseavgifter (betalningar till leasegivaren)		
- inom ett år	257	327
- senare än ett år men inom fem år	645	575
- senare än fem år	448	660
Summa leasingkostnader	1 350	1 562

18. Kapiteltäckningsgaranti

mkr	2010	2011
Kapiteltäckningsgaranti*	400	400
Summa kapiteltäckningsgaranti	400	400

* Kapiteltäckningsgaranti på högst 400 mkr avseende Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB.

Tillämpade redovisningsprinciper

En viktig del för att leva upp till redovisningens uppgift, att utgöra ett relevant bedömnings- och beslutsunderlag, är att olika redovisningsprinciper redovisas på ett öppet och informativt sätt. I detta avsnitt beskrivs de principer som används av Göteborgs Stad både inom redovisningsenheten kommunen och sammanställd redovisning.

Den kommunala redovisningen regleras av Kommunal-lagens kapitel åtta samt Lag om kommunal redovisning. Därutöver lämnar Rådet för kommunal redovisning rekommendationer (RKR) för kommunsektorns redovisning.

ALLMÄNT

Avvikelse från gällande rekommendationer

Göteborgs Stad följer RKR:s utgivna rekommendationer, förutom vissa delar av följande rekommendationer; RKR 10.2 Avsättningar och ansvarsförbindelser, RKR 13.1 Redovisning av hyres-/leasingavtal, RKR 18 Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar och RKR 8.2 Sammanställd redovisning. En detaljerad beskrivning av avstegen görs under respektive rubrik.

Förändrade redovisningsprinciper

Göteborgs Stad tillämpar för den kommunala redovisningen från och med år 2011 RKR 16.2 Redovisning av kassaflöden. Vid beräkning av jämförelsetal för år 2009 och år 2010 har vissa förenklingar varit tvungna att göras för redovisning av kassaflöden från investeringsverksamheten.

I den sammanställda redovisningen tillämpas ej RKR 16.2 Redovisning av kassaflöden. Ett arbete pågår med att anpassa kassaflödesanalysen med ett införande under 2012.

RESULTATRÄKNING

Redovisning av skatteintäkter

Kommunens redovisade skatteintäkter består av preliminära skattebetalningar som kommit kommunen tillgodo under året, prognos för slutavräkning samt skillnaden mellan den slutliga taxeringen och den redovisade skatteintäkten för föregående år.

Den preliminära slutavräkningen för skatteintäkterna baseras på SKL:s decemberprognos i enlighet med rekommendation RKR 4.2 Redovisning av skatteintäkter.

Övriga intäkter

Servis- och anslutningsavgifter intäktsförs i samband med påbörjad leverans av anslutningen. Avgifterna för år

2011 uppgår till 18 mkr (26). Avgifterna i den sammanställda redovisningen uppgår år 2011 till 107 mkr (113). Anslutningsavgifter redovisas från och med år 2012 som förutbetalda intäkter bland långfristiga skulder och periodiseras över anläggningens nyttjandeperiod. I den sammanställda redovisningen kommer detta att justeras.

Investeringsbidrag samt gatukostnadsersättningar minskade år 2011 det bokförda värdet. Från och med 2013 kommer gatukostnadsersättningar och investeringsbidrag hanteras på samma sätt som anslutningsavgifter.

Göteborgs Stad följer därmed inte ännu RKR 18 Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar vad avser redovisning av anslutningsavgifter, gatukostnadsersättningar och investeringsbidrag.

Jämförelsestörande poster

Jämförelsestörande poster särredovisas på egen rad i resultaträkningen. I Göteborgs Stads årsbokslut återfinns nästan alltid ett antal jämförelsestörande poster. För att en post ska betraktas som jämförelsestörande, ska posten uppgå till ett väsentligt belopp samt vara av sådant slag att den inte förväntas inträffa ofta eller regelbundet.

2011 års jämförelsestörande poster består av marknyttor inklusive indexering inom Västsvenska paketet med 417 mkr, indexuppräknings för tidigare gjorda avsättningar inom Västsvenska paketet med 54 mkr, förändrad diskonteringsränta på pensionsskulden med 150 mkr och en avsättning för Hamnbanan med 165 mkr.

I den sammanställda redovisningen tillkommer ytterligare 85 mkr för Hamnbanan från Göteborgs Hamn AB.

Lånekostnader i samband med investering

Lånekostnader i samband med investeringar kan enligt rekommendation nr 15 från RKR redovisas både enligt huvudmetoden och alternativregeln. Huvudmetoden innebär att lånekostnaderna belastar resultatet och alternativregeln innebär att lånekostnaderna under vissa förutsättningar får belasta anskaffningsvärdet. Kommunen har i takt med utveckling av praxis i Sverige under de senaste åren successivt övergått till att redovisa lånekostnader för investeringar enligt alternativregeln. Detta innebär att värdena de senaste åren ej är jämförbara, då två olika metoder har tillämpats.

Under 2011 har Göteborgs Stads nämnder aktiverat lånekostnader för cirka 10 (9) mkr. I den sammanställda redovisningen har lånekostnader aktiverats för 21 (32) mkr.

Leasing

Enligt beslut i Kommunfullmäktige ska kommunens investeringar i lös egendom från och med år 2007 finansieras genom leasing, med det kommunala bolaget Kommunleasing i Göteborg AB som leasegivare.

Finansiell leasing av anläggningstillgångar skall enligt RKR 13.1 Redovisning av hyres-/leasingavtal redovisas som anläggningstillgång och skulden till leasegivaren redovisas i balansräkningen. Eftersom nuvärdet av finansiella leasingavtal utgör en mindre del i förhållande till balansomslutningens värde redovisas samtliga leasingavtal som hyresavtal.

Göteborgs Stad följer därmed inte RKR 13.1 Redovisning av hyres-/leasingavtal vad gäller redovisning av finansiella leasingobjekt (anläggningstillgång samt skuld i balansräkningen).

Leasingavtal tecknade före år 2003 samt leasingavtal med en löptid om tre år eller kortare betraktas i enlighet med RKR 13.1 Redovisning av hyres-/leasingavtal som operationella avtal och redovisas som hyresavtal.

BALANSRÄKNING

Immateriella tillgångar

Immateriella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde minskat med avskrivningar enligt plan och eventuella nedskrivningar.

I den sammanställda redovisningen utgörs immateriella anläggningstillgångar av bland annat goodwill. Goodwill utgörs av det belopp varmed anskaffningsvärdet överstiger det verkliga värdet på koncernens andel av förvärvade nettotillgångar alternativt inkråmet vid förvärvstillfället. Avskrivning av goodwill görs med 5–20 procent årligen. Goodwill hänförlig till Kungälv Transporttjänst AB skrivs av med 20 procent per år. Goodwill hänförlig till Falbygdens Energi AB, Ale Energi AB, Göteborg Energi Din El AB och Lerum Fjärrvärme AB skrivs av med 10 procent per år. Goodwill hänförlig till FordonsGas Sverige AB skrivs av med 5 procent per år. I samtliga fall betraktas investeringarna som strategiska.

Materiella anläggningstillgångar

En tillgång betraktas som anläggningstillgång då livslängden överstiger tre år och anskaffningsvärdet överstiger ett halvt basbelopp exklusive moms. Anläggningstillgångar värderas till anskaffningsvärde med tillägg för värdehöjande investeringar och med avdrag för planmässiga avskrivningar och eventuella nedskrivningar. Erhållna investeringsbidrag reducerar anskaffningsvärdet.

Ingångna avtal om lämnade bidrag av staten eller annan juridisk person, för investeringar i anläggningstillgång som Göteborgs Stad inte kommer att äga eller

förfoga över, redovisas som kostnad i resultaträkningen och avsättning i balansräkningen när avtal tecknas.

Avskrivning av materiella anläggningstillgångar görs normalt för den beräknade nyttjandeperioden med linjär avskrivning baserat på anskaffningsvärdet exklusive eventuellt restvärde. Avskrivningen påbörjas när tillgången tas i bruk.

Omrövning av nyttjandeperioden sker om det finns omständigheter som gör att det är nödvändigt, till exempel verksamhetsförändringar, tekniksifften etcetera. Normalt omprövas inte tillgångars nyttjandeperiod om avskrivningstiden är 10 år eller lägre.

På tillgångar i form av mark, konst och pågående arbeten görs inga avskrivningar.

Avskrivningstider	År
Balanserade utgifter för utvecklingsarbeten och liknande arbeten	5
Markanläggningar	20–50
Byggnader	20–50
Kiosker, paviljonger, baracker	10
Maskiner, tekniska anläggningar och inventarier	5–10
Persondatorer och IT-inventarier	3

Exploateringsfastigheter

Exploateringsfastigheter redovisas som materiell anläggningstillgång. Ett arbete pågår med att se över redovisning och klassificering av exploateringsfastigheter. Arbetet beräknas vara klart under 2012.

Finansiella tillgångar och skulder

Finansiella tillgångar och skulder redovisas generellt som långfristiga poster. Omklassificering till kortfristig post sker vid amortering eller då den finansiella posten inte förlängs.

Pensioner

Kommunens pensionsskuld redovisas enligt den lagstadgade "blandmodellen", vilket innebär att all pension som intjänats före år 1998 i tidigare pensionsavtal inte tas upp som avsättning, utan redovisas som ansvarsförbindelse inom linjen. Inom linjen tas också upp framtida förväntad särskild löneskatt. Utbetalningar avseende pensionsförmåner som intjänats före år 1998 redovisas som kostnad i resultaträkningen. Pensionsförmåner intjänade i pensionsavtal från och med år 1998 redovisas som en kostnad i resultaträkningen och en avsättning i balansräkningen. Under avsättningsreserveras också särskild löneskatt motsvarande 24,26 procent av upptagen pensionsavsättning.

Diskonteringsräntan sänks med 0,75 procentenheter från år 2011. Styrelsen i Sveriges Kommuner och Landsting rekommenderade år 2007 sina medlemmar att beräkna den kommunala pensionsskulden enligt riktlinjer för beräkning av pensionsskuld, RIPS 07. Enligt

RIPS 07 definieras pensionsskulden som nuvärdet av framtida utfästa pensionsutbetalningar. Eftersom utbetalningar sker långt fram i tiden ska skulden nuvärdesberäknas. En nuvärdesberäknad skuld blir högre ju lägre räntan är och vice versa. En sänkt diskonteringsränta betyder att pensionsskulden ökar, vilket den har gjort under 2011 i samband med sänkningen.

Inlösen av pensionsförpliktelse inom ansvarsförbindelsen har gjorts med totalt 680 mkr (420 mkr 2001 och 260 mkr 2002).

Aktualiseringsgraden var 100 procent för pensionerna under 2011.

Avsättningar

Avsättning är en skuld som är oviss vad gäller förfallotidpunkt eller belopp.

Avsättningar för deponi har tagits upp till det belopp som bedöms krävas för att reglera förpliktelsen på balansdagen. Beloppet baserar sig på en projektering som gjordes år 2010. Kalkylen uppdateras därefter löpande.

Deponier inom Göteborgs Stad saknar nuvärdesberäkning. Göteborgs Stad följer därmed inte i dessa delar RKR 10.2 Avsättningar och ansvarsförbindelser.

POSTER INOM LINJEN

Poster inom linjen är ett redovisningsbegrepp som innebär att ställda säkerheter och ansvarsförbindelser inte ska ingå som skuld eller avsättning i balansräkningen utan ska anges i direkt anslutning därtill.

Ansvarsförbindelser

Möjliga åtaganden där osäkerhet råder om beloppets storlek och/eller infriandegraden, redovisas som ansvarsförbindelser. Under ansvarsförbindelser återfinns kommunens borgensåtagande och den del av pensionsåtaganden som är äldre än 1998.

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING

Allmänt

Den sammanställda redovisningen är upprättad enligt RKR 8.2 Sammanställd redovisning, med vissa avsteg vad gäller RKR 16.2 Redovisning av kassaflöden.

Göteborgs Stad bedriver omfattande verksamhet genom i första hand hel- eller delägda aktiebolag, men också genom kommunalförbund, vilka kommunen direkt eller indirekt har mer än hälften av rösterna eller på annat sätt har ett betydande inflytande.

Bolag vars verksamhet är av obetydlig omfattning för den sammanställda redovisningen undantas. De bolag

som undantas är Cityflygplatsen i Göteborg AB och Göteborgs Tekniska College AB.

För bolagens redovisning lämnar Redovisningsrådet samt Bokföringsnämnden rekommendationer, anvisningar samt uttalanden. För kommunalförbund gäller Lagen om kommunal redovisning med vidhängande rekommendationer.

Skillnad i redovisningsprinciper mellan bolagen och kommunen kan förekomma på grund av att olika rekommendationer tillämpas för kommunen respektive bolagen. Det gäller bland annat leasing och redovisning av pågående projekt. I den sammanställda redovisningen har effekter av väsentlig betydelse beroende på skillnader mellan redovisningsprinciper för bolag och kommun justerats utifrån kommunala redovisningsprinciper.

Konsolideringsprinciper

Den sammanställda redovisningen är upprättad enligt förvärvsmetoden, vilket innebär att moderbolaget indirekt förvärvar dotterbolagets tillgångar och skulder, värderade till verkligt värde. I den sammanställda balansräkningen elimineras moderbolagets bokförda värde av andel i dotterbolag mot förvärvad andel av dotterbolagets egna kapital. I den sammanställda redovisningens eget kapital ingår därmed enbart den del av dotterföretagens egna kapital som tillkommit efter förvärvet tillsammans med moderföretagets eget kapital. I resultaträkningen redovisas minoritetens andel i årets resultat. Minoritetens andel i dotterföretagets kapital redovisas i separat post i balansräkningen. Avyttrade dotterföretag inkluderas i resultatet till och med avyttringstidpunkten. Vid förvärv av dotterföretag inkluderas resultat från och med förvärvstidpunkten.

Koncernernas bokslut används som underlag för konsolidering av den sammanställda redovisningen. Interna mellanhavanden samt interna vinster av väsentlig betydelse har eliminerats.

Intressebolag

Intressebolag redovisas enligt kapitalandelsmetoden. Som intressebolag redovisas bolag som inte är dotterbolag, med ett långsiktigt direkt eller indirekt innehav om minst 20 och högst 50 procent (vanligen andel av röstvärdet). I moderbolag redovisas andel i intressebolag till anskaffningsvärde. I den sammanställda redovisningen redovisas andel i intressebolag till anskaffningsvärde justerat med koncernens andel av intressebolagets egna kapital samt 73,7 procent av obeskattade reserver. I den sammanställda resultaträkningen ingår som intäkt andel i intressebolagets resultat före skatt. Andel av intressebolagets skatt redovisas som skattekostnad i i den sammanställda resultaträkningen.

Obeskattade reserver

Obeskattade reserver i enskilda bolag uppdelas i en eget kapitaldel, vilken redovisas som bundet eget kapital, samt en del som uppskjuten skatteskuld. I delägda kommunalförbund samt dotterbolag redovisas utomstående andels-/aktieägars andel av eget kapital samt obeskattade reserver som minoritetsintresse. I resultaträkningen redovisas minoritetens andel av resultat efter skatt.

Avdragsbegränsning räntekostnader

Skatteverket hemställde i juni 2008 hos Finansdepartementet om vissa lagändringar avseende avdragsbegränsning för räntor inom en så kallad intressegemenskap. De nya reglerna har införts från och med år 2009. Det finns en risk för att de nya reglerna kan komma att tillämpas i GKF koncernen samt i Älvstrandenkoncernen. Risken för 2011 uppgår till 37 mkr, baserat på nuvarande räntekostnader. I anslutning till bolagens deklarationer för år 2011 kommer detta att framgå genom ett öppet yrkande.

Öppet och informativt. En viktig del för att leva upp till redovisningens uppgift är att olika redovisningsprinciper redovisas på ett öppet och informativt sätt.

Stadsdelsnämnder – ekonomiskt utfall

Stadsdelsnämndernas verksamhet präglades under året av den omstrukturering det innebar att lägga samman tjugo stadsdelsnämnder till tio. Omorganisationen innebar att framförallt många chefer fick nya uppdrag. Den medförde till en början en ökad osäkerhet i organisationen, men skapade också ett nytänkande och en ökad samverkan.

Göteborg är från och med 2011 indelat i 10 stadsdelsnämnder. Nämndernas verksamhet finansieras till allra största delen med kommunbidrag. Kommunbidraget till stadsdelsnämnderna, som grundas på befolkningens storlek och sammansättning i respektive stadsdel, skall finansiera stadsdelens nettokostnader för förskola, grundskola, äldreomsorg, insatser för personer med funktionsnedsättning, försörjningsstöd med mera.

Utöver det utgår även särskilt kommunbidrag för ett antal resursnämndsuppgifter där nämnden ofta har ansvaret för att tillgodose behoven för flera stadsdelar eller för hela staden.

Ekonomiskt utfall

Årets resultat 2011

Nämnd (mkr)	Netto kostnad	Kommunbidrag	Årets resultat
Stadsdelsnämndernas befolkningsram	-17 024	17 044	20
Resursnämndsuppgifter	-167	168	1
Totalt SDN	-17 191	17 212	21

Skillnaden mellan kommunbidraget och nettokostnaden är nämndernas resultat. Genom att använda tidigare års överskott kan nämnden finansiera ett negativt resultat.

För 2011 var det fyra nämnder, Östra Göteborg, Centrum, Majorna-Linné och Västra Göteborg som redovisade ett negativt resultat.

Nu ökar personalvolymen igen

Under hösten 2010 förbättrades det ekonomiska läget och nämnderna började öka antal anställda igen. Den utvecklingen har fortsatt 2011, framförallt inom förskolan.

Kostnads- och personalvolymutveckling för befolkningsramen

Förändring i procent	2009	2010	2011
Nettokostnad	3,8	2,1	4,4
Lönekostnad	3,2	1,9	3,2
Personalvolym, antal arbetade timmar	-0,8	-0,4	1,7

Satsning på ökad kvalitet i förskolan

I likhet med hur utvecklingen varit under hela 2000-talet, är det förskolan och funktionshinderverksamheten som har haft den kraftigaste kostnadsutvecklingen. För förskolan beror det på att antal barn i verksamheten ökade med drygt ett tusen, men också på en satsning på ökad kvalitet i verksamheten.

Nettokostnadsförändring per verksamhet

Förändring i procent	2009	2010	2011
Förskola	4,6	6,0	8,6
Grund-, sarskola och skolbarnomsorg	2,5	-0,6	3,3
Äldreomsorg	-0,1	0,8	3,0
Individ och familjeomsorg, exkl försörjningsstöd	1,3	2,3	3,9
Funktionshinder	4,3	2,2	7,0

Efter två år med mer måttliga kostnadsökningar, ökade återigen kostnaderna för funktionshinderområdet kraftigt. Det är både frågan om fler personer med insatser och en ökad kostnad per person. Inför kommande år är det viktigt att analysera de bakomliggande orsakerna till utvecklingen.

Framtidsbedömning

Efter ett turbulent år med att sätta en ny organisation på plats, är det förhoppningsvis dags att börja skörda frukterna av förändringarna. Vi tror att den nya organisationen kommer att bidra till en bättre samordning för att lösa de utmaningar som vi står inför. Vi tror också att nämndernas förtydligade uppdrag i samhällsplaneringen ger stadsdelsnämnderna en starkt roll i utvecklingen av Göteborg.

Facknämnder – ekonomiskt utfall

Göteborgs Stad har drygt 20 facknämnder. Dessa redovisade 2011 kostnader på 13 miljarder kronor. Kostnaderna finansierades till övervägande del med kommuninterna respektive externa intäkter på 9,2 miljarder. Responderande del på 3,8 miljarder finansierades direkt via kommunbidrag.

I detta avsnitt analyseras några av de större nämnderna.

Facknämnderna redovisade 2011 ett resultat på 0,6 mkr, vilket var en försämring jämfört med 2010 med 66,5 mkr. Budgetavvikelsen för 2011 uppgick till 35,5 mkr, vilket är en halvering jämfört med året innan. Det var budgeterat för ett minusresultat men vid årets slut var resultatet nära noll. Facknämndernas egna kapital uppgick vid årsskiftet till 494 mkr.

Kretsloppsnämnden

Kretsloppsnämnden är huvudman och beställare av kommunal vatten- och avloppsförsörjning samt avfallshantering. Verksamheten har inget kommunbidrag utan finansieras via taxor. Årets resultat om 5,5 mkr var 21,5 mkr högre än budget, och 10,5 mkr lägre än resultatet föregående år. Förbättringen jämfört med budget är främst hänförlig till lägre kostnader för avfallsentreprenader. Va-verksamhetens minskade rörliga brukarintäkter kompenseras med en återbetalad intäktsavgift till ägarkommunerna från Gryaab AB.

Kretsloppsnämnden resultat och eget kapital

mkr	2009	2010	2011
Resultat			
Vattenförsörjning	-4	5	-2
Avfallshantering	17	10	6
Återbruket	0	1	1
Totalt Kretsloppsnämnden	13	16	5
Eget kapital, utgående balans			
Vattenförsörjning	9	15	12
Avfallshantering	58	67	73
Återbruket	1	2	4
Totalt Kretsloppsnämnden	68	84	89

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden är kommunens mark- och bostadspolitiska organ. Nämnden redovisade ett resultat på 2,4 mkr (12), vilket var 2,4 mkr bättre än budget. Förbättringen för innevarande år beror bland annat på överskott på värme- el- och vattenkostnaderna samt obudgeterade ersättningar.

Färdtjänstnämnden

Färdtjänstnämnden har till huvuduppgift att ansvara för tillståndsprövning och tillhandahållande av färdtjänstresor. Nämnden redovisade ett resultat på 0,8 mkr (-1,5), vilket var 2,1 mkr bättre än budget. Nämnden fick ett tilläggsanslag på 10 mkr under året för att finansiera resor för personer som bara har färdtjänst som resealternativ. Nämnden har tack vara tilläggsanslaget kunnat öka trafiken, vilket gjort att man klarat budgeten, trots 31 000 fler resor än ursprungligen budgeterat. Antalet resor minskade under 2011 med 6 600 till 531 000 resor.

Trafiknämnden

Trafiknämnden har till huvuduppgift att tillgodose medborgarnas och näringslivets transportbehov. Nämnden redovisade ett resultat på -22 mkr (-10). I resultatet ingår en nedskrivning på 32 mkr för radiosystemet Tetra som trafiknämnden sökt kompensation för. Om resultatet elimineras för detta blir utfallet drygt 6 mkr, vilket beror på en mildare vinter än vad det var budgeterat för.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden ansvarar för kommunens gymnasieskola, gymnasiesärskola och vuxenutbildning i kommunal regi. Nämnden redovisade ett resultat för helåret 2011 på -3,9 mkr. Det var 6,9 mkr bättre än budget. Förbättringen kan främst hänföras lägre IT-kostnader och för högt budgeterade priser för köpta elevplatser. Nämnden har fortsatt stora kostnader för det omfattande omställningsarbetet.

Tillsyn och skötsel, reparationer och planerat underhåll inom facknämnderna

Uppföljningen av stadens anläggningstillgångar hos facknämnderna har visat att totalt nedlagda kostnader 31 december uppgår till 1 340 mkr vilket är 11 procent högre än föregående år. Av uppföljningen framgår att det är planerat underhåll som står för den största ökningen, 27 procent jämfört mot förra året, vilket är en satsning i rätt riktning för att värdesäkra stadens tillgångar.

Driftsredovisning – nämnder

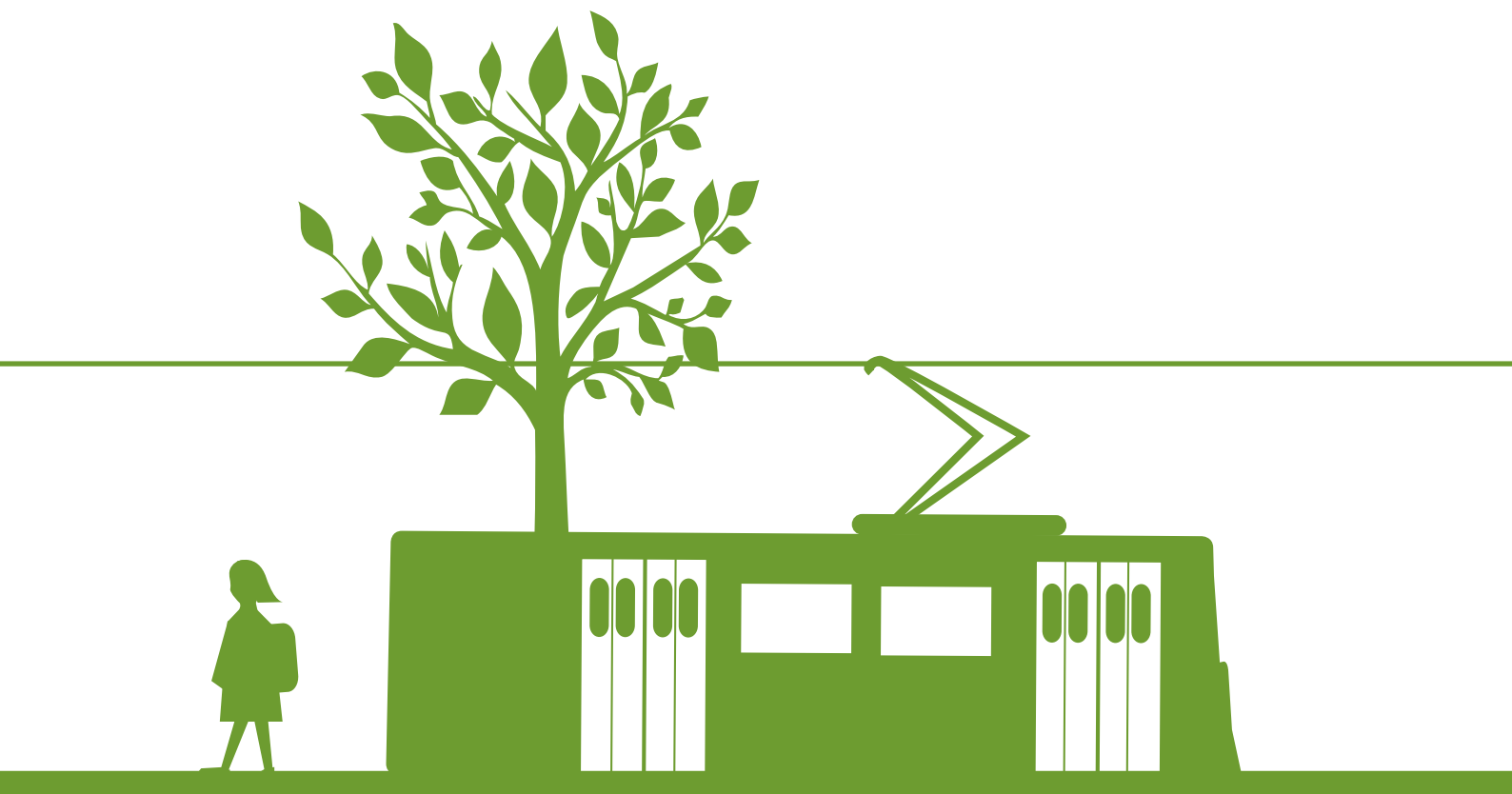
mkr	Intäkter	Kostnader	Netto- kostnader	Kommun- bidrag	Årets resultat	Utgående eget kapital
STADSELSNÄMNDER						
Angered	260,4	-2 569,3	-2 309,0	2 336,3	27,3	97,3
Askim Frölunda Högsbo	521,1	-2 455,0	-1 934,0	1 955,2	21,3	71,3
Centrum	383,2	-1 628,4	-1 245,2	1 231,9	-13,3	26,7
Lundby	322,6	-1 457,3	-1 134,7	1 141,1	6,3	46,3
Majorna Linné	451,8	-2 083,2	-1 631,4	1 620,0	-11,4	38,6
Norra Hisingen	394,2	-2 015,8	-1 621,6	1 633,1	11,5	61,5
Västra Göteborg	364,8	-2 142,6	-1 777,8	1 771,6	-6,2	43,8
Västra Hisingen	310,3	-2 155,8	-1 845,4	1 846,7	1,3	56,3
Örgryte Härlanda	323,5	-1 928,1	-1 604,5	1 604,6	0,1	50,1
Östra Göteborg	267,0	-2 187,5	-1 920,6	1 903,9	-16,7	43,3
Resursnämndsuppgifter	50,1	-217,3	-167,1	167,8	0,6	29,1
SUMMA STADSELSNÄMNDER	3 649,1	-20 840,4	-17 191,3	17 212,1	20,7	564,2
FACKNÄMNDER MED SÄRSKILD INRIKTNING						
Byggnadsnämnden	118,0	-207,5	-89,5	94,2	4,7	34,7
Fastighetsnämnden	382,0	-417,2	-35,2	37,6	2,4	52,4
Färdtjänstnämnden	135,9	-326,8	-190,9	191,7	0,8	28,6
Idrotts- och föreningsnämnden	113,8	-399,1	-285,3	286,9	1,6	18,6
Kommunledning	354,3	-783,2	-428,9	430,6	1,7	13,7
Konsumentnämnden	2,8	-22,3	-19,5	19,8	0,3	1,8
Kulturnämnden	108,7	-369,5	-260,8	264,9	4,0	9,5
Lokalnämnden	2 275,9	-2 225,2	50,7	-56,4	-5,7	44,3
Miljö- och klimaternämnden	56,9	-98,8	-41,9	44,4	2,5	11,1
Nämnden för Intraservice	366,5	-366,5	0	0	0	0
Park- och naturnämnden	431,3	-590,4	-159,1	156,9	-2,2	6,1
Sociala resursnämnden	416,3	-802,0	-385,6	397,6	11,9	41,9
Trafiknämnden	1 367,9	-1 875,5	-507,7	485,4	-22,3	-4,9
Utbildningsnämnden	703,9	-2 148,8	-1 444,9	1 441,0	-3,9	53,5
Valnämnden	3,3	-11,9	-8,6	1,3	-7,3	-5,8
Vuxenutbildningsnämnden	75,8	-424,0	-348,2	362,9	14,7	68,6
Överförmyndarnämnden	1,2	-14,9	-13,8	14,2	0,4	4,6
FACKNÄMNDER MED TAXEFINANSIERAD VERKSAMHET						
Nämnden för Göteborg Vatten	533,1	-544,0	-10,9	0	-10,9	22,4
Kretsloppsnämnden	1 028,8	-1 023,3	5,5	0	5,5	89,5

mkr	Intäkter	Kostnader	Netto- kostnader	Kommun- bidrag	Årets resultat	Utgående eget kapital
ÖVRIGA FACKNÄMNDER OCH ANSLAG						
Arkivnämnden	39,3	-54,8	-15,4	15,2	-0,2	0,5
Business Region Göteborg AB	0	-9,5	-9,5	9,5	0	0
Fastighetsnämnden transfereringar	0	-50,2	-50,2	52,5	2,3	2,3
GBG & Co Träffpunkt AB	0	-92,9	-92,9	92,9	0	0
Idrotts- och föreningsnämnden: Studieförbunden	0	-31,2	-31,2	31,2	0	0
Keillers Park	0	-0,6	0,6	0,6	0	0,1
Revisorskollegiet	4,6	-31,4	-26,8	26,8	0	1,5
Räddningsförbundet Storgöteborg	0	-287,4	-287,4	287,4	0	0
Trygg vacker stad	2,5	-50,9	-48,4	48,4	0	0
Överförmyndarnämnden Arvoden	2,4	-14,3	-11,9	12,2	0,3	-1,3
SUMMA FACKNÄMNDER	8 525,2	-13 274,1	-4 748,9	4 749,5	0,6	493,8
SUMMA NÄMNDER	12 174,1	-34 113,3	-21 940,3	21 961,6	21,3	1 058,0
Kommuncentrala poster	24 349,5	-1 998,0	22 351,5	-21 961,6	389,9	6 696,3
RESULTAT KOMMUNEN	36 522,5	-36 111,3	411,2	0	411,2	7 754,3
KOMMUNALFÖRBUND						
Fastigheten Stretered	11,6	-0,8	10,8	—	10,8	14,7
Räddningstjänsten Storgöteborg	585,3	-556,8	28,5	—	1,8	94,4
Förvärvsbolag Göteborgs kommunalförbund	—	—	—	—	-0,5	—
Minoritetsintresse	—	—	—	—	-5,1	-32,0
TOTALT KOMMUNALFÖRBUND	596,9	-557,6	39,3	—	7,0	77,1

Investeringsredovisning – kommunen

mkr	Fastig- hets- nämnden	Lokal- nämnden	Park- och natur- nämnden	Idrotts- och förenings- nämnden	Trafik- nämnden	Näm- den för Göteborg vatten	Summa
INVESTERINGAR							
Utgifter/inköp	59	949	73	42	239	182	1 544
Summa investeringsutgifter	59	949	73	42	239	182	1 544
Bidrag, statliga och EU	-11	—	—	—	-61	—	-72
Inkomster, övriga	-2	-3	-1	—	-22	—	-28
Inkomster, försäljning	-6	—	—	—	—	—	-6
Summa investeringsinkomster	-19	-3	-1	—	-83	—	-106
Summa investeringar netto	40	946	72	42	156	182	1 438
EXPLOATERINGS- VERKSAMHET							
Utgifter/inköp	199	—	5	—	224	37	465
Summa exploateringsutgifter	199	—	5	—	224	37	465
Inkomster, övriga	-45	—	—	—	-172	—	-217
Inkomster, försäljning	-297	—	—	—	0	—	-297
Summa exploateringsinkomster	-342	—	—	—	-172	—	-514
Summa exploateringar netto	-143	—	5	—	52	37	-49
Summa investeringar och exploateringar netto	-103	946	77	42	208	219	1 389

4 SAMMANSTÄLLD REDOVISNING FINANSIELL ANALYS OCH RÄKENSKAPER >>

Koncernredovisningen kallas i kommunsektorn för sammanställd redovisning. I detta block analyseras den sammanställda redovisningens finansiella ställning och utveckling ur ett antal perspektiv. Här återfinns också de lagstadgade räkenskapsrapporterna med tilläggsupplysningar.

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING FINANSIELL ANALYS OCH RÄKENSKAPER

87 **Finansiell analys av sammanställd redovisning**

I avsnittet görs en finansiell analys av den sammanställda redovisningen. Viktiga inslag i den är trender och helhetsperspektiv. Analysen skall ge förutsättningar att bedöma organisationens kontroll över att kontanta in- och utflöden på kort och lång sikt hålls på en nivå som tillåter en kvalitativt god verksamhet.

92 **Resultaträkning, balansräkning, kassaflödesanalys**

Här redovisas den sammanställda redovisningens räkenskapsrapporter.

95 **Noter – sammanställd redovisning**

Här återfinns noter till de finansiella rapporterna.

98 **Interna mellanhavanden**

I den sammanställda redovisningen finns ett antal interna transaktioner mellan de olika redovisningsenheterna. I detta avsnitt sker en övergripande redovisning av dessa.

99 **Analys av några stora koncerner och bolag**

På dessa sidor redovisas en kort finansiell beskrivning av några större koncerner och bolag.

103 **Koncerner och bolag i siffror**

Ett antal finansiella nyckeltal redovisas i tabellform för varje koncern eller bolag. Det handlar om verksamhetens intäkter, resultat efter finansiella poster, årets resultat, investeringar, balansomslutning, eget kapital och soliditet.

Finansiell analys av sammanställd redovisning

Den sammanställda redovisningen (koncernen Göteborgs Stad) redovisade ett totalt årets resultat på 752 mkr, vilket var en förbättring jämfört med 2010 med 114 mkr.

I resultatet ingick jämförelsestörande engångskostnader på 871 mkr (1 250), som till största delen var hänförliga till infrastruktursatsningar. Exkluderas denna post i resultatet, uppgick resultatet till 1,6 miljarder, vilket var en försvagning jämfört med föregående år med 0,3 miljarder. Merparten av försvagningen var hänförlig till kommunsektorn.

Investeringsvolymen under 2011 ökade med fyra procent, från 5,6 miljarder kronor under 2010 till 5,9 miljarder kronor under 2011.

Den långsiktiga finansiella handlingsberedskapen i form av soliditeten, låg på samma nivå som föregående år och uppgick vid 2011 års slut till 26 procent.

Beskrivning av finansiell modell

För att kartlägga och analysera resultat, utveckling och ställning för den sammanställda redovisningen, eller som den benämns i privat sektor koncernredovisning, används en speciell finansiell analysmodell som utgår från fyra viktiga finansiella aspekter: Det finansiella resultatet, kapacitetsutvecklingen, riskförhållanden samt kontrollen över den finansiella utvecklingen. Dessa fyra aspekter som benämns, resultat – kapacitet och risk – kontroll, utgör hörnstenar i modellen.

Målsättningen är att utifrån dessa identifiera eventuella finansiella möjligheter och problem och därigenom försöka klargöra om kommunen har en god ekonomisk hushållning som föreskrivs i kommunallagen.

Omsättningen ökade med 1,6 miljarder

Koncernen Göteborgs Stad redovisade under 2011 intäkter på nästan 49 miljarder kronor, varav skatteintäkterna uppgick till nästan 24 miljarder kronor. Jämfört med 2010 ökade intäkterna med 1,1 miljarder kronor, vilket enbart var hänförligt till kommunen.

I kommunen ökade intäkterna drygt 1,6 miljarder eller 3,6 procent, vilket dock var en minskad ökningstakt jämfört med föregående år, då ökningstakten uppgick till 6,1 procent. Förklaringen var främst de tillfälliga konjunkturstöd som tilldelades kommunerna under 2010, men som inte längre fanns kvar under 2011.

I bolagssektorn minskade intäkterna med nästan 2 procent jämfört med föregående år, varav Göteborgs Energi stod för den största minskningen till följd av bland annat varmare väder och lägre produktionsvolymen av framför allt fjärrvärme.

Nettoomsättning och resultat per kommun och bolag

mkr	2009	2010	2011
Nettoomsättning	46 139	47 757	48 930
varav kommun	29 720	30 900	32 541
varav bolag	19 113	19 822	19 518

Årets resultat stärktes med drygt 100 mkr

Årets resultat uppgick till 752 mkr, varav kommunen bidrog med 411 mkr och de kommunala bolagen med 366 mkr. Jämfört med föregående år stärktes resultatet med 114 mkr, vilket enbart var hänförligt till kommunen.

Bolagens resultat uppgick till 366 mkr, en minskning med 76 mkr jämfört med 2010. Resultatet efter finansnetto år 2011 minskade främst till följd av lägre rörelseintäkter samt ökade finansiella kostnader inom flera bolag. Göteborgs Energi AB var det bolag som bidrog mest till bolagssektorns positiva resultat. Förvaltnings AB Framtiden, Älvstranden Utveckling AB, Göteborgs Port Holding AB samt Liseberg AB kan nämnas som andra bidragsgivare till det positiva resultatet. Älvstranden Utveckling AB:s förbättrade resultat beror främst på realisationsvinster till följd av försäljning av fastigheter.

Resultat per kommun och bolag

mkr	2009	2010	2011
Resultat efter finansiella poster	1 069	929	898
varav kommun	552	229	411
varav bolag	808	733	506
Årets resultat	805	638	752
varav kommunen	552	229	411
varav bolagen	616	442	366

Resultaträkningen uppdelad kommun, kommunalförbund och bolag

mkr	Verksamhetens intäkter inkl skatteintäkter	Verksamhetens kostnader inkl avskrivningar	Verksamhetens netto-kostnader	Finansnetto inkl skatteintäkter	Resultat efter finansnetto	Skatter	Årets resultat
Kommunen	7 171	-30 513	-23 342	23 753	411		411
Kommunalförbund	597	-558	39	-27	12	-5	7
Bolag	19 367	-17 652	1 715	-1 209	506	-140	366
varav							
Göteborg Energi AB	7 687	-7 078	609	-171	438	-129	309
Förvaltnings AB Framtiden	5 221	-4 576	645	-527	118	-30	88
Göteborg Port Holding AB	1 696	-1 507	189	-72	117	-34	83
Renova AB	1 263	-1 206	57	-39	18	-6	12
Liseberg AB	962	-879	83	-5	78	-22	56
Hantverks- och Industrihus i Gbg AB	650	-562	88	-109	-21	5	-15
Älvstranden Utveckling AB	420	-297	123	19	142	-12	130
Övriga bolag	3 135	-3 385	-250	350	100	-193	-93
Elimineringar bolag	-1 667	1 838	171	-655	-484	280	-204
Koncernelimineringar	-2 709	2 767	58	-89	-31	-2	-33
Summa koncernen 2011	24 426	-45 956	-21 529	22 428	898	-147	752
Summa koncernen 2010	24 297	-45 522	-21 225	22 154	929	-291	638

Försvagat resultat om jämförelsestörande poster elimineras

I resultaten för 2010 och 2011 ingick stora jämförelsestörande engångskostnader på totalt 2,1 miljarder kronor, främst för medfinansiering av infrastruktursatsningar, varav Västsvenska paketet utgjorde den största posten.

Exkluderas de jämförelsestörande kostnaderna under 2011 uppgick resultat till 1 623 mkr. Samma resultatmål uppgick under 2010 till 1 888 mkr. Detta innebär att årets resultat exklusive jämförelsestörande poster försvagades med nästan 0,3 miljarder kronor mellan 2010 och 2011, varav kommunen stod för största delen. Den viktigaste förklaringen till försvagningen inom kommunen berodde främst på att verksamhetens kostnader för första gången på flera år ökade mer än kommunens skatteintäkter.

Ökning av investeringarna

Investeringsvolymen ökade under året med 5 procent, från 5,6 miljarder kronor under 2010 till 5,9 miljarder kronor under 2011. Ökningen var hänförlig till både kommunen och bolagen. Störst ökning skedde dock inom bolagssektorn.

Av bolagssektorn investeringsvolym på nästan 4,5 miljarder uppgick den största delen, det vill säga 74 procent av nyinvesteringar av olika slag.

Förvaltnings AB Framtiden samt Göteborg Energi AB stod för en investeringsvolym på 3,2 miljarder, vilket utgjorde 70 procent av den totala investeringsvolymen. Den bestod bland annat av nyproduktion och ombyggnader av bostäder samt investeringar i vindkraftverk och biogasanläggningar.

Övriga bolag som hade en stor investeringsvolym var Kommunleasing i Göteborg AB, Göteborgs Hamn AB, samt Hantverks- och Industrihus i Göteborg AB som

tillsammans investerade för nästan 1 miljard kronor.

I förhållande till koncernens bruttokostnader investerade koncernen för 14 procent under 2011, varav kommunens andel uppgick till 5 procent.

Investeringar per kommun respektive bolag

mkr	2009	2010	2011
Investeringsvolym (mkr)	5 757	5 623	5 876
varav bolagen	4 709	4 291	4 469
varav kommunen	1 444	1 360	1 438
Investeringsvolym / bruttokostnader	14 %	13 %	14 %
varav kommun	5 %	5 %	5 %
varav bolag	31 %	28 %	30 %
Investeringar / avskrivningar	189 %	158 %	159 %
varav kommun	202 %	174 %	187 %
varav bolag	207 %	176 %	172 %

Skattefinansieringsgrad av investeringarna

Investeringarnas finansiering med egna medel uppgick 2011 till 78 procent, vilket var en minskning jämfört med föregående år. Däremot kan noteras en ökad finansieringsgrad av investeringar inom kommunen, samtidigt som finansieringsgraden minskar inom bolagssektorn.

Finansieringsgraden av investeringarna

mkr	2009	2010	2011
Finansieringsgraden av investeringar	71 %	80 %	78 %
varav kommun	88 %	74 %	82 %
varav bolag	65 %	74 %	70 %

Balansomslutning på 75,3 miljarder

Balansomslutningen uppgick till 75,3 miljarder kronor, varav kommunen stod för 40 miljarder och bolagen för 60 miljarder. I bolagssektorn stod Förvaltnings AB Framtiden och Göteborg Energi AB för större delen av tillgångarna.

Koncernerna och bolagen inom fastighetsbranschen stod för 59 procent av bolagssektorns balansomslutning.

Några nyckeltal från balansräkningen

mkr	2009	2010	2011
Balansomslutning	72 224	73 452	75 295
varav kommun	38 350	38 984	39 967
varav bolagen	59 649	60 790	60 018
Avkastning på eget kapital	4,4 %	3,4 %	3,9 %
varav kommun	7,8 %	3,1 %	5,3 %
varav bolag	4,3 %	3,2 %	2,8 %
Avkastning på totalt kapital	3,4 %	3,0 %	3,9 %
varav kommun	3,9 %	2,7 %	5,1 %
varav bolag	3,2 %	3,0 %	3,1 %

Avkastning på eget kapital samt totalt kapital är exempel på lönsamhetsmått, som beskriver resultatet i förhållande till kapitalinsats. Storleken beror på bransch samt risktagande. Ofta kan jämförelser göras över tiden samt inom respektive bransch.

Både avkastning på eget kapital samt totalt kapital för koncernen ligger mellan 3–4 procent den senaste treårsperioden. Avkastning på totalt kapital har ökat det senaste året, främst inom kommunen. Det är i detta sammanhang viktigt att poängtera att dessa mått skall bara ses som en indikator över tiden, då dessa nyckeltal inte används i styrningen av sammanställd redovisning.

Soliditeten oförändrad

Soliditeten är ett mått på långsiktigt finansiellt handlingsutrymme. Under 2011 låg soliditeten på 26 procent, vilket var samma nivå som föregående år.

Det finns ingen generell nivå för hur hög soliditeten bör vara för en koncern av Göteborgs Stads storlek. En hög soliditet innebär att handlingsfriheten ökar, likaså förmågan att hantera svängningar i resultatutvecklingen.

Det är dock ännu viktigare att de olika koncernerna och bolagen som ingår i sammanställd redovisning har en god soliditet. Annars riskeras att kommunen såsom ägare få tillskjuta medel om bolagen får finansiella svårigheter. De flesta av Göteborgs Stads bolag redovisar goda soliditetsnivåer och i många av bolagen har soliditeten ökat eller legat på oförändrade nivåer de senaste åren.

Soliditet

procent	2009	2010	2011
Soliditet enligt balansräkningen (blandmodellen)	25	26	26
Soliditet inkl. pensionsförpliktelser som är äldre än 1998 (fullfonderingsmodellen)	10	11	10

Minskad skuldsättning

Den totala skuldsättningsgraden uppgick till 74 procent, vilket var samma som föregående år. Emellertid ökade den långfristiga skuldsättningsgraden, vilket försämrade koncernens finansnetto.

Inom koncernen har de långfristiga skulderna ökat i motsvarande grad som de kortfristiga skulderna minskat, till följd av en ökad finansiering av investeringarna via långfristiga skulder.

Den ökade avsättningsgraden berodde främst på ökade avsättningar inom kommunen. Under år 2011 ökade avsättningar med 0,7 miljarder. Denna ökning berodde främst på avsättningar till medfinansiering av infrastrukturåtgärder inom kommunen, såsom exempelvis Västsvenska paketet.

Skuldsättningsgrad

procent	2009	2010	2011
Total skuldsättningsgrad	75 %	74 %	74 %
varav avsättningsgrad	9 %	11 %	12 %
varav kortfristig skuldsättningsgrad	21 %	25 %	20 %
varav långfristig skuldsättningsgrad	45 %	38 %	42 %
varav kommun	81 %	81 %	81 %
varav bolagen	77 %	78 %	79 %

Likviditeten förbättrades

Årets kortsiktiga handlingsberedskap i form av kassalikviditet ökade med 8 procent jämfört med föregående år och ligger nu på 43 procent. Ökningen berodde främst på att den långfristiga upplåningen har ökat under året både inom kommunen och bolagssektorn. En del av dessa har tillförts likviditeten.

Kommunen fungerar som internbank för flertalet av kommunens bolag. Kommunen har under de senaste åren haft en nivå på kassalikviditeten att kommunen i kort och medellångt finansiellt perspektiv inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella betalningar.

Finansiella nettotillgångar försvagades

I måttet finansiella nettotillgångar ingår alla finansiella tillgångar och skulder i balansräkningen som koncernen beräknas omsätta på 10–20 års sikt, nämligen finansiella anläggningstillgångar, omsättningstillgångar, samt kort- och långfristiga skulder. Måttet är viktigt, eftersom det speglar den finansiella handlingsberedskap som ligger någonstans mellan de kortsiktiga likviditetsmåten och det långsiktiga soliditetsmålet.

De finansiella nettotillgångarna försvagades mellan 2010 och 2011 med 0,2 miljarder från –39 miljarder till –39,2 miljarder. Den största förklaringen till detta var att en viss del av tillgångsökningen finansierades med en ökad skuldsättningsgrad i form av långfristiga skulder samtidigt som de kortfristiga skulderna minskade.

En del i de finansiella nettotillgångarna är kommunens låneskuld som uppgick till nästan 2 miljarder. Det är den del som kommunen har använt för att lånefinansiera sina anläggningstillgångar. För kommunens del försvagades

den under 2011 och kommer att försvagas ytterligare under de närmaste åren, då kommunens utbetalningar de kommande åren till Västsvenska paketet och andra infrastruktursatsningar kommer att försvaga låneskulden med minst 1,5 miljarder. Under år 2011 skedde dock inga utbetalningar.

Finansiella nettotillgångar

mkr	2009	2010	2011
Finansiella nettotillgångar	-39 674	-38 985	-39 163
varav kommun	-4 658	-3 533	-3 173
varav bolag	-32 246	-33 305	-34 811

Pensionsåtagande uppgick till nästan 15 miljarder

Koncernen Göteborgs Stads totala pensionsåtagande uppgick till 14,8 miljarder, en ökning med cirka 1,5 miljarder jämfört med föregående år. Det var främst inom kommunen som pensionsåtagandet ökade beroende på en förändrad diskonteringsränta på -0,75 procent år 2011. Av det totala pensionsåtagandet avsåg 11,8 miljarder åtaganden för pensioner och särskild löneskatt som är äldre än 1998. Dessa åtaganden redovisades inte som en avsättning i balansräkningen utan som ansvarsförbindelse enligt kommunal redovisningslag. Årets ökning till följd av den minskade diskonteringsräntan för dessa åtaganden uppgick till 0,8 miljarder kronor.

Balansräkning uppdelad kommun, kommunalförbund och bolag

mkr	Anläggnings- tillgångar	Omsättnings- tillgångar	Summa tillgångar	Eget kapital	Avsätt- ningar	Lång- fristiga skulder	Kortfristi- ga skulder	Summa EK och skulder
Kommunen	29 420	10 547	39 967	7 754	3 722	20 339	8 152	39 967
Kommunalförbund	219	385	604	112	371		121	604
Bolag	53 923	6 095	60 018	12 850	5 282	25 882	16 004	60 018
Förvaltnings AB Framtiden	26 352	608	26 960	8 176	1 679	10 854	6 251	26 960
Göteborg Energi AB	11 612	2 394	14 006	4 616	1 811	4 304	3 274	14 006
Hantverks- och Industrihus i Göteborg AB	4 258	162	4 420	486	132	2 061	1 741	4 420
Älvstranden Utveckling AB	4 094	255	4 349	455	472	3 185	237	4 349
Göteborg Port Holding AB (Göteborgs Hamn AB)	2 579	796	3 375	335	675	1 574	791	3 375
Renova AB	1 795	357	2 152	372	213	1 216	351	2 152
Liseberg AB	819	237	1 056	658	49	31	318	1 056
Övriga bolag	3 106	2 138	5 244	-1 753	514	2 659	3 826	5 246
Elimineringar bolag	-692	-852	-1 544	-495	-263	-2	-784	-1 544
Elimineringar koncernen	-15 082	-10 212	-25 294	-1 205	152	-14 444	-9 493	-25 294
Summa koncernen 2011	68 480	6 815	75 295	19 511	9 223	31 777	14 784	75 295
Summa koncernen 2010	66 636	6 816	73 452	18 792	8 227	27 989	18 444	73 452

Sammanfattande kommentar

Kommunen och de stora kommunala koncernerna, har trots den ekonomiska turbulensen i omvärlden, redovisat stabila resultatnivåer under de senaste åren. Detta gäller även under 2011.

De relativt starka resultatnivåerna i de större koncernerna har i sin tur givit möjlighet att bibehålla en relativt hög investeringsnivå, som till största delen har finansierats med egna medel. Detta har i sin tur medfört att soliditeten i koncernen har ökat, även om ökningstakten har avtagit under de två senaste åren.

Det är dock viktigt att poängtera att även om Göteborgs Stads koncern uppvisade ett positivt resultat på 752 mkr under 2011, finns det risker med enskilda koncerner och bolag som inte alltid på ett tydligt sätt framkommer i en sammanställd redovisning. Därför görs under avsnittet "Analys av större koncerner och bolag" på sidorna 99–102 kompletterande ekonomiska analyser av enskilda koncerner och bolag utifrån ett resultat- och investeringsperspektiv.

Följande enheter ingår i sammanställd redovisning 2011

GÖTEBORGS KOMMUN

Rörelseintäkter 31 138 mkr
Tillgångar 39 967 mkr
Resultat 411 mkr

FÖRVALTNINGS AB FRAMTIDEN

Rörelseintäkter 5 221 mkr
Tillgångar 26 960 mkr
Resultat 88 mkr
13 dotterbolag

GÖTEBORG ENERGI AB

Rörelseintäkter 7 687 mkr
Tillgångar 14 006 mkr
Resultat 309 mkr
14 dotterbolag

KOMMUNALFÖRBUNDET RÄDDNINGSTJÄNSTEN STORGÖTEBORG

Rörelseintäkter 585 mkr
Tillgångar 506 mkr
Resultat 2 mkr

GÖTEBORG PORT HOLDING AB

Rörelseintäkter 1 696 mkr
Tillgångar 3 375 mkr
Resultat 83 mkr
2 dotterbolag

LISEBERG AB

Rörelseintäkter 962 mkr
Tillgångar 1 056 mkr
Resultat 56 mkr
3 dotterbolag

HIGAB

Rörelseintäkter 650 mkr
Tillgångar 4 420 mkr
Resultat -15 mkr
4 dotterbolag

ÄLVSTRANDEN UTVECKLING AB

Rörelseintäkter 420 mkr
Tillgångar 4 348 mkr
Resultat 130 mkr
2 dotterbolag

GÖTEBORGS SPÅRVÄGAR AB

Rörelseintäkter 1 474 mkr
Tillgångar 741 mkr
Resultat -11 mkr
3 dotterbolag

RENOVA AB

Rörelseintäkter 1 263 mkr
Tillgångar 2 152 mkr
Resultat 12 mkr
3 dotterbolag

KOMMUNLEASING I GÖTEBORG AB

Rörelseintäkter 379 mkr
Tillgångar 2 364 mkr
Resultat -112 mkr

GÖTEBORGS GATU AB

Rörelseintäkter 259 mkr
Tillgångar 377 mkr
Resultat 17 mkr

GRYAAB AB

Rörelseintäkter 278 mkr
Tillgångar 1 434 mkr
Resultat 0 mkr

GÖTEBORG & CO KOMMUNINTRESSENT AB

Rörelseintäkter 235 mkr
Tillgångar 87 mkr
Resultat 1 mkr
1 dotterbolag

FÖRSÄKRINGS AB GÖTA LEJON

Rörelseintäkter 98 mkr
Tillgångar 251 mkr
Resultat 6 mkr
1 dotterbolag

GOT EVENT AB

Rörelseintäkter 157 mkr
Tillgångar 117 mkr
Resultat -91 mkr
1 dotterbolag

BUSINESS REGION GÖTEBORG AB

Rörelseintäkter 99 mkr
Tillgångar 117 mkr
Resultat -28 mkr

GÖTEBORGS STADS UPPHANDLINGS AB

Rörelseintäkter 40 mkr
Tillgångar 29 mkr
Resultat 3 mkr

GÖTEBORGSREGIONENS FRITIDSHAMNAR AB

Rörelseintäkter 46 mkr
Tillgångar 105 mkr
Resultat 0 mkr

GÖTEBORGS STADSTEATER AB

Rörelseintäkter 60 mkr
Tillgångar 60 mkr
Resultat -67 mkr

BOPLATS GÖTEBORG AB

Rörelseintäkter 9 mkr
Tillgångar 8 mkr
Resultat 0 mkr

Resultaträkning – sammanställd redovisning

Belopp i mkr	2009	2010	2011
Verksamhetens intäkter not 19	23 950	24 297	24 427
Verksamhetens kostnader not 20, 31	-40 671	-40 721	-41 388
Jämförelsestörande poster not 21	0	-1 250	-871
Avskrivningar och nedskrivningar not 22	-3 041	-3 550	-3 697
Verksamhetens nettokostnader	-19 762	-21 224	-21 529
Skatteintäkter not 5 *	19 437	19 888	20 437
Kommunalekonomisk utjämning m m not 5	2 366	3 239	3 529
Finansiella intäkter not 23	386	333	537
Finansiella kostnader not 23	-1 358	-1 307	-2 076
Resultat före extraordinära poster	1 069	929	898
Aktuell och uppskjuten skatt	-231	-273	-136
Minoritetsandel	-33	-18	-10
Årets resultat	805	638	752

* Vissa noter återfinns under kommunens noter på sid 71–75.

Balansräkning – sammanställd redovisning

Belopp i mkr	2009	2010	2011
TILLGÅNGAR			
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar not 22	639	645	611
Materiella anläggningstillgångar not 22	63 722	65 358	67 287
Finansiella anläggningstillgångar not 24	560	633	582
Summa anläggningstillgångar	64 921	66 636	68 480
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR			
Förråd och lager	346	381	458
Kortfristiga fordringar not 25	4 875	5 195	5 474
Kortfristiga placeringar	205	198	190
Kassa och bank	1 877	1 042	693
Summa omsättningstillgångar	7 303	6 816	6 815
SUMMA TILLGÅNGAR	72 224	73 452	75 295
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
EGET KAPITAL not 26	17 879	18 517	19 273
varav årets resultat	805	638	752
MINORITETSINTRESSE	282	275	239
AVSÄTTNINGAR			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser not 27	2 613	2 649	2 947
Uppskjuten skatteskuld	3 160	3 295	3 351
Övriga avsättningar not 28	753	2 282	2 925
Summa avsättningar	6 526	8 226	9 223
SKULDER			
Långfristiga skulder not 29	32 330	27 989	31 777
Kortfristiga skulder not 30	15 207	18 445	14 783
Summa skulder	47 537	46 434	46 560
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	72 224	73 452	75 295
Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser not 32	14 489	13 740	12 870
Soliditet	25 %	26 %	26 %

Kassaflödesrapport – sammanställd redovisning

Belopp i mkr	2009	2010	2011
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
Resultat efter finansiella poster	1 069	929	898
Återföring av- och nedskrivningar	3 041	3 550	3 697
Betald aktuell skatt	-53	-162	-141
Justering för ej likvidpåverkande poster (se specifikation nedan)	35	1 565	960
Summa likvida medel från verksamheten	4 092	5 882	5 414
NETTOINVESTERINGAR inkl försäljningar			
Immateriella anläggningstillgångar	-300	-158	-79
Materiella anläggningstillgångar	-5 198	-5 035	-5 513
Aktier och andelar	-182	10	0
Summa nettoinvesteringar	-5 680	-5 183	-5 592
FINANSIERING			
Ökning (-) / minskning (+) långfristiga fordringar	285	-83	51
Ökning (+) / minskning (-) långfristiga skulder	782	-4 341	3 788
Summa finansiering	1 067	-4 424	3 839
FÖRÄNDRING AV KAPITALBINDNING			
Ökning (-) / minskning (+) förråd och lager	53	-35	-77
Ökning (-) / minskning (+) kortfristiga fordringar och placeringar	-342	-313	-271
Ökning (+) / minskning (-) kortfristiga skulder	884	3 238	-3 662
Summa förändring av kapitalbindning	595	2 890	-4 010
FÖRÄNDRING KASSA OCH BANK (LIKVIDA MEDEL)	74	-835	-349

Specifikation till Kassaflödesanalys, mkr	2009	2010	2011
Ej likvidpåverkande poster			
Förändring pensionsavsättningar, med mera	138	36	298
Förändring övriga avsättningar	-97	1 529	643
Justering för övriga ej likvidpåverkande poster	-6	1	19
Summa ej likvidpåverkande poster	35	1 566	960

Noter – sammanställd redovisning

19. Verksamhetens intäkter

mkr	2010	2011
Avgifter	8 428	8 091
Hyror och arrenden	6 421	6 948
Bidrag	2 179	2 202
Övriga intäkter	7 269	7 186
Summa verksamhetens intäkter	24 297	24 427

20. Verksamhetens kostnader

mkr	2010	2011
Försörjningsstöd	-1 218	-1 182
Personalkostnader	-19 068	-19 489
Lokalkostnader	-1 049	-1 006
Övriga verksamhetskostnader	-19 386	-19 711
Summa verksamhetens kostnader	-40 721	-41 388

21. Jämförelsestörande poster

mkr	2010	2011
Hamnbanan	—	-250
Förändrad diskonteringsränta	—	-150
Marknyttor inklusive indexering	—	-471
Västsvenska paketet	-1 250	—
Summa jämförelsestörande kostnader	-1 250	-871
Summa jämförelsestörande poster	-1 250	-871

22. Materiella anläggningstillgångar

mkr	Goodwill	Övr immateriella tillgångar	Byggnader o mark	Pågående nyanlägg- ningar	Maskiner o tekniska anlägg- ningar	Övriga inventarier	Summa
Anskaffningsvärde	538	803	67 386	2 779	20 201	9 067	100 775
Ack uppskrivningar	—	—	3 866	—	7	0	3 873
Ack avskrivningar	-307	-331	-22 524	—	-8 973	-4 670	-36 805
Ack nedskrivningar	-54	-4	-1 370	-41	-204	-166	-1 840
Ingående bokfört värde	176	469	47 358	2 738	11 031	4 231	66 003
Årets nettoinvesteringar	0	78	1 063	2 606	161	1 968	5 876
Årets avskrivningar	-28	-85	-1 888	—	-819	-646	-3 466
Årets återförda nedskrivningar	—	—	60	—	—	12	72
Årets nedskrivningar	—	—	-129	—	-104	-70	-303
Årets utrangeringar	—	—	-196	19	-47	-81	-305
Omklassificeringar/överföringar	—	2	2 004	-2 291	1 318	-1 012	21
Utgående bokfört värde	148	463	48 272	3 072	11 541	4 402	67 898

23. Finansiella intäkter och kostnader

mkr	2010	2011
Finansiella intäkter		
Ränteintäkter	279	491
Resultat från aktier o andelar	26	15
Övriga finansiella intäkter	28	31
Summa finansiella intäkter	333	537
Finansiella kostnader		
Räntekostnader	-1 294	-1 945
Resultat från aktier och andelar	—	-41
Övriga finansiella kostnader	-13	-90
Summa finansiella kostnader	-1 307	-2 076
Finansnetto	-974	-1 539

24. Finansiella anläggningstillgångar

mkr	2010	2011
Aktier och andelar	177	189
Uppskjuten skattefordran	5	5
Övriga långfristiga fordringar	451	388
Summa finansiella anläggningstillgångar	633	582
Aktier och andelar		
Intressebolag	Bokfört värde	Bokfört värde
Lerum Fjärrvärme AB	44	48
FordonsGas Sverige AB	40	40
Övriga bolag	36	44
Summa intressebolag	120	132
Övriga bolag		
Västtrafik AB	31	31
Lerum Energi AB	23	23
Övriga bolag	3	3
Summa övriga bolag	57	57
Summa aktier och andelar	177	189

25. Kortfristiga fordringar

mkr	2010	2011
Kundfordringar	1 591	1 444
Förutbetalda kostnader/uppklupna intäkter	2 595	2 750
Fordringar hos staten	463	637
Övriga fordringar	546	643
Summa kortfristiga fordringar	5 195	5 474

26. Eget kapital

mkr	2010	2011
Ingående eget kapital	17 879	18 517
Övriga justeringar	—	4
Årets resultat	638	752
Utgående eget kapital	18 517	19 273

27. Pensioner

mkr	2010	2011
a) Koncernen		
Förmånsbestämd ålderspension	2 571	2 883
Avtalspension, visstidspension	78	64
Summa pensioner	2 649	2 947
b) Pensionernas förändring över året		
Vid årets början	2 613	2 649
Tillkommande avsättningar	145	409
Anspråktaga belopp	-96	-121
Återförda ej utnyttjade belopp	-2	0
Omklassificering m m	-11	10
Summa avsättningens förändring	2 649	2 947

28. Övriga avsättningar

mkr	2010	2011
a) Koncernen		
Västsvenska paketet	1 250	1 720
Vägverket kollektivtrafik	104	96
Götaleden	93	2
Återställande av deponier (Kretslopp)	34	38
Avsättning framtida åtaganden (Älvstranden)	157	150
Försäljning Västra Eriksberg (Älvstranden)	93	81
Återställning mudderdeponi	0	25
Nedskrivning av projekt (Higab)	100	123
Återställande deponier (Renova)	59	39
Åtgande i koncessionsavtal (Gbg Hamn)	60	51
Ny hamnfart till ytterhamnar (Gbg Hamn)	56	65
Försäkr tekn. avsättning (Gbg Hamn)	28	3
Omstrukturering av stadsgasnätet i Göteborg	25	0
Förlustkontrakt (Gbg Spårvägar)	37	50
Avsättning för omstrukturering	24	67
Avsättning för omstrukturering (Gatub)	16	9
Garantiåtaganden	60	78
Avsättning Hamnbanan	—	250
Framtida miljöåtgärder	17	29
Konstgräsplaner (Kommunleasing)	5	—
Övrigt	64	49
Summa övriga avsättningar	2 282	2 925
a) Övriga avsättningsförändring över året		
Vid årets början	753	2 282
Tillkommande avsättningar	1 696	918
Anspråktaga belopp	-124	-54
Återförda ej utnyttjade belopp	-4	-2
Upplösning	-39	-99
Omklassificering	—	-120
Summa övriga avsättningar	2 282	2 925

29. Långfristiga skulder

mkr	2010	2011
Skulder till banker, kreditinstitut m fl	27 874	31 589
Checkräkning	113	186
Övriga långfristiga skulder	2	2
Summa långfristiga skulder	27 989	31 777

30. Kortfristiga skulder

mkr	2010	2011
Skulder till banker, kreditinstitut m fl	8 717	5 324
Leverantörsskulder	2 674	2 819
Personalens skatter	246	254
Skulder till staten	380	70
Övriga kortfristiga skulder	1 337	571
Upplupna kostnader/förutbetalda intäkter	5 091	5 745
Summa kortfristiga skulder	18 445	14 783

31. Leasingkostnader

mkr	2010	2011
Årets betalda leasingavgifter	201	186
Avtalade framtida leasingavgifter		
Förfallotidpunkt inom ett år	148	157
Förfallotid två till fem år	252	249
Förfallotid senare än fem år	72	72

32. Ställda säkerheter och ansvarsförbindelser

mkr	2010	2011
Borgensförbindelser		
Småhus – statliga bostadslån	10	8
Stiftelser	576	606
Föreningar	154	186
Övrigt	34	34
Summa borgensförbindelser	774	834
Pensionsförpliktelser		
Pensionsförpliktelser PA-KL aktiva	4 837	4 914
Pensionsförpliktelser PA-KL pensionärer	3 218	4 177
Pensionsförpliktelser livränta	419	446
Summa pensionsförpliktelser PA-KL	8 474	9 537
Pensionsförpliktelser chefsavtal	42	38
Garantiåtaganden	6	7
FPG/PRI	31	23
Summa totala pensionsförpliktelser	8 553	9 605
Särskild löneskatt	2 069	2 281
Summa pensionsförplikt.o särsk. löneskatt	10 622	11 886
Övriga ansvarsförbindelser *	351	662
Ställda säkerheter	13 763	12 870

* Göteborg Energi AB har bankgarantier på betydande belopp.

Interna mellanhavanden

I koncernen Göteborgs Stad ingår kommunen, de kommunala bolagen samt kommunalförbunden. Ett stort antal transaktioner sker mellan de olika enheterna inom koncernen Göteborgs Stad, nedanstående tabell ger en bild av dessa transaktioner.

Inom koncernen Göteborgs Stad sker en omfattande internförsäljning från Göteborg Energi-koncernen till övriga enheter inom Göteborgs Stad avseende fjärrvärme och el. Även kretsloppskontoret har en omfattande internförsäljning till andra enheter. Enligt beslut i Kommunfullmäktige ska kommunens investeringar i lös egendom finansieras genom leasing, med det kommunala bolaget Kommunleasing i

Göteborg AB som leasegivare. Detta innebär ett stort antal transaktioner med övriga bolag, nämnder och kommunalförbund.

Den största delen av lånen utgörs av mellanhavanden gentemot finansförvaltningen, som utgör internbanksfunktionen inom Göteborgs kommun. Finansförvaltningen har borgensåtaganden mot stadens bolag. Borgen tecknas av kommunen dels för lån och dels för vissa pensionsförpliktelser.

Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB har lämnat utdelning till kommunen med 29 mkr och Förvaltnings AB Framtiden har lämnat utdelning till kommunen med 38 mkr.

Försäljning

mkr	Bolag	Kommun	Kommunal-förbund	Summa
Säljare				
Bolag	—	2 579	15	2 594
Kommun	457	—	14	471
Kommunal-förbund	7	0	—	7
Summa	464	2 579	29	3 072

Räntor

mkr	Bolag	Kommun	Kommunal-förbund	Summa
Räntor				
Bolag	—	239	0	239
Kommun	841	—	0	841
Kommunal-förbund	0	6	—	6
Summa	841	245	0	1 086

Utlåning

mkr	Bolag	Kommun	Kommunal-förbund	Summa
Långgivare				
Bolag	—	1 770	0	1 770
Kommun	20 898	—	0	20 898
Kommunal-förbund	0	311	—	311
Summa	20 898	2 081	0	22 979

Borgen

mkr	Bolag	Kommun	Kommunal-förbund	Summa
Utställare				
Bolag	—	0	0	0
Kommun	1 430	—	127	1 557
Kommunal-förbund	0	0	—	0
Summa	1 430	0	127	1 557

Koncernbidrag och aktieägartillskott som GKF AB erhållit/lämnat år 2011

Bolag (mkr)	Lämnat aktie-ägartillskott	Erhållet koncernbidrag från	Lämnat koncernbidrag till
Göteborg Energi AB	—	187	70
Göteborg Port Holding AB	79	138	—
HIGAB	11	50	—
Liseberg AB	41	62	—
Göteborgs Stads Upphandlings AB	—	4	—
Got Event AB	—	—	127
Business Region Göteborg AB	—	—	32
Göteborgs Stadsteater AB	—	—	91
Kommunleasing i Göteborg AB	38	—	100
Summa	169	441	420

Analys av större koncerner och bolag

Göteborgs kommun innehar ett antal hel- och delägda koncerner och bolag. Rörelseintäkterna för dessa uppgick till 19,4 miljarder (19,7). De största koncernerna är Förvaltnings AB Framtiden som består av de allmännyttiga bostadsföretagen samt Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB med bland annat Göteborg Energi AB och Göteborg Port Holding AB. Resultatet efter finansiella poster för kommunens koncerner och bolag uppgick till 506 mkr (733) och de sammantagna investeringarna uppgick till 4,5 miljarder (4,3).

Belopp inom parentes avser förra årets utfall.

GKF-koncernen

Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB är sedan 1996 moderbolag i en av Göteborgs kommun helägd koncern, GKF-koncernen. I koncernen ingår 18 direktägda dotterbolag samt fem vilande dotterbolag. De största bolagen i koncernen är Göteborg Energi AB, Göteborg Port Holding AB, Göteborgs Spårvägar AB, Handels- och Industrihus i Göteborg AB (HIGAB) samt Liseberg AB. Koncernens huvudsyfte är att skapa finansiell samordning mellan de i koncernen ingående bolagen. Koncernen redovisade rörelseintäkter på 12 838 mkr (13 515) och ett resultat på 238 mkr (517). Koncernens soliditet uppgick till 18,6 procent (18,3).

Göteborg Energi AB *

Göteborg Energi AB är moderbolag i en koncern med produkter inom elhandel, elnät, fjärrvärme, kyla, naturgas, biogas, gasnät, energitjänster samt data- och telekommunikation. Koncernens resultat efter finansiella poster uppgick till 438 mkr (819). Resultatet för 2011 var inte på samma nivå som de senaste rekordåren. Tillgängligheten i produktionsanläggningarna var bra. Varmare väder och lägre produktionsvolymen av framförallt fjärrvärme förklarar en stor del av resultatnedgången år 2011, men även engångskostnader som nedskrivningar och avsättningar har påverkat resultatet negativt. Konkurrenskraften för Rya kraftvärmeverk minskade då elpriserna sjönk mer än naturgaspriserna. Koncernens nettoomsättning uppgick till 7 412 mkr (7 791), varav knappt hälften avser fjärrvärme. Koncernen genomför och planerar stora investeringar inom biogas och vindkraft för omställning till förnyelsebar energiproduktion. Dessa investeringar kommer att vara viktiga för koncernens möjlighet till långsiktig lönsamhet. Under året har Energimarknadsinspektionen meddelat beslut om högsta tillåtna intäktsramar för elnät. Beslutet innebär sänkningar i förhållande till de ramar Göteborg Energikoncernen har ansökt om. Det innebär en risk för försämrad leveranssäkerhet och

sämre utrymme för investeringar i nya och befintliga elnät. Ett betänkande avseende "tredjepartstillträde inom fjärrvärmesystem" har varit på remiss under hösten 2011. Om förslagen genomförs innebär det betydande konsekvenser, både ekonomiskt och produktionsmässigt för Göteborg Energis fjärrvärmeverksamhet.

Göteborg Port Holding AB

Kommunfullmäktige beslutade under 2009 om en ny struktur för hamnverksamheten genom en uppdelning av verksamheten i en hamnmyndighet och en terminalverksamhet. En ny bolagsstruktur etablerades under 2010 med moderbolaget Göteborg Port Holding AB som ägare till Göteborgs Hamn AB och Göteborg Port Operation AB. Terminalverksamheten har därefter bedrivits i tre separata bolag under Göteborg Port Operation AB.

Göteborgs Hamn AB *

Koncernens resultat efter finansiella poster uppgick till 85 mkr (144) och rörelseintäkterna uppgick till 683 mkr (752). Genom omstruktureringen har Göteborgs Hamn AB fått en delvis förändrad roll. Delar i det nya uppdraget är att svara på krav på en väl fungerande infrastruktur, marknadsföra Göteborgs hamn som ett viktigt godsnav i norra Europa samt fullgöra rollen som hamnmyndighet. En stor del av resultatförsämringen beror på den avsättning för medfinansiering av hamnbanan på 85 mkr som bolaget gjort under året.

** Göteborg Energi ABs och Göteborgs Hamn ABs årsredovisningar är upprättade med tillämpning av RR29 i koncernredovisningen. Därför förekommer avvikelser mot värden i sammanställd redovisning.*

Göteborg Port Operation AB

Resultatet inom Port Operationkoncernen uppgick till 65 mkr (38) och rörelseintäkterna uppgick till 1 349 mkr (1 296). Förbättringen av resultatet beror till stor del på effektivisering av verksamheten och ökade volymer jämfört med föregående år. Emellertid har volymutvecklingen

mattats av under andra halvåret. I oktober 2010 tecknades ett avtal om försäljning av Älvsborg Ro/ro AB till ett av DFDS/Cobelfret ägt dotterbolag med planerat tillträde 1 januari 2011. Tillträdet har försenats eftersom köparen ännu inte fått godkännande från EU-kommissionen. I februari tecknades avtal om försäljning av Gothenburg Car Terminal AB, vilken genomfördes i april. Under oktober tecknades överlåtelsen av Skandia Container Terminal AB till APM Terminals Gothenburg Holding AB. Affären genomfördes i januari 2012 och medförde en realisationsvinst på cirka 1 400 mkr.

Göteborgs Spårvägar AB

Rörelseintäkterna minskade med 9 procent till 1 474 mkr (1 629). Koncernen redovisade ett resultat på 2 mkr (-47). Koncernens dotterbolag GS Buss AB redovisade ett resultat på -58 mkr (-98). Under 2011 har Västtrafik genomfört en upphandling avseende bussverksamhet i Göteborg Öster. GS Buss AB tilldelades Centrumdelen vilken omfattar cirka 50 bussar. Bolagets bedömning är att lönsamheten är avsevärt bättre i det nya avtalet än i det gamla. Under 2012 kommer Västtrafik att upphandla busstrafiken på Hisingen. Bolaget har för avsikt att lämna anbud på trafiken. Dotterbolaget GS Spårvagn AB bedriver sin verksamhet på uppdrag av kommunen i enlighet med ett avtal. Bolaget redovisade ett resultat på 34 mkr (21). Resultatet för GS Trafikantservice AB uppgick till 17 mkr (21). Flera av bolagets verksamheter har varit föremål för upphandling under året. Bolaget har vunnit vissa och förlorat andra, bland annat biljettkontrollen.

Higab

Koncernen redovisade rörelseintäkter om 650 mkr (621). Resultatet efter finansiella poster uppgick till -21 mkr (-75). Koncernen har under året gjort en avsättning på 123 mkr avseende framtida nedskrivningsbehov i Stora Saluhallen. Under året har ett intensivt arbete genomförts för att finna ny verksamhet till Stora Teatern. Under sommaren tecknades ett nytt hyresavtal och vid årsskiftet 2011/2012 började ny verksamhet bedrivas på Stora Teatern. Den hyrestvist som pågått sedan 2006 med SAMI fick sitt slut då parterna träffade en överenskommelse i slutet av året.

Liseberg AB

Koncernens rörelseintäkter ökade med 6 procent till 963 mkr (904). Resultat efter finansiella poster uppgick till 78 mkr (65). Försäsongen i nöjesparken utvecklades bättre än föregående år. Högsäsongen utvecklades bra och hade ungefär lika många besökare som föregående år. Årets Jul på Liseberg drabbades hårt av det dåliga vädret och hade färre besökare än föregående år. Totalt sett hade parken 2,9 miljoner besökare under 2011, vilket är i samma nivå som föregående år. Hotell-, camping- och restaurangverksamheten visade goda resultat under 2011.

Göteborgs Gatubak AB

Bolaget består från och med 1 januari 2011 enbart av affärsområde Teknisk Service. Bolaget redovisade

rörelseintäkter om 259 mkr (470). Minskningen hänger främst samman med verksamhetsöverlåtelseerna av affärsområdena Parkering och Entreprenad. Resultat efter finansiella poster uppgick till 24 mkr (22). I resultatet ingår poster av engångskaraktär såsom realisationsresultat från verksamhetsöverlåtelseerna om 29 mkr samt en ökad kostnad för pensioner i bolaget om 18 mkr.

Kommunleasing i Göteborg AB (KLAB)

Bolagets rörelseintäkter ökade till 379 mkr (374). Resultatet efter finansiella poster uppgick till -63 mkr (-73). Av de 403 bussar som KLAB förvärvade från Göteborgs Spårvägar AB 2009 återstår cirka 230 bussar som trafikerar Öster och Hisingen. Övriga bussar har successivt avvecklats. Utifrån genomförda försäljningar samt värderingar av återstående bussar genomfördes en nedskrivning 2010 på sammanlagt 99 mkr. Baserat på en nyligen genomförd värdering har ytterligare nedskrivningar gjorts om 70 mkr i 2011 års bokslut.

Förvaltnings AB Framtiden

Rörelseintäkterna i koncernen ökade med 5,9 procent till 5 096 mkr. Bolaget är moderbolag för de allmännyttiga bostadsföretagen. Totalt förvaltar koncernen drygt 70 000 lägenheter. Resultat efter finansiella poster uppgick till 118 mkr (220). Resultatet har påverkats positivt av återförda nedskrivningar samt minskade fastighetskostnader till följd av det milda vädret i slutet av året. Kostnaderna för planerat underhåll uppgick till 719 mkr (673) och för utökat underhåll uppgick kostnaderna till 376 mkr (377). Totalt har koncernen levererat 226 nya hyresrätter och 72 bostäder med äganderätt under 2011.

Renova AB

Bolagets rörelseintäkter ökade med 5 procent till 1 263 mkr (1 196). Resultat efter finansiella poster uppgick till 18 mkr (31). Bolagets intäkter som avser den löpande verksamheten avviker positivt och består bland annat av öknings- och värmeintäkter. Renova har generellt sett hanterat större mängder avfall både i förhållande till budget 2011 och utfall 2010. På kostnadssidan har avskrivningar och räntor ökat avsevärt jämfört med tidigare år. Detta beror främst på att stora investeringar, bland annat i Sävenäsanläggningen färdigställts under året. Bolaget har även färdigställt en förbehandlingsanläggning för matavfall på Marieholm. Merkostnader som inte var budgeterade för denna hantering uppgick till 12 mkr. Bolaget ser en ökande konkurrens både avseende transport och behandling och därmed en kraftig prispress.

Älvstranden Utveckling AB

Älvstranden Utveckling AB är moderbolaget i Älvstrandskoncernen. I koncernen ingår Norra Älvstranden Utveckling AB och Södra Älvstranden Utveckling AB. Bolaget har till uppgift att exploatera områden kring Göta älv som är av betydelse för en gynnsam stadsutveckling. Under 2011 har 227 lägenheter färdigställts på Västra Eriksberg och i Sannegården, varav 63 är hyresrätter. Genom konsortier, den så kallade Älvstrandsmodel-

len, har på Älvstranden, 1 230 bostäder påbörjats under samma period, varav 496 är hyresrätter. Koncernen har ett fastighetsbestånd på 77 byggnader med en uthyrningsbar yta av 376 tkvm. Uthyrningsvakansen var vid årsskiftet 17,6 procent (17,0). Under 2011 minskade den uthyrningsbara ytan genom försäljningar av tre bostadsfastigheter och en kontorsfastighet. Resultatet efter finansnetto uppgick till 143 mkr (71). Resultatet för året innehåller reavinst efter försäljning av fastigheter på 47 mkr. Rörelseresultatet blev 177 mkr vilket är i samma nivå som förra året (178). Hyresintäkterna för fastighetsförvaltning uppgick till 360 mkr (349) och koncernens investeringar uppgick till 98 mkr (373).

Gryaab AB

Gryaab AB är ett bolag som ägs av kommunerna Ale, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Mölndal och Partille. Bolaget omhändertar avloppsvatten för avledning och behandling från de anslutna kommunerna. Lerums kommun är ännu inte ansluten, men planeras ansluta under våren 2012. Gryaab ABs resultat efter finansiella poster uppgick år 2011 till -15 mkr, vilket innebar att bolagets obeskattade reserver minskades med ungefär motsvarande belopp. Bolagets styrelse har beslutat att de obeskattade reserverna ska minskas. Gryaab AB kunde för år 2011 minska det planerade avgiftsuttaget gentemot ägarkommunerna med cirka 9 mkr, då bolaget redovisade ett bättre resultat än budgeterat.

Göteborg & Co Träffpunkt AB

Bolaget har till uppgift att marknadsföra och medverka i utvecklingen av Göteborg som turist-, mötes-, och evenemangstad. Bolagets rörelseintäkter uppgick till 235 mkr (217), en ökning med 8 procent. Omsättningen översteg budgeterad nivå. Främsta anledningen till avvikelserna är att intäkter redovisades för Kvalitetsmässan, som genomförs vartannat år och där 2011 var ett genomförandeår. Resultat efter finansiella poster uppgick till 4 mkr (1). Bolaget ägs till 50 procent av kommunen och 50 procent av näringslivet.

Investeringar 2011

Bolagens investeringar för perioden januari–december uppgick till 4 469 mkr. Jämfört med motsvarande period förra året var nivån 177 mkr högre i år. Sex bolag har för perioden totala investeringar överstigande 100 mkr. Andelen nyinvesteringar av totala investeringar uppgick till 74 procent och ersättningsinvesteringar utgjorde 26 procent. En sammanställning av bolagens investeringsbudgetar inför 2012 visar att investeringarna kan komma att ligga på en sammanlagd nivå om cirka 4 800 mkr. De bolag som budgeterar investeringsutgifter omkring 1 000 mkr eller däröver är Förvaltnings AB Framtiden och Göteborg Energi AB.

Förvaltnings AB Framtidens investeringsutgifter uppgick till 1 806 mkr (1 311) för året, att jämföra med 1 700 mkr i budgeterade investeringar. Av den totala

investeringsutgiften utgjorde 544 mkr (463) investeringar för nyproduktion av bostäder, 592 mkr (599) avsåg ombyggnationer och 670 mkr (250) avsåg förvärv och övriga investeringar. Det enskilt största pågående projektet i koncernen är kvarteret Venus i Gårda där total investering är beräknad till 889 mkr (865) varav 836 mkr hittills är upparbetat. Övriga större pågående projekt är byggnation på Riksdalersgatan, i Lövgärdet och på Dockhuset.

Göteborg Energi ABs investeringar för året uppgick till 1 355 mkr (1 269) vilket är 145 mkr lägre än budgeterad investeringsvolym samt 86 mkr högre än förra årets utfall. Av den totala investeringsutgiften utgick 83 procent till nyinvesteringar och 17 procent till reinvesteringar. De större pågående projekten avser främst investeringar i GoBiGas projektet etapp 1, om- och tillbyggnad av huvudkontoret Rantorget och vindkraftverk Arendal. Projekt vindkraftverk i Töftedalsfjället färdigställdes under året. GoBiGas-projektet etapp 1 avser en demonstrationsanläggning för produktion av biogas genom förgasning av biobränsle från skogsråvara. Projektet har erhållit bidrag från Energimyndigheten.

Higabs investeringsnivå för helåret om 202 mkr (181) var marginellt lägre än budgeterad nivå. Under året har det enskilt största pågående projektet varit den nya bad- och ishallen i Angered. Projektet har en projektprognos om 370 mkr, varav 133 mkr har aktiverats i år, bad- och ishallen planeras vara färdigställd första kvartalet 2013. Ett annat större pågående projekt är om- och tillbyggnaden av Stadsbiblioteket, där investeringsprognosen uppgår till 240 mkr och 17 mkr är upparbetat hittills under året. Stadsbiblioteket planeras färdigställas under år 2013.

Älvstranden Utveckling ABs investeringsnivå uppgick till 98 mkr (373) för 2011. Budgeterad nivå för året uppgick till 278 mkr. Avvikelsen förklaras huvudsakligen av en försenad byggstart av parkeringshuset på Lindholmen, ingen kvartersbyggnation på Kvillebäcken samt förseningar i utbyggnaden av infrastruktur på Stora Torp. Bland andra stora pågående investeringsprojekt kan nämnas investeringar i infrastruktur på västra Eriksberg, inre Sannegården och östra Kvillebäcken. Investeringen i parkeringshuset på Lindholmen, där projektprognosen uppgår till 82 mkr varav 30 mkr är upparbetat under 2011, planeras färdigställas tredje kvartalet 2012.

Gryaab AB sänkte sina investeringar för året jämfört med förra året, 60 mkr mot 86 mkr. Ett stort projekt som färdigställts under året är projektet Tunnel Lerum, projektprognosen uppgick till 380 mkr varav Gryaab finansiering uppgick till 187 mkr. Ett pågående projekt om budgeterat 40 mkr är en investering i en slamsilo, investeringen syftar till att minska läckaget av metangas. Planerna för de kommande åren innefattar investeringar i ny kompostanläggning, en driftcentral samt en uppgradering av slamanläggning i Syrhåla.

Göteborgs Hamn ABs investeringar under året uppgick till 269 mkr (115). Investeringarna omfattar ett flertal mindre projekt där projekten uppgradering av terminal- ytor och nya kajer i containerterminalen samt nya lastarmer vid kajplats 501/511 är de största. Investerings- planerna för de kommande åren är mer omfattande än de senaste årens utfall och innefattar investeringar i kranbal- kar, nya kranspår, järnvägsspår i bilterminalen samt större investeringar i Skarvikshamnen.

Kommunleasing i Göteborg ABs investeringar utgörs av investeringar i leasingtillgångar. Dessa leasingtillgångar uthyrs sedan till verksamheter inom Göteborgs Stad. Tillgångarna består främst av bussar, spårvagnar, datorut- rustning och övriga typer av fordon.

Totala investeringar i koncerner och bolag

mkr	Bokslut 2010	Budget helår 2011	Bokslut 2011
Förvaltnings AB Framtiden	1 311	1 700	1 806
Göteborg Energi AB	1 269	1 280	1 355
Älvstranden Utveckling AB	373	278	98
Kommunleasing i Göteborg AB	361	277	448
Renova AB	354	350	115
HIGAB. Hantverks- och industrihus i Göteborg AB	181	216	202
Göteborgs Hamn AB	115	258	269
Liseberg AB	108	98	71
Gryaab AB	86	24	60
Göteborgs Gatu AB	72	69	88
Göteborg Port Holding AB	23	22	33
GREFAB	17	16	16
Göteborgs Spårvägar AB	14	41	14
Got Event AB	9	12	18
Göteborgs Stadsteater AB	8	13	4
Försäkrings AB Göta Lejon	4	3	8
Göteborg & Co AB	1	0	0
BRG AB	1	0	0
Göteborgs Upphandlings AB	0	0	0
Boplatz i Göteborg AB	0	2	0
Eliminerings	-15	0	-136
Totalt	4 292	4 659	4 469

Koncerner och bolag i siffror

mkr	Rörelse- intäkter	Resultat efter fin- poster	Årets resultat	Balans- omslutning	Eget kapital	Soliditet	Årets investe- ringar
Förvaltnings AB Framtiden	5 221	118	88	26 960	8 171	30 %	1 806
Göteborg Energi AB	7 687	438	309	14 006	4 515	32 %	1 355
Göteborgs Spårvägar AB	1 474	2	-11	741	362	49 %	14
Göteborg Port Holding AB	1 696	117	83	3 375	335	10 %	302
Renova AB	1 263	18	12	2 152	372	17 %	115
Liseberg AB	962	78	56	1 056	658	62 %	71
Hantverks- och Industrihus i Göteborg AB	650	-21	-15	4 420	486	11 %	202
Göteborgs Gatu AB	259	24	17	377	89	24 %	88
Älvstranden Utveckling AB	420	142	130	4 348	455	10 %	98
Kommunleasing i Göteborg AB	379	-63	-112	2 364	3	0 %	448
Gryaab AB	278	-15	0	1 434	9	1 %	60
Göteborg & Co Kommunintressent AB	235	4	1	87	11	13 %	0
Got Event AB	157	-128	-91	117	37	32 %	18
BRG Business Region Göteborg AB	99	-37	-28	117	52	44 %	0
Försäkrings AB Göta Lejon	98	8	6	251	72	29 %	8
Göteborgs Stadsteater AB	60	-91	-67	60	20	33 %	4
Göteborgsregionens Fritidshamn AB (GREFAB)	46	-1	0	105	12	12 %	16
Göteborgs Stads Upphandlings AB	40	5	3	29	17	56 %	0
Boplat Göteborg AB	9	0	0	8	3	43 %	0
Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB, GKF AB	0	152	126	4 501	1 932	43 %	0
GKF- koncernen, Vilande bolag	0	0	0	5	5	0 %	0

Revisionsberättelse

REVISIONSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2011

avseende Göteborgs kommuns styrelse och nämnder samt dess sammanställda redovisning
Göteborgs kommun org. nr. 212000-1355

Vi, revisorer för Göteborgs kommuns styrelse och nämnder (kommunen), är valda av Göteborgs kommunfullmäktige.

Kommunstyrelsen och nämnderna ansvarar för att verksamheten har bedrivits på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, att räkenskaper och redovisning är rättvisande och att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vårt ansvar är att uttala oss om räkenskaper, verksamhet och intern kontroll på grundval av vår revision. Vi ska också bedöma om årsbokslutet är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som fullmäktige beslutat.

Genom utsedda lekmannarevisorer i Göteborgs kommuns helägda bolag med dotterbolag har även verksamhet och intern kontroll i dessa bolag granskats.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen och god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning.

Resultatet av kommunstyrelse- och nämndgranskningen redovisas i revisionsberättelser och revisionsredogörelser som överlämnats till styrelse och nämnder. Resultatet av bolagsgranskningen redovisas på motsvarande sätt i granskningsrapporter och granskningsredogörelser som överlämnats till respektive bolag. Granskningen har även omfattat den sammanställda redovisningen för Göteborgs Stad (kommunen och bolagen). Årets granskning sammanfattas i vår årsredogörelse som överlämnas till kommunfullmäktige.

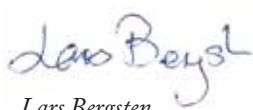
Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande.

Vi bedömer att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål fullmäktige beslutat.

Vi tillstyrker att kommunfullmäktige beviljar ledamöterna i styrelse och nämnder ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2011.

Vi tillstyrker att Göteborgs Stads årsredovisning för 2011 godkänns.

Göteborg den 14 mars 2012

Lars Bergsten

Eshag Kia

Carina Henriksson Johansson

Claes-Göran Lans

Monica von Martens

Bo Forsäng

Kågan Karlsson

Bengt Bivall

Elisabet Olin

Inger Peterson

Annbrith Svensson

Lars Svensson

Sven R Andersson

Lars-Gunnar Landin

Peggy Svensson

Jan Lindblom

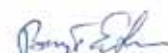
Vivi-Ann Nilsson

Torbjörn Rigemar

Sven Jellbo

Bengt Eriksson

Gerhard Annvik

Eva Åsman Sand

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Snabbfakta

	2009	2010	2011
Folkmängd 31/12			
Primärkommunal skattesats (%)	507 330 21,30	513 726 21,55	520 354 21,55
ÅRETS RESULTAT (mkr)			
Kommunen			
Bolagen	552	229	411
Sammanställd redovisning	616	442	366
	805 *	638 *	752 *
INVESTERINGAR (mkr)			
Kommunen			
Sammanställd redovisning	1 444 5 757 *	1 360 5 623 *	1 438 5 895 *
INTÄKTER (mkr)			
Kommunen	29 720	30 900	32 542
Sammanställd redovisning	46 139 *	47 757 *	48 930 *
BALANSOMSLUTNING (mkr)			
Kommunen	38 350	38 984	39 968
Sammanställd redovisning	72 224 *	73 452 *	75 295 *
SOLIDITET			
Kommunen	19	19	19
Sammanställd redovisning	25 *	26 *	26 *

*Koncernredovisningen benämns sammanställd redovisning i kommunsektorn

Vid eventuella frågor om årsredovisningen, kontakta Stadsledningskontorets koncernredovisningsenhet 031-368 02 17. www.goteborg.se

PRODUKTION: Newsroom

TRYCK: Elanders

Göteborgs
Stad

STADSLEDNINGSKONTORET
KÖPMANSGATAN 20
404 82 GÖTEBORG
TEL 031-368 00 00